

TARSUS İLÇESİ TOPTAN ÜZÜM FİYATLARI ANALİZİ

İSMAİL UKAV

**C.Ü.
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ADANA

HAZİRAN 1994

Cukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, Jürimiz tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Orkan

Başkan : Prof. Dr. Onur ERKAN

M. E. Orhan

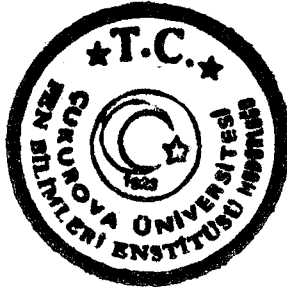
Üye : Yard. Doç. Dr. Enver ORHAN

Faruk

Üye : Yard. Doç. Dr. Faruk EMEKSİZ

Kod No : 833

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Ural Dinc
Prof. Dr. Ural DİNC
Enstitü Müdürü

İCİNDEKİLER

Sayfa No

Cizelge Listesi.....	I
Sekil Listesi.....	V
ÖZ	VI
ABSTRACT.....	VII
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Konunun Önemi.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	7
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	8
3.MATERYAL ve METOT.....	12
4.ARAŞTIRMA BULGULARI.....	17
4.1.Tarsus'ta Üzüm Üretimi ve Pazarlamanın Genel Yapısı.....	17
4.2.Çeşitler ve Kalitelere Göre Üzüm Fiyatları.....	22
4.2.1.Tarsus Beyazı Çeşidi.....	22
4.2.1.1.Yıllık Cari Fiyatlar ve Trend.....	22
4.2.1.2.Aylık Toptan Satış Fiyatları ve Dalgalanmanın Siddeti.....	25
4.2.1.3.Mevsimlik Fiyat Dalgalanmaları.....	29
4.2.1.4.Reel Fiyatlarda Değişmeler.....	31
4.2.1.4.1.Aylık Reel Fiyatlarda Değişmeler.....	31
4.2.1.4.1.1.Birinci Kalite Tarsus Beyazı Aylık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	31
4.2.1.4.1.2.İkinci Kalite Tarsus Beyazı Aylık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	35
4.2.1.4.2.Yıllık Reel Fiyatlarda Değişmeler.....	39
4.2.1.4.2.1.Birinci Kalite Tarsus Beyazı Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	39
4.2.1.4.2.2.İkinci Kalite Tarsus Beyazı Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	41
4.2.1.5.Fiyatlarda Haftalık Analizler.....	44
4.2.1.5.1.Tarsus Beyazında 1983 Yılı Haftalık Fiyat Analizi....	44
4.2.1.5.2.Tarsus Beyazında 1984 Yılı Haftalık Fiyat Analizi....	45
4.2.1.5.3.Tarsus Beyazında 1985 Yılı Haftalık Fiyat Analizi....	47
4.2.1.5.4.Tarsus Beyazında 1986 Yılı Haftalık Fiyat Analizi....	48
4.2.1.5.5.Tarsus Beyazında 1987 Yılı Haftalık Fiyat Analizi....	49

4.2.1.5.6.Tarsus Beyazında 1988 Yılı Haftalık Fiyat Analizi...	51
4.2.1.5.7.Tarsus Beyazında 1989 Yılı Haftalık Fiyat Analizi...	52
4.2.1.5.8.Tarsus Beyazında 1990 Yılı Haftalık Fiyat Analizi...	53
4.2.1.5.9.Tarsus Beyazında 1991 Yılı Haftalık Fiyat Analizi...	55
4.2.1.5.10.Tarsus Beyazında 1992 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	56
4.2.1.6.Haziran Ayı Fiyat Analizleri.....	57
4.2.1.6.1.Birinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki Haftaya Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi.....	58
4.2.1.6.2.Birinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki Yıla Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi.....	60
4.2.1.6.3.İkinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki Haftaya Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi.....	62
4.2.1.6.4.İkinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki Yıla Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi.....	64
4.2.2.Kardinal Çeşidi.....	66
4.2.2.1.Yıllık Cari Fiyatlar ve Trend.....	66
4.2.2.2.Aylık Toptan Satış Fiyatları ve Dalgalanmanın Siddeti.....	68
4.2.2.3.Mevsimlik Fiyat Dalgalanmaları.....	71
4.2.2.4.Reel Fiyatlarda Değişmeler.....	72
4.2.2.4.1.Aylık Reel Fiyatlarda Değişmeler.....	72
4.2.2.4.1.1.Birinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	72
4.2.2.4.1.2.İkinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	75
4.2.2.4.2.Yıllık Reel Fiyatlarda Değişmeler.....	77
4.2.2.4.2.1.Birinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	77
4.2.2.4.2.2.İkinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler.....	79
4.2.2.5.Fiyatlarda Haftalık Analizler.....	82
4.2.2.5.1.Kardinal Üzümünde 1984 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	82
4.2.2.5.2.Kardinal Üzümünde 1985 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	83
4.2.2.5.3.Kardinal Üzümünde 1986 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	84
4.2.2.5.4.Kardinal Üzümünde 1987 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	85
4.2.2.5.5.Kardinal Üzümünde 1988 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	86
4.2.2.5.6.Kardinal Üzümünde 1989 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	87

4.2.2.5.7.Kardinal Üzümünde 1990 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	88
4.2.2.5.8.Kardinal Üzümünde 1991 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	89
4.2.2.5.9.Kardinal Üzümünde 1992 Yılı Haftalık Fiyat Analizi..	90
4.2.2.6.Haziran Ayı Fiyat Analizleri.....	92
4.2.2.6.1.Birinci Kalite Kardinal Üzümünde Bir Önceki Yıla Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi.....	92
4.2.3.Tarsus Beyazı ve Kardinal Üzümü Fiyatları Arasındaki İlişki.....	93
5.SONUÇ ve ÖNERİLER.....	97
ÖZET	101
SUMMARY.....	104
KAYNAKLAR.....	107
TEŞEKKÜR.....	110
ÖZGEÇMİŞ.....	111

CİZELGE LİSTESİ

Sayfa No

Cizelge 1. Tarsus ilçesi, İçel İli ve Türkiye Bağ Alanları.....	2
Cizelge 2. Tarsus ilçesi, İçel İli ve Türkiye Üzüm Üretimi.....	3
Cizelge 3. Mersin'den Yapılan Taze Üzüm İhracatı.....	4
Cizelge 4. Tarsus Bağ Alanlarının Çeşitlere Göre Dağılımı.....	17
Cizelge 5. Tarsus ilçesi'nde Üretilen Üzümlerin Ortalama Hasat Dönemleri.....	19
Cizelge 6. Tarsus Toptancı Hali'nde İşlem Gören Aylık Üzüm Miktarı.....	19
Cizelge 7. Tarsus Toptancı Hali'nde İşlem Gören Üzüm ve Toplam Meyve Miktarı ve İşlem Oranları.....	20
Cizelge 8. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık Cari Fiyatları ve Trendi.....	22
Cizelge 9. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık Cari Fiyatları ve Trendi.....	23
Cizelge 10. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları ve Bir Önceki Aya Göre Yüzde Değişimleri.....	26
Cizelge 11. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları ve Bir Önceki Aya Göre Yüzde Değişimleri.....	27
Cizelge 12. Aylara Göre Tarsus Beyazı Üzümü Günlük Fiyatlarında Değişim Katsayıları.....	28
Cizelge 13. 1983-1992 Dönemi Tarsus Beyazı Üzümü Fiyatlarında Mevsimlik Dalgalanma İndeksleri.....	30
Cizelge 14. Birinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Haziran Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	31
Cizelge 15. Birinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Temmuz Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	32
Cizelge 16. Birinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Ağustos Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	33
Cizelge 17. Birinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Eylül Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	34

Cizelge 18. İkinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Haziran Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	35
Cizelge 19. İkinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Temmuz Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	36
Cizelge 20. İkinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Ağustos Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	37
Cizelge 21. İkinci Kalite Tarsus Beyazında 1983-1992 Dönemi Eylül Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	38
Cizelge 22. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık Cari ve Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	40
Cizelge 23. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık Cari ve Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	41
Cizelge 24. Tarsus Beyazı Yıllık Reel Fiyatlarında Varyasyon Katsayıları.....	43
Cizelge 25. 1983 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	44
Cizelge 26. 1984 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	46
Cizelge 27. 1985 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	47
Cizelge 28. 1986 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	49
Cizelge 29. 1987 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	50
Cizelge 30. 1988 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	51
Cizelge 31. 1989 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	53
Cizelge 32. 1990 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	54
Cizelge 33. 1991 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	55
Cizelge 34. 1992 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	56
Cizelge 35. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları ve Yüzde Değişimleri (Bir Önceki Haftaya Göre).....	58

Cizelge 36. Birinci Kalite Tarsus Beyazında Haziran Ayı Haftalık Varyasyon Katsayıları.....	59
Cizelge 37. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları ve Yüzde Değişimleri (Bir Önceki Yıla Göre).....	61
Cizelge 38. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları ve Yüzde Değişimleri (Bir Önceki Haftaya Göre).....	62
Cizelge 39. İkinci Kalite Tarsus Beyazında Haziran Ayı Haftalık Varyasyon Katsayıları.....	63
Cizelge 40. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları ve Yüzde Değişimleri (Bir Önceki Yıla Göre).....	65
Cizelge 41. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari Fiyatları ve Trendi.....	66
Cizelge 42. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari Fiyatları ve Trendi.....	67
Cizelge 43. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları ve Bir Önceki Aya Göre Yüzde Değişimleri.....	68
Cizelge 44. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları ve Bir Önceki Aya Göre Yüzde Değişimleri.....	69
Cizelge 45. Aylara Göre Kardinal Üzümü Günlük Fiyatlarında Değişim Katsayıları.....	70
Cizelge 46. 1984-1992 Dönemi Kardinal Üzümü Fiyatlarında Mevsimlik Dalgalanma İndeksleri.....	72
Cizelge 47. Birinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi Haziran Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	73
Cizelge 48. Birinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi Temmuz Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	74
Cizelge 49. Birinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi Ağustos Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	74
Cizelge 50. İkinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi Haziran Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	75
Cizelge 51. İkinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi Temmuz Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	76
Cizelge 52. Birinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi Ağustos Ayı Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	77

Çizelge 53. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari ve Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	78
Çizelge 54. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari ve Reel Fiyatları ve İndeksleri.....	79
Çizelge 55. Kardinal Üzümü Reel Fiyatlarında Varyasyon Katsayıları.....	81
Çizelge 56. 1984 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	82
Çizelge 57. 1985 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	83
Çizelge 58. 1986 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	84
Çizelge 59. 1987 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	85
Çizelge 60. 1988 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	86
Çizelge 61. 1989 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	88
Çizelge 62. 1990 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	89
Çizelge 63. 1991 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	90
Çizelge 64. 1992 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri.....	91
Çizelge 65. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları ve Yüzde Değişimleri (Bir Önceki Yıla Göre).....	92
Çizelge 66. Birinci Kalite Kardinal Üzümünde Haziran Ayı Haftalık Varyasyon Katsayıları.....	93
Çizelge 67. Tarsus Beyazı ve Kardinal Üzümü Cari Fiyat Trendleri.....	94
Çizelge 68. Tarsus Beyazı ve Kardinal Üzümü Fiyatları Arasındaki Korelasyon Katsayıları (1984-1992)....	95

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Sekil 1. Birinci ve İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Fiyatlarında Mevsimlik Dalgalanmalar.....	30
Sekil 2. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Reel Fiyat Trendi.....	39
Sekil 3. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Reel Fiyat Trendi.....	42
Sekil 4. Birinci ve İkinci Kalite Kardinal Üzümü Fiyatlarında Mevsimlik Dalgalanmalar.....	71
Sekil 5. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Reel Fiyat Trendi...	78
Sekil 6. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Reel Fiyat Trendi...	80
Sekil 7. Birinci ve İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Cari Fiyat Trendleri.....	96
Sekil 8. Birinci ve İkinci Kalite Kardinal Üzümü Cari Fiyat Trendleri.....	96

ABSTRACT

This study analyses the price changes of grapes, and attempts to determine the main reasons that cause these changes in the Tarsus district in the period of 1983-1992. The data used in the study were collected from Tarsus Fresh Fruits and Vegetables Wholesale Market. The price of Tarsus Beyazı and Kardinal grapes have shown daily, monthly, seasonal and annual fluctuations. It was found that the prices are highest in June and September; and the harvest in July and August. The reasons for these fluctuations were attributed to the amount of production and inefficient marketing system.

Bu araştırmada, Tarsus ilçesi'nde 1983-1992 yılları arasında üzüm toptan satış fiyatlarındaki değişmeler ve nedenleri incelenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler Tarsus Toptancı Hal'inden sağlanmıştır. Araştırma konusu olan üzüm çeşitlerinden Tarsus Beyazı ve Kardinal; günlük, aylık, mevsimlik ve yıllık fiyat değişmeleri göstermektedir. En yüksek fiyatların haziran ve eylül aylarında; en düşük fiyatların temmuz ve ağustos aylarında oluştuğu saptanmıştır. Fiyat değişmelerinin bir kısmı üretime bağlı iken, diğer bir kısmı da, pazarlama sistemindeki düzensizliklerden kaynaklanmaktadır.

1. GİRİŞ

1.1 Konunun Önemi

Ülkemiz bağcılığı, büyük bir potansiyele ve çok uygun ekolojik olanaklara sahiptir. Tarsus ilçesi de bu uygun ekolojide önemli bir yer almaktadır. Tarsus, Akdeniz Bölgesi'nin Çukurova Bölümü'nün batısında, 2699 km²'lik alanıyla İçel ili'nin en geniş ilçelerinden birisidir. Nüfus açısından da (1990 sayımına göre 290.633) merkez ilçeden sonra ikinci büyük ilçedir (DİE, 1990).

Ülkemizde diğer bölgeler arasında özellikle ilk turfanda sebze-meyve yetiştiriciliğiyle önem kazanmış olan bölgemiz, bağcılıkta da bu özelliğini korumakta ve bugün Tarsus ilçesi merkez olmak üzere İçel ilinde geniş bir alanda turfanda üzüm üretimi yapılmaktadır.

Son yıllarda tüm yurttaki bağ alanlarında görülen gerilemelere paralel olarak, bölgemizde de bağ alanlarında azalmalar görülmektedir. Ülkemizde 1980 yılında bağ alanı, 820.000 hektar iken, 1985'de 625.000 hektara, 1992 yılında ise 576.000 hektara düşmüştür (Çizelge 1). İçel ili'nde de bağ alanı, 1980 yılında 26.614 hektarken 1992 yılında 17.820 hektara gerilemiştir.

Üzüm üretiminde ise, zaman içinde iklim koşullarına bağlı olarak artışlar ve azalışlar meydana gelmekle beraber, bağ alanlarındaki büyük gerilemeye karşın üretimde fazla bir düşüş görülmemektedir. 1980 yılında 3.600.000 ton olan üretim, aradan geçen zaman içinde dalgalanmalar göstererek 1992 yılında 3.450.000 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 2). Bu durum, yıllar içinde bağ tarımının daha bilinçli olarak yapıldığını ve daha iyi verim alındığını göstermektedir. Nitekim, ülkemizde 1980'li yılların başında dekara verim, 450 kg civarında iken, 1990 yılında dekara verim 600 kg civarına yükselmiştir.

Tarsus ilçesi'nde de, 1980 yılında toplam bağ alanı, 9700 hektardan 1985 yılında 6300 hektara, 1992 yılında da 5993 hektara düşmüştür. Tarsus Tarım İlçe Müdürlüğü uzmanları bu düşüşe yol açan nedenleri şu şekilde açıklamaktadırlar:

- Daha önce Tarsus'a bağlı bir kasaba olan Camlıyayla'nın ilçe olması nedeniyle bir kısım bağ alanlarının bu ilçe alanına dahil edilmesi,
- Yaşlı bağların sökülerek yenilenmesi (ancak tam verime geçen bağlar istatistiklere alınmaktadır),
- Sulama kanallarının ve şehirlerarası otoyolun bağ alanlarının bir kısmından geçmesi.

Ekolojik koşulları ve coğrafi özellikleriyle önemli bir konumda bulunan İçel ili'nde; bağ alanı ve üzüm üretimi, Türkiye bağ alanının % 3'ünü ve üzüm üretiminin % 4'ünü oluşturmaktadır (Çizelge 1 ve Çizelge 2). Tarsus ilçesi bağ alanı ise, İçel ili bağ alanının üçte birini; üzüm üretimi, il üretiminin % 40'ını oluşturmaktadır.

Çizelge 1. Tarsus ilçesi, İçel ili ve Türkiye Bağ Alanları (Ha)

Yıllar	Tarsus Alan	İçel Alan	Türkiye Alan
1980	9.700	26.614	820.000
1981	9.800	26.872	800.000
1982	9.800	27.096	655.000
1983	5.991	23.189	655.000
1984	6.148	23.099	625.000
1985	6.300	23.447	625.000
1986	6.400	17.361	600.000
1987	6.210	17.707	590.000
1988	6.100	17.475	600.000
1989	6.300	17.690	597.000
1990	6.300	17.680	580.000
1991	6.450	17.718	586.000
1992	5.993	17.820	576.000

Kaynak : 1) DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim (1980-1992), Ankara.

2) T.K.Bakanlığı İçel İl Tarım Müdürlüğü ve Tarsus İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları

Çizelge 2. Tarsus ilçesi, İçel ili ve Türkiye Üzüm Üretimi (Ton)

Yıllar	Tarsus Üretim	İçel Üretim	Türkiye Üretim
1980	65.000	169.257	3.600.000
1981	78.000	233.140	3.700.000
1982	97.860	269.515	3.650.000
1983	56.304	168.965	3.400.000
1984	55.372	160.700	3.300.000
1985	56.700	164.502	3.300.000
1986	63.000	131.469	3.000.000
1987	55.890	129.982	3.300.000
1988	54.900	131.539	3.350.000
1989	50.400	120.494	3.430.000
1990	50.400	149.990	3.500.000
1991	51.600	125.690	3.600.000
1992	60.000	138.000	3.450.000

Kaynak : 1) DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim (1980-1992), Ankara.
 2) T.K.Bakanlığı İçel İl Tarım Müdürlüğü ve
 Tarsus İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları

Yine Türkiye genelinde üzüm verimi 600 kg/da civarında olduğu halde, Tarsus'ta 1000 kg/da'nın üzerinde gerçekleşmektedir (ÖZEL ve KERİMOĞLU, 1990). Bu da bize, Tarsus Beyazı üzümünün gerek ülke ekonomisi, gerekse Türkiye bağıcılığı içerisindeki yerinin önemini göstermektedir.

Ülke düzeyinde Tarsus'ta yetiştirilen üzümlerin ayrı bir yeri vardır. Bölge ve Türkiye genelinde en erken yetişen sofralık üzüm çeşitleri Tarsus'ta üretilmektedir. Yurdumuzda üzüm üretiminin % 21'inin sofralık olarak tüketildiği (ÖKTEM, 1977) düşünülecek olursa, Tarsus üzümünün tek başına ülkemizde üretilen sofralık üzümün % 6-7'sini karşıladığını söylemek mümkündür. İlçede üretilen üzümün çok büyük bir kısmı taze olarak tüketilmek amacıyla pazarlanmakta,

ancak artıklar ve satılamayan çok düşük kaliteli üzümler, üretici tarafından pekmez, pelte ve sirke yapılarak değerlendirilmektedir.

Tarsus ilçe Tarım Müdürlüğü uzmanlarıyla yapılan görüşmede, ilçede 35-40 civarında köyün önemli geçim kaynaklarından birinin bağcılık olduğu ve yaklaşık 40 bin kişinin geçimini bu yoldan sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca budama, çapalama dönemlerinde ve hasat zamanlarında yarattığı istihdamla ve bu işin ticaretini yapanlara sağladığı kazançla ilçe ve ülke ekonomisine büyük katkıda bulunmaktadır.

Tarsus Beyazı üzümü, ilk turfanda sofralık çeşit olması nedeniyle geçmiş yıllarda üzüm ihracatımızda önemli bir yer almıştır. Uzun yıllardan beri yapılan Tarsus Beyazı üzümü ihracatı, toplam üzüm ihracatında zaman zaman % 10-15 arasında bir pay almıştır (ÇELİK ve Ark., 1990). Ancak son yıllarda, Kardinal çeşidinin üzüm dışsatımında daha fazla pay aldığı görülmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Mersin'den Yapılan Taze Üzüm İhracatı (Ton)

Yıllar	Tarsus Beyazı	Kardinal
1987	1.479	3.811
1988	793	2.961
1989	272	3.591
1990	189	2.888
1991	85	1.613
1992	94	1.340

Kaynak : Akdeniz İhracatçı Birlikleri Kayıtları (Mersin)

Mersin'den yapılan üzüm dışsatımına ait rakamlar Çizelge 3'te verilmektedir. Buna göre, 1980'li yılların sonuna doğru 4 bin ton civarında olan üzüm dışsatımı, 1990'lı yılların başında 2 bin tonun altına düşmüştür. Bu büyük düşüşe yol açan nedenlerden birisi; Körfez krizi sonucu

Ortadoğu Ülkelerine yapılan ihracatın azalması, diğeri ise, eski Yugoslavya'daki iç savaş nedeniyle, karayolu güvenliğinin sağlanamaması ve diğeri güzergahların uygun olmayışı sonucu, Avrupa Ülkelerine yapılan ihracatın aksamasıdır.

Yöreden yapılan üzüm dışsatımında, Avrupa Ülkelerinden Almanya, Avusturya ve İngiltere ilk sıralarda yer almaktadır. Ortadoğu Ülkelerinden ise, Kuveyt ve Suudi Arabistan başı çekmektedir.

Ülkemizde kişi başına düşen üzüm tüketimi, diğeri meyvelerin tüketiminden daha fazladır. Tüm üzüm ürünlerinin (yaş üzüm, kuru üzüm, pekmez, sirke, pelte ve şarap) kişi başına tüketimi 60 kg civarında olurken (DPT, Çeşitli Yıllar), yalnızca sofralık üzümde bu miktar, 16 kg düzeyindedir (ÖKTEM, 1977).

Bütün bu bilgiler; bağ alanı, üretim ve tüketim miktarları, ihracat gelirleri ve yarattığı istihdam kapasitesi yönünden üzümçülüğün, Tarsus ilçesi, bölgemiz ve dolayısıyla ülkemiz için önem taşıdığını göstermektedir.

Tarım ürünlerinin birçoğunun çabuk bozulan maddeler olması, çok sayıda küçük üreticiler tarafından üretilmeleri ve bu üreticilerin mali kaynaklarının ve teknik olanaklarının ürünü saklayarak yıl boyunca yavaş yavaş pazara arz etmelerine uygun olmaması gibi faktörler yıllık üretimin hasattan hemen sonra pazara sürülmesini gerektirmektedir. Yıl içinde talepte büyük değişiklik olmadığı halde arzın bu şekilde azalıp çoğalması fiyatlarda dalgalanmalara neden olmaktadır (AKSÖZ, 1973).

Son yıllarda üzüm fiyatlarında da çeşitli değişiklikler gözlenmektedir. Bu değişiklikler; yıl içinde, yıldan yıla ve haftalar itibarıyla dalgalanmalar şeklinde olmaktadır. Bu dalgalanmaların başlıca nedenleri; üretimdeki dalgalanmalar, iç pazar koşullarındaki ve dışsatımdaki düzensizliklerle, olumsuz iklim koşullarının getirdiği üzüm kalitesindeki düşüklüktür. Üretime bağlı fiyat değişimlerinin tipik bir şekli, ürünün yığın olarak elde edildiği dönemlerde, kısa süreler içinde önemli fiyat düşüşlerinin meydana gelmesidir.

Konu bir çok üreticinin gelirini ilgilendirdiği gibi, bu üretim dalına girdi sağlayan kuruluşları, bağ tarımı ile ilgili araştırmacıları, tarımsal yayımcıları, geçici işçi olarak çalışanları, tüketicileri, ayrıca iç ve dış ticaret alanında faaliyette bulunanları ilgilendirmektedir.

Fiyatların zaman içindeki değişimi konusu, ekonomi alanında önemli inceleme konularından birini oluşturmaktadır. Fiyatlar günden güne, aydan aya, yıldan yıla değişiklikler göstermektedir. Bu hareketlerin bazıları belli bir düzen izlerken, bazıları oldukça düzensiz dalgalanmalar gösterir.

Ülkemizde yaşanan yüksek enflasyon nedeniyle fiyatların, siyasi karar alıcılar tarafından sağlıklı bir şekilde yorumlanabilmesi ve buna göre ekonomi politikalarının belirlenebilmesi için, bilimsel olarak yapılan fiyat analizlerinden yararlanmak gerekmektedir.

Fiyat analizi, geçmişteki fiyat hareketleri ve arz-talep ilişkilerinin incelenmesine dayanır. Analiz ile fiyatların nasıl ve neden o şekilde hareket ettikleri araştırılır.

Fiyat analizleri, teşebbüs seçiminde, hangi üründen ne kadar yetiştirileceği, hangi girdilerin hangi koşullarda alınacağı ve ne kadar kullanılacağı, ürünlerin satış yeri, şekli ve zamanı konularında, kredi politikalarının belirlenmesinde, bölgesel ve uluslararası tarım politikalarının tespitinde kullanılır.

Fiyat analizinde; fiyatın oluşumuna etki eden üretim ve tüketim, ithalat ve ihracat miktarları, girdi maliyetleri ve ikame malları gözönünde bulundurulur. Bu faktörlerle birlikte tüketici sayısındaki artış ve reel gelir artışları incelemeye alınır.

Dolayısıyla, üreticilerin fiyat dalgalanmalarından mümkün olduğunca az etkilenmeleri konusunda, fiyat analizinin göstereceği sonuçlara göre yönlendirilmeleri mümkün olabilecektir.

Daha önce bu konuda araştırma yapılmamış olması, çalışmanın bundan sonra yöremizde ve diğer bölgelerde

yapılacak olan benzer araştırmalara ışık tutabilmesi, ayrıca üretici, tüketici ve ilgili kuruluşlara da yardımcı olması yönünden önem taşımaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırmanın amacı, Tarsus ilçesi'nde Üzüm fiyatlarının 1983-1992 yılları arasında gösterdiği değişiklikleri ve bu değişikliklerin nedenlerini belirlemektir. Ayrıca Üzüm fiyatlarının birbiriyle karşılaştırılmasını ve geleceğe yönelik fiyat tahminleri yapmak, araştırmanın diğer amaçları arasındadır. Böylece, üreticilere ürünlerini en uygun zaman ve koşullarda satmaları konusunda ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Araştırma, Tarsus ilçesi Toptancı Meyve-Sebze Hal'i Üzüm toptan satış fiyatlarını kapsamakta olup, fiyatlar günlük olarak alınmış ve işlenerek haftalık, aylık ve yıllık değerler şeklinde analizleri yapılmış, çeşitlere ve kalitelere göre ayrı ayrı incelenip karşılaştırılmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Ülkemizde; bağcılık, üzüm yetiştiriciliği, üzüm pazarlaması, ihracatı ve genelde fiyat analizi ile ilgili olarak son yıllarda yapılan bazı araştırma, çalışma ve çeşitli yayınların özeti aşağıda verilmiştir:

FIDAN (1970), "Tarsus Üzümü ihracatı Üzerinde Bir Araştırma " konulu çalışmasında, Tarsus üzümünün 1969 yılındaki ihracatı ile ilgili olarak karşılaşılan sorunları incelemiş ve alınması gerekli önlemler üzerinde durmuştur. Çalışmada, Tarsus üzümünün normal yıllarda haziran ayının onbeşinde olgunlaştığı belirtilerek, üzüm ihracatı yapılacak ülkelerin önceden saptanması ve bu ülkelerdeki tüketicilerin tercihlerini gözönünde tutacak şekilde iyi bir pazar araştırması yapılması gerektiği bildirilmektedir. Üzümlerin pazara hazırlanması aşamasında da; üzüm kesim zamanının tayini, hasatı, ayıklaması, ambalajı ve yükleme gibi teknik konularda çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Çalışmada ayrıca, 1969 yılında Tarsus'tan ihraç edilen üzümün hangi firma tarafından, hangi ülkelere, ne miktar gönderildiğinin ayrıntılı bir dökümü verilmektedir.

TÜRKBAL (1973), "Türkiye'de Muhtelif Zirai Mahsul Fiyatlarının Analizi ve Zirai Fiyat Politikası " adlı araştırmasında, Türkiye'de dördü hububat ve dördü de endüstri bitkisi olmak üzere sekiz tarımsal ürün fiyatının, 1950-1966 yılları arasında gösterdiği değişimleri ve bu dönemin siyasi ve ekonomik olayları karşısında gösterdikleri durumları incelemiş, bu ürünlerin fiyatlarını kendi aralarında karşılaştırmış ve tarımsal fiyat politikaları üzerinde durmuştur.

OSMANLIOĞLU ve ERTÜRK (1973), "Meyve Fiyatlarındaki Değişiklikler Üzerinde Çalışmalar " konulu araştırmalarında İstanbul ili için ondört meyve türünün toptan fiyatlarında meydana gelen mevsimlik dalgalanmaları inceleyerek bir sıralama yapmışlar ve buna göre üreticilere önerilerde bulunmuşlardır.

AYTAÇ'ın (1980) bildirdiğine göre, YÜCEL (1974), tarafından yapılan bir çalışmada, sofralık üzüm dış pazarlarını Avrupa ve Ortadoğu olarak incelemekte ve dünya sofralık üzüm pazarının ağırlık merkezinin Avrupa kıtası üzerinde bulunduğunu belirtmektedir. Çalışmada Avrupa ülkeleri; üretici ve dışsatımcı, hem dışalımçı hem dışsatımcı ve yalnızca dışalımçı olarak üçe ayrılmıştır. Dünyada en çok sofralık üzüm satın alan ülkelerin başlıcalarının; Almanya, İngiltere ve Sovyetler Birliği olduğu, Almanya pazarlarında genellikle erkenci Tarsus üzümü ile geç çeşitlerimiz olan Razaki ve Müşküle'ye karşı iyi bir talebin bulunduğu bildirilmiştir.

ÖKTEM (1977), "Türkiye'de ve Dünyada Sofralık Üzüm Üretim ve Ticareti ile Yurdumuzdan İhrac İmkanlarının Geliştirilmesi" konulu araştırmasında, ülkemizdeki üzüm üretiminin % 21'inin sofralık üzüm olarak tüketildiğini, üretim ve tüketim açısından Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında önemli bir yerde bulunduğunu bildirmektedir. Çalışmada Tarsus Beyazı üzümüne de önemli bir yer verilerek üretim ve ihracatı konusundaki gelişmeler ortaya konmuştur. Araştırmada ülkemizin üzüm ihracatı ayrıntılı bir şekilde irdelenerek alınması gerekli önlemler üzerinde durulmuştur. Ayrıca dünyadaki önemli üzüm ihracatçısı ve ithalatçı ülkelerin pazar yapıları da incelenmiştir.

ERGENOĞLU (1982), " İlk Turfanda Üzüm İhracatı ve Sorunları " konulu tebliğinde, üzüm dışsatımımızın sorunlarını üç grupta toplamış ve bunların üzümün üretiminde, pazarlanmasında ve ihracatında karşılaşılan sorunlar olduğunu belirtmiştir. Çalışmada, Tarsus Beyazının toplam üzüm ihracatında % 10'luk bir pay aldığı görülmektedir. Yine araştırmada, Tarsus Beyazının ihracata tam olarak uygun bir çeşit olmamasına karşın, ilk turfanda üzüm olması özelliğinden gerektiği şekilde yararlanılması konusunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

YURDAKUL, BEDESTENCİ ve ERGENOĞLU (1983), "Çukurova Bölgesi'nden Taze Üzüm Dışsatımı ve Sorunları " nı inceledikleri bu araştırmalarında, bölgede üretilen üzümü pazarlayan firmalara anket uygulayarak; ürün tedariki,

taşıma, ambalajlama, pazar bulma ve kredi temini konularında sorunlar olduğunu saptamışlar ve bunlarla ilgili alınması gerekli önlemler üzerinde durmuşlardır. Ayrıca, bölgede üzüm üreten köylerde yapılan anket ile üreticilerin üretim ve pazarlamaya ilişkin düşünce ve eğilimlerini belirlemeye çalışmışlardır.

TARIM ORMAN ve KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI A.G.P. Kurulu Üretim Planlaması Dairesi Başkanlığı (1983), tarafından yapılan "Önemli Bazı Tarım Ürünlerinin Fiyatlarındaki Gelişmeler" adlı çalışmada, Türkiye tarımında önem arzeden bazı tarımsal ürünlerin çiftçi eline geçen fiyatlarının 1968 yılına göre düzeltilmiş sabit değerleriyle, ülke tarımında ana ürün olma niteliğini sürdüren buğday fiyatlarına göre, göreceli fiyatlarının 1970-1982 yılları arasında gösterdikleri gelişmeler incelenmiş ve bu gelişmelerde etkili olan faktörler ortaya konmuştur.

AKIN (1986), 1980-1985 dönemi İstikrar Politikası Uygulamalarının ve Tarım Sektörüne etkisini incelediği bir çalışmada, destekleme kapsamında olan bazı tarımsal ürünlerle (Buğday, Arpa, Pamuk, Tütün, Şekerpancarı, Çay, Fındık) ilgili fiyatların trend ve konjonktür analizlerini yapmış, 24 Ocak 1980'de uygulanmaya başlanan "İstikrar Politikası" olarak bilinen ekonomi politikası uygulamalarının tarım ekonomisi ve politikası üzerinde meydana getirdiği etkileri analiz etmiş, olumlu ve olumsuz gelişmeleri belirtmiştir. Trend ve konjonktür analizleri sonucunda, incelenen ürünlerin hepsinde reel fiyatların azaldığı, trend doğrularının eğimlerinin negatif bir seyir izlediği saptanmıştır.

GÜNEŞ ve Ark.(1986), "Adana ve İçel illerinde üretilen ve Ankara'ya Gönderilen Önemli Yaş Meyve ve Sebzelerin Pazarlamasının Düzenlenmesi ve Masrafların Düşürülmesi" konulu araştırmalarında, üretim alanlarından tüketiciye kadarki tüm pazarlama aşamalarını, fiziksel ve ekonomik açıdan ayrıntılı bir şekilde irdelemişler, ürünlerin her üç kentteki günlük, aylık, ve mevsimlik fiyat değişimleri ve varyasyon katsayılarını hesaplamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre,

fiyat dalgalanmalarının bir bölümünün üretimden, bir bölümünün ise iç ve dış talebin arza göre ayarlanamamasından, pazarlama hizmetlerinden depolamanın yapılamamasından, üreticinin pazarlama organizasyonunda birleşmemesinden ve pazarlama sisteminin belirli oranlarda pazarlama spekülasyonuna elverişli bulunmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Araştırmada Adana ilinde 1984 yılında üzüm için varyasyon katsayısı 28.5 olarak belirlenmiştir.

ÖRS (1987), "Ankara Toptancı Haline Gelen Yaş Üzüm ve Meyvelerin Geliş, Yöre, Zaman ve Miktarları ile Hal'in Çalışma Sistemi ve Geliştirme İmkânları" adlı çalışmasında, Ankara Toptancı Hal'inin işleyişini inceleyerek, Hal'e gelen yaş üzüm ve meyvelerin geliş yöreleri, zaman ve miktarları ile geliş şekilleri, ambalaj şekilleri, satış zamanına kadar koruma yöntemleri ile perakendecilere dağıtımları üzerinde durmuştur. Araştırmada Hal'e ilk olarak haziran ayında gelen üzümün Tarsus Beyazı olduğu ve bunun da Tarsus'dan gönderildiği belirtilmektedir. Yine Toptancı Hal'inde en çok bulunan ve satışı yapılan üzüm çeşitlerinin sırasıyla Tarsus Beyazı, Sultani ve yuvarlak çekirdeksizler, Müsküle vd. olduğu bildirilmektedir. Çalışmada ayrıca, 1986 yılı için Toptancı Hal'ine gelen üzümlerde üzüm miktarı ile fiyat arasındaki ilişkiyi gösteren regresyon denklemleri bulunmaktadır.

ÖZTUNC (1987), "Adana İli Turuncgil Toptan Fiyatlarının Analizi" adlı araştırmasında, bölge ve ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olan turuncgil meyvelerinin fiyatlarındaki değişimler ve nedenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada turuncgil çeşitlerinin aylık ve yıllık fiyat dalgalanmalarının analizi yapılmış ve dalgalanmaların önlenmesi için bazı önerilerde bulunulmuştur.

ÖZEL ve KERİMOĞLU (1990), Tarsus İlçesi'nde bağ tarımının bir dekarı için üretim girdileri ve bunların maliyetlerini ve girdilerin üretime katılma miktar ve oranlarını saptamak amacıyla çalışmalar yapmışlardır. Oransal olarak maliyet içinde en önemli payı materyal giderlerinin (gübre, ilaç, ambalaj) oluşturduğu saptanmıştır. Ayrıca, bağ tarımı için birim alana ihtiyaç duyulan insan işgücü saat olarak hesaplanmıştır.

3. MATERİYAL ve METOT

Araştırma için gerekli materyal, Tarsus Toptancı Meyve-Sebze Hal'inden elde edilmiştir. Toptancı Hal'inde işlem gören ürünlerin fiyatları arz ve talebe göre belirlenmekte, dışardan herhangi bir müdahalede bulunulmamaktadır. Dolayısıyla bu fiyatlar, serbest rekabet koşulları altında, Hal'e gelen ürün miktarı ve talep miktarına göre oluşan fiyatlardır.

Fiyatların kayıtlara geçirilmesi işlemi için, Hal Müdürlüğü'nde bir memur görevlendirilmekte, bu kişi, öğleden sonraları komisyoncuları dolaşmakta ve o günkü cari fiyatları basılı formlara yazmaktadır. Daha sonra bu fiyatlar, ürün çeşitlerine ve kalitelerine göre ayrılmış sütunları bulunan günlük kayıt defterine geçirilmektedir.

Üzüm fiyatlarının analizinde, Hal Müdürlüğü'ndeki kayıtlarda tutulan bu fiyatlar kullanılmıştır. Ancak, yapılan görüşmelerde kayıtların her 10 yılda bir imha edildiği öğrenilmiştir. Bu nedenle, 1982'den önceki yıllara ait verileri kullanmak mümkün olmamıştır. Aslında fiyat analizi için de, 10 yıllık verilerin yeterli olacağı ifade edilmektedir (TÜRKBAL, 1987).

Toptancı Hal'deki işlem hacminin saptanması için Hal Müdürlüğü'ndeki dosyalar incelenmiş, ancak işlem kayıtlarında düzensizlikler saptanmıştır. Hal Müdürlüğü yetkilileri yıllık işlem miktarını her yıl sonunda Mersin Ticaret ve Sanayi Odası'na gönderildiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle, bu odanın yayınladığı Yıllık Ekonomik Raporlar'dan üzümle birlikte diğer meyvelerin işlem hacimlerine ait veriler alınarak değerlendirilmiştir. Ancak bu kayıtlarda da, üzüm cinslerine göre işlem miktarı verilmemektedir.

Toptancı Hal, tarımsal ürün arzının arttığı mayıs ayının ikinci haftasından itibaren pazar günleri de açıktır. Bu durum temmuz ayının ikinci haftasına kadar devam etmektedir. Dolayısıyla, temmuz ayından mayıs ayına kadar pazar günleri Hal kapalı olduğundan bu günlere ait kayıt da yoktur. Ayrıca, dini bayramlarda Hal, iki ya da üç gün kapanmaktadır.

Bağ alanı ve üretim miktarı ile ilgili veriler, Tarımsal Yapı ve Üretim İstatistikleriyle, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İçel İl ve Tarsus İlçe Tarım Müdürlükleri kayıtlarından sağlanmıştır. Ayrıca bu kuruluşlardaki uzmanlardan yöredeki bağcılığın durumuyla ilgili tamamlayıcı bilgiler elde edilmiştir.

Araştırmada, Hal'de işlem gören Tarsus Beyazı ve Kardinal cinsi üzümlerin analizi yapılmıştır. Tarsus ilçesi toplam üzüm üretiminin büyük bir kısmını Tarsus Beyazı ve Kardinal çeşidiyle, Recep ve Tilki Kuyruğu oluşturmaktadır. Tarsus Beyazı, Hal'de en çok bulunan ve işlem gören çeşittir. Kardinal üzümünün üretici bazında yaygınlaşmasıyla, 1984 yılından itibaren Hal'de işlem görmeye başlamıştır. Bu çeşit, Tarsus Beyazından daha erken olgunlaşmasına karşın, ilk hasatta elde edilen miktarı Toptancı Hal'de işlem görmemekte, daha çok gelir getirmesi nedeniyle ihracata ve büyük tüketim merkezlerine gönderilmektedir. Ancak, son yıllarda arzın artmasıyla Hal'de sürekli olarak işlem görmeye başlamıştır. Bu da zaman olarak haziran sonu veya temmuz başı olmaktadır.

Recep ve Tilki Kuyruğu üzümlerinin işlem hacimleri düşük ve günlük kayıtlarında düzensizlikler bulunduğundan fiyat analizinin dışında bırakılmışlardır.

Ihracat rakamları için Tarsus ihracat Kontrol Müdürlüğü'ndeki dosyalar taranmış, ancak buradaki verilerin eksik olduğu gözlenmiştir. 1989, 1990 ve 1992 yıllarına ait günlük, haftalık ve aylık ihracat rakamları bulunmakla birlikte, 1991 yılına ait dosya bulunamamıştır. Tarsus ilçesi'nden ihracatı yapılan ürünlerin Mersin'de de kayıtlarının bulunduğu belirtilmiştir. Bu yüzden, taze üzüm dışsatımı ile ilgili veriler Akdeniz ihracatçı Birlikleri'den alınmıştır. Bu kayıtlardan yalnızca, Tarsus Beyazı ve Kardinal üzümüne ait rakamlar kullanılmıştır.

Ayrıca, üzüm üreticileri ile yüz yüze görüşmeler yapılarak, yöredeki bağcılığın genel durumu ve özellikle üzümün pazarlanması konusundaki uygulamalar saptanmaya çalışılmıştır.

Arastırmada ayrıca, çeşitli kuruluşların yayınlanmış ve yayınlanmamış istatistikî kaynakları da tamamlayıcı materyal olarak kullanılmıştır.

Üzüm fiyatları üzerinde yapılan analizler altı grup altında toplanmıştır.

Birinci grup analizlerde, 1983-1992 yılları arasındaki fiyat değişimleri incelenerek, yıllık cari fiyatların trendleri hesaplanmıştır. Fiyat trendlerinin hesaplanmasında çeşitli kaynaklardan yararlanılarak doğrusal, logaritmik, üstel yöntemler denenmiştir (SPIEGEL 1961, KUTSAL ve MÜLÜK 1975, GÖÇMENÇELEBİ 1976, LAPIN 1978, KENDALL ve STUART 1979). Determinasyon katsayısının (R^2) yüksek olması nedeniyle, yarı logaritmik fonksiyonun fiyat hareketlerini daha iyi temsil ettiği görüşüne varılmış ve trend hesaplamaları logaritmik olarak yapılmıştır. Fiyat trendlerinin hesabında "En Küçük Kareler" yönteminden yararlanılmış ve $\log y = a + bx$ denklemi kullanılmıştır. Bu denklem çözülerek;

$$b = \frac{\sum x \log y - (n)(\bar{x})(\overline{\log y})}{\sum x^2 - (n)(\bar{x})^2}$$

$$a = (\overline{\log y}) - (b)(\bar{x})$$

a ve b değerleri elde edilmiştir.

İkinci grup analizlerde, aylara göre fiyat değişimleri incelenmiş ve varyasyon katsayıları hesaplanmıştır. Kayıtlarda Hal'e gelen ürün miktarı belirtilmediğinden* aylık ortalama fiyatları ağırlıklı ortalama yerine, aritmetik ortalama olarak hesaplanmıştır. Varyasyon katsayısı, günlük fiyatların ortalaması ve standart sapması bulunduğundan sonra $V = (\sum x / \bar{x}) \cdot 100$ formülü ile elde edilmiştir. Böylece dalgalanmanın şiddeti istatistiksel olarak ifade edilmiştir (CİLLOV 1976, ÇÖMLEKÇİ 1982, GÜNEŞ ve ARIKAN 1988).

Üçüncü grup analizler, yıl içerisindeki fiyat değişimlerini saptama ve mevsimlik fiyat dalgalanmalarını araştırma amacı taşımaktadır. Bu tip analizler, üreticilere ürünlerini en elverişli olarak hangi mevsimde satmaları

* Yalnızca 1988 yılına ait aylık işlem miktarı mevcuttur.

gerektiği, tüketicilere de en uygun satın alma mevsiminin ve çeşidinin hangisi olacağı hakkında fikir verebilir. Bu bakımdan, bu grup analizler üreticiler ve kısmen tüketiciler için çok önemlidir. Aylık veriler, yıllara göre düzensizlikler gösterdiğinden en uygun yöntem olarak "Basit Ortalama Yöntemi" seçilmiştir. GÜNEŞ ve ARIKAN (1988)' e göre seride belirli bir uzun dönem eğilimi yok ise, mevsimlik dalgalanma indeksini hesaplamada bu yöntem en uygun ve tatmin edici bir yöntemdir.

Mevsimlik İndeks, incelenen yılların her bir ayına ait verilerin ortalaması bulunduğundan sonra, bütün dönemin ortalamasına bölünerek bulunmuştur (HAMBURG 1970, VURAN 1981, KORUM 1983).

Dördüncü grup analizler ise, aylık toptan satış reel fiyatlarındaki değişimleri araştırmayı amaçlamıştır. Cari fiyatlar, 1983 yılı baz alınarak çevrilmiş toptan eşya fiyat indeksiyle reel fiyatlara çevrilmiştir. İndeks serileri ise, düzeltilmiş fiyat serilerinin aynı serinin 1983 yılı fiyatlarının yüzdeleri halinde ifade edilmiş şeklindedir. Bu arada yıllık reel fiyatlar da hesaplanmış ve trendi bulunmuştur. Böylece elde edilen indeks serileri, üzüm fiyatlarında devre boyunca meydana gelen reel değişimleri göstermektedir.

Yalnızca cari fiyatları incelemekle, bu ürünlerin gerçek değerleri ve satın alma güçleri hakkında yeterli fikir elde etmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle fiyat indekslerinin kullanılması gerekmektedir. Para değerindeki değişimlerin fiyatlar üzerindeki etkisini kaldırmak için çeşitli fiyat indeksleri kullanılmaktadır (TÜRKBAL 1973). Bu indeksler içinde Toptan Eşya Fiyat İndeksi, tarımsal ürünlere de yer verdiğinden diğerlerinden daha uygun görülerek fiyatların düzeltilmesinde bu indeksten yararlanılmıştır.

Beşinci grup analiz olarak; Üzüm fiyatlarındaki değişikliklerin nedenlerini, özellikle arz edilen miktarın birden bire artmasıyla meydana gelen değişimleri, daha iyi bir şekilde gözlemek için haftalık analizler yapılmıştır.

Haftalık analizlerde, Hal'deki kayıt sistemi gözönünde bulundurularak pazartesi-cumartesi arası bir haftalık süre olarak alınmış ve buna göre hesaplamalar yapılmıştır.

Altıncı grup analizlerde, yıllar itibariyle haziran ayları içerisindeki fiyat değişimlerinin çok çarpıcı olması nedeniyle bu ay, ayrı olarak ele alınmıştır. Bu şekildeki incelemede haziran ayı; 1.Hafta (1-7 haziran), 2.Hafta (8-15 haziran), 3.Hafta (16-23 haziran) ve 4.hafta (24-30 haziran) şeklinde ele alınıp hesaplamalar yapılmıştır.

Yukarıda açıklanan altı grup analiz dışında, Tarsus Beyazı ve Kardinal fiyatlarının birbirleriyle olan ilişkisini saptamak için yapılan bir diğer grup analiz daha vardır. Bu tip analizlerde, fiyatlar arasındaki ilişkiler, önce trend ve trend grafikleri yardımı ile niteliksel olarak belirtilmekte, sonra istatistikî formüllerden yararlanılarak korelasyon katsayıları hesaplanmak suretiyle niceliksel değerler verilmektedir.

4. ARASTIRMA BULGULARI

4.1. Tarsus'ta Üzüm Üretimi ve Pazarlamanın Genel Yapısı

Tarsus ilçesi'nde bağcılık oldukça gelişmiş olup, yörede ağırlıklı olarak Tarsus Beyazı çeşidi üretilmektedir. Ancak, Tarsus Beyazı üzümünün iç ve dış pazarlarda karşılaştığı birtakım sorunlar (özellikle tane-sap bağlantısındaki zayıflık ve yola dayanıksızlığı) nedeniyle, bu üzümün yerine geçecek çeşit denemeleri yapılmış ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Yapılan denemelerde, Tarsus Beyazından 5-20 gün daha erken olgunlaşan ve ihracata yönelik üzüm çeşitlerinin adaptasyonunda başarı sağlandığı bildirilmiştir (AYTAÇ, 1980).

Bunlar yabancı orijinli çeşitler olan Kardinal, Muscat ve Perlette ile yerli çeşitlerden Uslu, Ergin Çekirdeksiz, Ata Sarısı ve Yolava incisi'dir. 1980'li yıllardan itibaren yabancı çeşitlerden, önce Kardinal, daha sonra diğer çeşitler üretici bazında yaygınlaşmaya başlamıştır. Yeni bağ alanlarının tesis edilmesinde ve verimden düşmüş bağların yenilenmesinde, daha erkenci ve dayanıklı olan bu çeşitler tercih edilmektedir.

Cizelge 4. Tarsus Bağ Alanının Çeşitlere Göre Dağılımı (1992)

Çeşitler	Alan (Ha)	Oran %
Tarsus Beyazı	4.000	68
Kardinal	1.200	20
Diğer Çeşitler	793	12
Toplam	5.993	100

Kaynak : T.K.Bakanlığı Tarsus İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları

Nitekim, önceki yıllarda Tarsus Beyazı bağ alanı, toplam bağ alanının % 80-85'ini (İSTAR, 1959) oluştururken, son yıllarda yeni çeşitlerin adaptasyonu sonucu bu oranının azalmakta olduğu saptanmıştır. Çizelge 4'den de anlaşılabilirceği gibi, 1992 yılında Tarsus Beyazının bağ alanı % 68'e gerilerken, Kardinal ve diğer çeşitlerin ağırlıklarını artırdığı görülmektedir. Bu durumun önümüzdeki yıllarda yeni çeşitlerin yaygınlaşmasıyla daha da belirginleşeceği beklenmektedir.

Yörede pazara yönelik olarak yetiştirilen üzüm cinsleri; Tarsus Beyazı, Kardinal, Recep, Tilki Kuyruğu ve yeni yaygınlaşan diğer erkenci sofralık çeşitlerdir. Bunlardan Tarsus Beyazı en çok üretilen ve Hal'de en çok işlem gören çeşittir.

Kardinal çeşidi, 1980'li yılların başından itibaren üretici tarafından benimsenmiş ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu çeşidin yola dayanıklı olması ve albenisinin bulunması, tercih nedenlerinden birisidir. Kardinalin hasadı ağustos ayının sonuna doğru bitmektedir. Recep üzümü, yayla bağlarının erkenci çeşididir. Eylül ayının başından itibaren hasadına başlanır. Hal'de fazla işlem görmemektedir.

Tilki Kuyruğu cinsi, yayla bağlarında üretilmektedir. Hasadına genellikle eylül ayının sonunda başlanmakta ve ekim sonuna kadar devam edilmektedir. Tilki Kuyruğu bu yörelerde pek fazla tüketilmemekte, başka tüketim merkezlerine gönderilmektedir.

Adaptasyonu yapılan çeşitlerden (Perlette, Muscat vd.) yeni yaygınlaştığı ve özellikle ihracata yönelik olarak yetiştirildiklerinden Hal'de işlem görmemekte, bir bölümü de doğrudan büyük tüketim merkezlerine gönderilmektedir.

Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi, yörede bağcı bilinçlenmiş olup, bağını dış pazarlarda tutulan çeşitlerle tesis etmekte, gerekli kültürel işlemleri uygulamakta, standart olmayan karışık çeşitlerden oluşan ve verimden düşmüş bağını sökerek yenilemektedir.

Çizelge 5. Tarsus İlçesi'nde Üretilen Üzümlerin Ortalama Hasat Dönemleri

Çeşitler	İlk Hasat	Son Hasat
Tarsus Beyazı	Haziran ortası	Eylül başı
Kardinal	Haziran ortası	Ağustos sonu
Recep	Eylül başı	Ekim sonu
Tilki Kuyruğu	Eylül sonu	Ekim sonu

Yörede farklı ekolojik alanların bulunması, üzüm çeşitlerinin geniş bir zaman içinde olgunlaşmasına yol açmaktadır. İlçenin belli başlı sofralık üzüm çeşitlerinin hasat zamanları ile toplam hasat süreleri incelendiğinde, (Çizelge 5) hasat döneminin haziran ayı ortalarından ekim ayının sonuna kadar bir zaman dilimini kapsadığı görülmektedir. Üzümler bu süre içerisinde piyasaya en fazla temmuz ayı ile ağustos aylarında arz edilmektedir (Çizelge 6).

Çizelge 6. Tarsus Toptancı Hali'nde İşlem Gören Aylık Üzüm Miktarı (Kg) (1988)

Haziran	28.500
Temmuz	2.760.000
Ağustos	2.350.000
Eylül	415.000

Kaynak : Tarsus Toptancı Hali Kayıtları

Bağ bozumu ilk olarak eşik alanlardan başlamakta, sonra sırası ile ova bağları ve yayla bağlarında hasada geçilmektedir. Eşik alanlardan üretilen üzümler ilk turfanda olması nedeniyle, ihracat açısından büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Tarsus'ta üretilen üzümün diğer üretilen meyveler arasında da ayrı bir ağırlığı vardır. Çizelge 7'den de görülebileceği gibi, Hal'de işlem gören meyveler arasında üzüm, zaman zaman % 30'lara varan bir pay almıştır.

Genel olarak Tarsus'ta üretilen ürünlerin büyük bir kısmı Hal sisteminden geçmeden diğer tüketim merkezlerine gönderilmektedir. Hal Müdürlüğü'nde yetkili kişilerle yapılan sözlü görüşmelerde, özellikle üzümde bu durumun daha büyük boyutlarda olduğu belirtilmiştir. Bu durum Çizelge 7'in incelenmesinden de çok rahat bir şekilde anlaşılabılır. Üretim miktarı ile Hal'de işlem gören üzüm miktarı birlikte ele alınacak olursa, üretilen üzümün ancak % 10'unun Hal sisteminden geçtiği görülebilir.

Çizelge 7. Tarsus Toptancı Hal'inde İşlem Gören Üzüm ve Toplam Meyve Miktarı (Ton) ve İşlem Oranları (%)

Yıllar	İşlem Gören Üretim Üzüm Miktarı (1)	İşlem Gören Üretim Miktarı (2)	İşlem Gören Top. Meyve Miktarı (3)	İşlem Gören Üzümün Üretime Or. (1/2) %	İşlem Gören Toplam Meyveye Oranı (1/3) %
1984	3.038	55.372	11.731	5.49	25.9
1985	2.501	56.700	18.410	4.41	13.6
1986	5.011	63.000	18.592	7.95	27.0
1987	3.942	55.890	17.601	7.05	22.4
1988	5.647	54.900	19.503	10.29	29.0
1989	6.212	50.400	21.254	12.33	29.2
1990	5.039	50.400	21.254	10.00	23.7
1991	4.237	51.600	31.947	8.21	13.3
1992	6.787	60.000	49.715	11.31	13.7

Kaynak: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Yıllık Ekonomik Raporları (Çeşitli Yıllar)

Üzüm üreticilerinden alınan bilgilere göre bu duruma yol açan nedenlerden birisi, pazarlama maliyetlerinin yüksek olması; diğeri ise, üreticinin ürünü Hal'e getirmesi durumunda kesilecek olan % 4 stopaj, % 3 Hal rüsmü ve % 8 oranındaki komisyoncu kesintisinden kaçınmak istemesidir.

Bu nedenlerle üzümün pazarlanması konusunda üretici, daha çok Türkiye'nin çeşitli yörelerinden gelen toptancı tüccarları tercih etmektedir. Nitekim, yapılan gözlemlerde Tarsus'un köylerinden Ulaş'ta ve Kirlik Mevki'inde hasat dönemlerinde ayrı bir pazar oluşmakta, buralara kadar gelen aracı ve tüccarlar gerekli bağlantıyı yaptıktan sonra, çevre köylerden aldıkları üzümleri kamyonlara yüklemekte ve özellikle büyük kentlere göndermektedirler. Bu yıl Ankara ve İstanbul'un dışında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne de üzüm gönderildiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Antalya ve diğer turistik yörelere, özellikle Kardinal cinsi üzüm sevkiyatı yapılmıştır.

Aracı ve tüccarın alımlarında üretici, hiçbir masrafa karışmamakta, üzüm götürü olarak veya kilo ile peşin satılmakta, hasat dahil tüm işlemler bu kişiler tarafından yapılmaktadır. Ancak, daha önce Hal'deki komisyonculardan kredi alan üreticiler, anlaşmaları gereği üzümü Hal'e getirmektedirler. Bu durumda pazarlama fonksiyonlarını kendileri gerçekleştirmektedirler.

4.2. Çeşitlere ve Kalitelere Göre Üzüm Fiyatları

4.2.1. Tarsus Beyazı Çeşidi

4.2.1.1. Yıllık Cari Fiyatlar ve Trend

1983-1992 yılları 1. ve 2.kalite cari Tarsus Beyazı fiyatlarındaki değişimler incelendiğinde, fiyatların 1985 yılı dışında değişik oranlarda arttığı görülmektedir. Bu yılda 1.kalite Tarsus Beyazı fiyatlarında 1984 yılına göre % 3.8; 2.kalitede ise, % 1.7'lik bir düşme meydana gelmiştir. 1985 yılındaki fiyat azalmasının nedeni, o yıl üretimde görülen bir miktar artış ile, Kardinal üzümünün de pazara çıkarak ikame olanağı sağlamasıdır. Buna karşın 1987, 1990 ve 1991 yıllarında fiyatlar, bir önceki yıla göre büyük artışlar göstermiştir. Özellikle 1990 yılında 2.kalitede bu artış % 128.8'i bulmuştur (Çizelge 8 ve 9).

Çizelge 8. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve Trendi

Yıllar	Fiyat	%Değişim	Trend
1983	86	-	77.30
1984	156	81.4	112.07
1985	150	-3.8	162.50
1986	187	24.7	235.61
1987	303	62.0	341.61
1988	399	31.7	495.30
1989	588	47.4	718.15
1990	1105	87.9	1041.25
1991	2010	81.9	1509.72
1992	2334	16.1	2188.97

**Çizelge 9. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık
Cari Fiyatları (TL/Kg) ve Trendi**

Yıllar	Fiyat	%Değişim	Trend
1983	61	-	59.04
1984	120	96.7	83.72
1985	118	-1.7	118.71
1986	140	18.6	168.34
1987	217	55.0	238.70
1988	254	17.1	338.48
1989	340	33.9	479.97
1990	778	128.8	680.61
1991	1391	78.8	965.11
1992	1404	0.9	1368.54

Fiyatlardaki bu dalgalanmalara neden olan üretim ve işlem miktarı, ihracat, tüketim gibi faktörlerin ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. 1987 yılında Tarsus Beyazı üzüm fiyatlarında bir önceki yıla göre 1.kalitede % 62.0; 2.kalitede % 55.0 oranında artış görülmesinin önemli bir nedeni üzüm üretimindeki % 11.3 oranındaki azalmadır. Bu azalmanın o yıl hava koşullarında görülen olumsuzluklar (don ve dolu) sonucu olduğu tahmin edilmektedir. Üretimdeki bu azalma, Hal'deki işlem hacmine de yansımış ve işlem hacmi bir yıl öncesine göre, % 21.33 oranında daha düşük gerçekleşmiştir.

1988 yılında 1.kalitede fiyat artışı % 31.7; 2.kalitede % 17.1 oranında olmuştur. 1989 yılında ise bu artışlar, 1.kalitede % 47.4; 2.kalitede % 33.9 oranında gerçekleşmiştir.

Üzüm üretiminde bir değişiklik olmadığı halde, 1990 yılında 1.kalitede % 87.9, 2.kalitede % 128.8 düzeyinde artışlar gözlenmiştir. Bu artışların önemli bir nedeni, üretilen üzümün büyük bir bölümünün diğer tüketim merkezlerine gönderilmesidir. Nitekim, bu yıllara ait Hal'de işlem gören üzüm miktarı incelenecek olursa, işlem hacminde bir daralmanın olduğu anlaşılabacaktır. 1990 yılında işlem hacminde bir önceki yıla göre, % 18.88 oranında bir azalma kaydedilmiştir.

Aynı şekilde 1991 yılında, üretimdeki % 2.38'lik artışa karşın, Toptancı Hal'de işlem hacmi, % 15.92 oranında düşmüştür. Bundan dolayı 1991 yılında da Tarsus Beyazı üzüm fiyatları, 1.kalitede % 81.9; 2.kalitede % 78.8 oranında artış göstermiştir.

1992 yılında ise, üzüm üretiminde % 16.3'lük artışa karşın, 1.kalite üzüm fiyatları da % 16.1 oranında artmıştır. 2.kalitede ise, bu artış % 0.9 düzeyinde kalmıştır.

Bu yılda iklim koşulları sonucu, üzüm kalitesinde görülen düşüklüğün, başka yörelerden gelen alıcı ve tüccarların talebinde önemli oranda azalmaya yol açtığı saptanmıştır. Üzümünü bu kişilere satamayan üretici, Hal'e getirmek durumunda kalmıştır. 1992 yılındaki işlem hacminin 1991 yılına göre, % 60 oranında artması, bunun en çarpıcı göstergesidir. Dolayısıyla, 1992 yılında üzüm fiyatlarındaki artışın diğer yıllara göre daha az olmasının en önemli nedeni, arz edilen miktardaki bu artıştır.

Ayrıca, fiyatlarda gözlenen bu artışlara yüksek enflasyonun ve talep artışının yani, nüfus ve gelir düzeyindeki artışların da etkisinin olduğu tahmin edilmektedir.

Fiyatların uzun dönemde gösterdikleri gelişmeyi ortaya koyabilmek amacıyla yapılan trend hesapları ile ilgili değerlendirmeler aşağıda açıklanmaktadır.

1.kalite Tarsus Beyazı üzümü için hesaplanan $\text{LogY} = 1.7268 + 0.1613X$ fonksiyonunda $R^2 = 0.97$ bulunmuştur. Yıllık x değerlerinin denklemde yerine konmasıyla logaritmik trend bulunmuş ve bu değerlerin antilogaritması alınarak da yıllara göre fiyat trendleri elde edilmiştir. 1983-1992 yılları arasında 1.kalite Tarsus Beyazı üzüm fiyatlarının, yılda ortalama olarak, yüzde 44.99 oranında artan bir trend gösterdiği hesaplanmıştır (Çizelge 8).

2.kalite Tarsus Beyazı üzüm fiyatları için hesaplanan $\text{logY} = 1.6195 + 0.1517X$ fonksiyonunda $R^2 = 0.95$ bulunmuştur. Bu denklemden yararlanılarak bulunan trend değerlerinin antilogaritması alınarak, yıllara göre fiyat trendleri elde edilmiştir. Yapılan hesaplama sonucunda, 2.kalite Tarsus Beyazı üzüm fiyatlarının yılda ortalama olarak, yüzde 41.80 oranında arttığı saptanmıştır (Çizelge 9).

Bu denklemlerden yararlanılarak 1995 yılı fiyatlarını tahmin etmek mümkündür. Buna göre; 1.kalite Tarsus Beyazı toptan üzüm fiyatının 6671.97 TL/Kg, 2.kalite Tarsus Beyazı toptan üzüm fiyatının ise, 3701.99 TL/Kg olabileceği hesaplanmıştır.

4.2.1.2. Aylık Toptan Satış Fiyatları ve Dalgalanmanın Şiddeti

İlk turfanda sofralık üzüm çeşitlerinden olan Tarsus Beyazı, hava koşullarının durumuna göre haziran ayının ikinci ya da üçüncü haftasından, eylül ayının ikinci haftasına kadar hasat edilmektedir. Dolayısıyla bu üzümün arz süresi dört ayı bulmaktadır.

Çizelge 10'nun incelenmesinden anlaşılabileceği gibi, 1.kalite Tarsus Beyazı üzümü fiyatları, ilk hasadın yapıldığı haziran ayında yüksek olmakta, temmuz ve ağustos aylarında ise yarı yarıya, hatta bazen de % 60'a varan düşüş göstermektedir. Bu duruma, arz edilen miktarın bu aylarda birden bire artması neden olmaktadır. Nitekim, Çizelge 6'da daha önce de görüldüğü gibi, Toptancı Hal'de temmuz ve ağustos aylarında işlem hacmi çok büyük oranda artmaktadır .

Çizelge 10. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları ve Bir Önceki Aya Göre % Değişimleri (TL/Kg)

Aylar	Haziran		Temmuz		Ağustos		Eylül	
Yıllar	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.
1983	191	-	57	-70.16	41	-28.07	54	31.70
1984	271	-	104	-61.62	125	20.19	122	-2.40
1985	242	-	121	-50.0	118	- 2.48	117	-0.84
1986	324	-	166	-48.77	125	-24.70	133	6.40
1987	420	-	315	-25.0	242	-23.18	234	-3.30
1988	819	-	363	-55.68	217	-40.22	197	-9.22
1989	942	-	371	-60.62	474	27.76	566	19.40
1990	2036	-	871	-57.22	757	-13.09	755	-0.26
1991	3111	-	1772	-43.04	1700	- 4.06	1458	-14.23
1992	3400	-	2521	-25.85	1504	-40.34	1909	26.93

Eylül ayında ise, o yılın hava koşullarının belirlediği üretim durumuna göre, fiyatlarda bazen artma bazen de azalma saptanmıştır. Bu duruma yol açan bir diğer neden ise, bu ayda hasat edilen diğer üzümlerin (Recep, Tilki Kuyruğu ve başka yörelerden gelen çekirdeksiz üzümlerin) piyasaya arz edilmesidir.

Aynı durum, 2.kalite Tarsus Beyazı Üzüm fiyatları için de sözkonusudur. Bu çeşitte temmuz ayında fiyatta % 25 ile 70 arasında düşüşler görülmüştür (Çizelge 11). Ağustos ayında ise, fiyatlar en az 1991 yılında (% 6.62), en fazla 1992 yılında (% 44.69) azalmıştır. Eylül ayı 2.kalite üzüm fiyatlarında, ağustos ayına göre genelde bir yükselme eğilimi saptanmıştır. Bu yükselme eğilimi % 1.18 ile 57.69 arasında değişmektedir.

Eylül ayı fiyatlarında bir miktar yükselmenin, hasat dönemi sonu olması nedeniyle, arz edilen miktarda meydana gelen azalmanın sonucu olduğu tahmin edilmektedir. Buna göre, Tarsus Beyazı üzüm fiyatlarında yıllara göre önemli değişiklikler gözlenmiştir.

Çizelge 11. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları ve Bir Önceki Aya Göre % Değişimleri (TL/Kg)

Aylar	Haziran		Temmuz		Ağustos		Eylül	
Yıllar	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.
1983	136	-	41	-69.85	26	-36.59	41	57.69
1984	222	-	69	-68.92	92	-33.33	96	4.35
1985	204	-	97	-52.45	85	-12.37	86	1.18
1986	254	-	126	-50.39	81	-35.72	98	20.99
1987	310	-	231	-25.48	149	-35.49	177	18.79
1988	513	-	237	-53.80	131	-44.73	136	3.82
1989	548	-	219	-60.04	260	18.72	332	27.69
1990	1573	-	594	-62.24	444	-25.25	500	12.61
1991	2125	-	1194	-43.81	1115	- 6.62	1130	1.34
1992	-	-	1808	-	1000	-44.69	-	-

Ayrıca, günlük fiyatların ortalaması ve standart sapması bulunduğundan sonra, Materyal Metot bölümünde açıklandığı gibi, Varyasyon Katsayıları hesaplanmış ve Çizelge 12'de gösterilmiştir. Bu çizelgede verilen varyasyon katsayıları ile dalgalanmanın şiddeti istatistiksel olarak ifade edilmiştir.

Çizelge 12. Aylara Göre Tarsus Beyazı Üzümü Günlük Fiyatlarında Değişim Katsayıları (%)

Aylar	Haziran		Temmuz		Ağustos		Eylül	
Yıllar	1.Kal.	2.Kal.	1.Kal.	2.Kal.	1.Kal.	2.Kal.	1.Kal.	2.Kal.
1983	35.88	34.80	49.98	57.10	8.81	12.08	9.11	13.82
1984	23.62	25.29	15.97	18.01	5.63	12.97	11.09	13.15
1985	25.97	28.24	6.14	10.54	12.11	13.51	7.37	12.36
1986	18.58	20.01	15.55	22.29	11.07	17.19	11.75	12.23
1987	9.52	15.80	26.49	30.36	8.72	15.85	9.42	14.06
1988	35.92	35.89	23.78	19.71	14.76	29.45	4.78	12.59
1989	39.35	58.03	15.02	21.67	20.70	18.04	14.19	13.27
1990	20.12	26.85	10.42	16.33	8.93	12.76	11.79	0.0
1991	34.54	10.19	17.30	24.14	15.02	16.82	12.66	15.35
1992	14.41	-	24.19	32.61	21.29	0.0	6.49	-
Ort.	25.79	25.50	20.48	25.28	12.70	14.87	9.87	10.68

Varyasyon Katsayısının % 10'a kadar olması dalgalanmanın yüksek olmadığını, % 30'dan fazla olması ise, dalgalanmanın yüksek olduğunu gösterir (Güneş ve Ark. 1986). İkisi arasındaki bir değerde ise, orta dereceli bir dalgalanma olduğu anlaşılır.

10 yıllık ortalamaya göre, haziran ayında varyasyon katsayısı 1.kalitede % 25.79; 2.kalitede % 25.50 ile diğer aylar içinde en yüksektir. Yukarıdaki açıklamaya göre, haziran ayında dalgalanmanın orta derecede olduğu anlaşılmaktadır. Diğer aylardaki varyasyon katsayılarına bakıldığında temmuz ayında da dalgalanmanın orta derecede olduğu görülmektedir (1.kalitede % 20.48, 2.kalitede % 25.28). Ağustos ayında ise, varyasyon katsayısının 1.kalitede 12.70, 2.kalitede 14.87 ile ortadan az şidette olduğu anlaşılmaktadır. Eylül ayında; 1.kalitede 9.87, 2.kalitede 10.68 varyasyon katsayıları ile aylık fiyatlarda oldukça düşük bir değişim ölçüsünün mevcut olduğu görülmektedir.

Tarsus Beyazı üzüm fiyatlarındaki, özellikle haziran ve temmuz aylarındaki fiyat dalgalanmalarının yüksek olmasının ve fiyatların istikrarsız bulunmasının başlıca nedeninin; pazarlama sistemindeki aksaklıkların ve arz edilen miktarın iç ve dış talebe göre ayarlanamamasından dolayı olduğu söylenebilir.

4.2.1.3. Mevsimlik Fiyat Dalgalanmaları

Tarımsal ürünlerin mevsimlik oluşu, yani yılın belirli dönemlerinde üretilmeleri, mevsimlik dalgalanmalara neden olmaktadır.

Ayrıca, mevsimlik fiyat dalgalanmaları, yıllık fiyatlarda da önemli derecede dalgalanmalara yol açmakta, hatta yıllık dalgalanmaları şiddetlendirerek dalgalanmaların zararlarını artırmaktadır.

Genellikle üretim döneminin başlarında tarım ürünlerinin fiyatı yüksek olmakta, üretim dönemi ortalarına kadar hızlı bir düşüş, daha sonra ise, yavaş bir yükselme görülmektedir (YURDAKUL, 1986). Bu durum, Tarsus Beyazı üzümü fiyatlarında da çok açık bir şekilde gözlenmiştir.

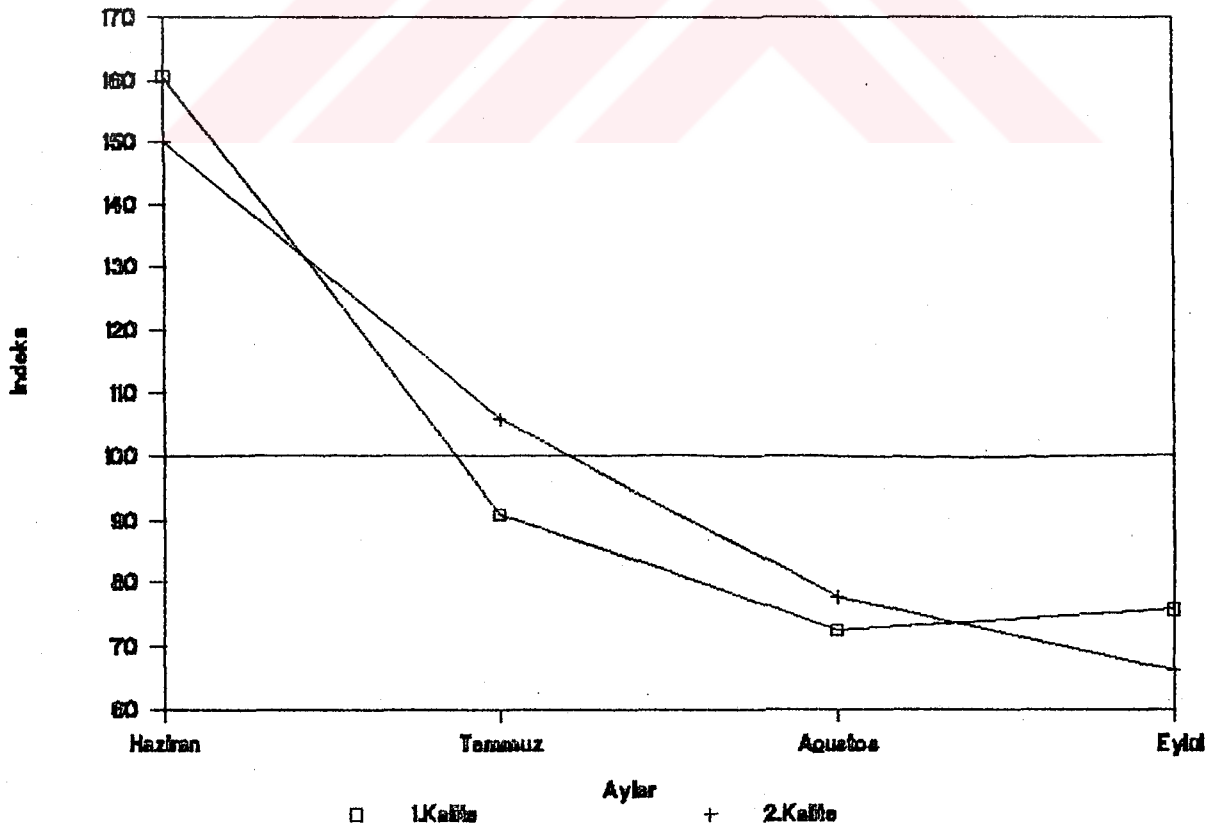
Cizelge 13 ve Şekil 1'in birlikte incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, üzüm fiyatlarının en yüksek olduğu ay; haziran, en düşük olduğu ay ise, ağustostur. Temmuz ve ağustos aylarında arz edilen miktar artmakta, özellikle de ağustos ayında İzmir yöresinden gelen çekirdeksiz üzümün

Çizelge 13. 1983-1992 Dönemi Tarsus Beyazı Üzümü Fiyatlarında Mevsimlik Dalgalanma İndeksleri

Aylar	1.Kalite	2.Kalite
Haziran	160.69	150.15
Temmuz	91.05	105.99
Ağustos	72.48	77.68
Eylül	75.79	66.16

piyasaya girmesiyle arz edilen üzüm miktarı daha da artmaktadır. Bunun sonucu ağustos ayında üzüm fiyatları oldukça düşmektedir. Haziran ayında fiyatların yüksekliğine, hasat döneminin başı olması dolayısıyla pazar arzının çok az olması neden olmaktadır.

Şekil 1. Tarsus Beyazı Üzüm Fiyatlarında Mevsimlik Dalgalanmalar

4.2.1.4. Reel Fiyatlarda Değişmeler

Tarsus Beyazı üzümü aylık fiyatları, 1983 yılı baz alınarak hazırlanmış Toptan Eşya Fiyat Indeksiinden yararlanılarak düzeltilmiştir. Ayrıca, 1983-1985 yıllarını da baz alarak reel fiyatlar oluşturulmaya çalışılmış, ancak 1983 yılını temel alarak elde edilen değerlerle aralarında önemli bir fark olmadığı anlaşıldığından 1983 baz yılı değerleri, çizelgelerin oluşturulmasında kullanılmıştır. Bu düzeltme sonucu fiyatların aylara göre bazen azalma, bazen de artma yönünde değişme gösterdiği saptanmıştır. Aynı şekilde yıllık cari üzüm fiyatları, Toptan Eşya Fiyat İndeksiyle düzeltilerek yıllık reel fiyatlar da bulunmuştur.

4.2.1.4.1. Aylık Reel Fiyatlarda Değişmeler

4.2.1.4.1.1. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Aylık Reel Fiyatlarında Değişmeler

1983-1992 yılları arasındaki on yıllık dönemde haziran aylarında gerçekleşen reel fiyatlara bakıldığında, baz yılı

Çizelge 14. Birinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi Haziran Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri (1983=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1983	191.00	100.00	100.00	-
1984	184.76	96.73	96.73	-3.27
1985	117.24	61.38	63.45	-36.55
1986	125.02	65.45	106.64	6.64
1987	116.58	60.99	93.17	-6.83
1988	140.73	73.68	120.82	20.82
1989	100.08	52.40	71.11	-28.89
1990	142.97	74.85	142.86	42.86
1991	144.39	75.60	101.00	1.00
1992	93.54	48.97	64.78	-35.22

olarak alınan 1983'e göre fiyatların düşük düzeyde kaldığı görülmektedir (Çizelge 14). Bunda 1983 yılı haziran ayı reel fiyatının yüksek gerçekleşmesinin rolü olmuştur. Bu dönem içerisinde, bir yıl öncesine göre, haziran ayı itibariyle reel fiyatlarda en fazla düşüş; 1985, 1989 ve 1992 yıllarında görülmüştür. En fazla artış ise, bir yıl öncesine göre, % 42.86 ile 1990 yılında gerçekleşmiştir.

Çizelge 15. Birinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi
Temmuz Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1983=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1983	57.00	100.00	100.00	-
1984	70.65	123.95	123.95	23.95
1985	58.09	101.91	82.22	-17.78
1986	63.04	110.59	108.52	8.52
1987	84.84	148.35	134.59	34.59
1988	61.58	108.03	72.58	-27.42
1989	37.11	65.11	60.27	-39.73
1990	60.79	106.64	163.78	63.78
1991	78.26	137.29	128.74	28.74
1992	67.30	118.07	86.00	-14.00

On yıllık devrede temmuz ayları reel fiyat indeksleri incelendiğinde 1989 yılı hariç, Tarsus Beyazı reel fiyatlarının temel yıl olan 1983'e göre yüksek düzeyde gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Çizelge 15). Özellikle 1987 yılında reel fiyat indeksi, 148.35 ile en yüksek seviyeye çıkmıştır. Bu dönem içerisinde, bir yıl öncesine göre, temmuz ayları itibariyle reel fiyatlarda en fazla düşüş, 1988 ve 1989 yıllarında olmuştur. En fazla artış ise, % 63.78 ile 1990 yılında gerçekleşmiştir.

Çizelge 16'da görüldüğü gibi, on yıllık dönemde ağustos aylarında da reel fiyat indeksi, iki yıl dışında oldukça yüksek seyretmiştir. Özellikle 1984 yılında 1983'e göre fiyat artışı, iki katını bulmuştur. 1991 yılında da 1990'a göre fiyat artışı % 40.93 oranında olmuştur. Bu dönemde, 1988 ve 1992 yıllarında reel fiyat indeksi 100'ün altında kalmıştır. Bir önceki yıl ağustos ayına göre ise, en fazla fiyat düşüşleri 1985, 1988 ve 1992 yıllarında yaşanmıştır.

Çizelge 16. Birinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi
Ağustos Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1983=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.ind.	Z.ind.	% Değ.
1983	41.00	100.00	100.00	-
1984	82.39	200.95	200.95	100.95
1985	55.86	136.25	67.80	-32.20
1986	47.27	115.29	84.62	-15.38
1987	64.33	156.91	136.10	36.10
1988	35.73	87.15	55.54	-44.46
1989	46.37	113.11	129.79	29.79
1990	51.57	125.78	111.20	11.20
1991	72.68	177.26	140.93	40.93
1992	38.32	93.46	52.73	-47.27

Temmuz ve ağustos aylarında reel fiyatlarda görülen bu artışların, baz yılı olarak alınan 1983 yılı temmuz ve ağustos ayı fiyatlarının düşük düzeyde oluşmasının sonucu olduğu anlaşılmaktadır.

On yıllık dönem itibariyle eylül aylarında reel fiyatlarda da değişiklikler gözlenmiştir (Çizelge 17). 1984 yılında 1983'e göre fiyat artışı % 44.49'u bulurken,

özellikle 1988 yılında reel fiyatlarda büyük düşüş yaşanmıştır. Bu yılın eylül ayı cari fiyatının, 1987 yılı cari fiyatının da altında gerçekleşmesinin, bu sonucun ortaya çıkmasında etkisi olduğu anlaşılmaktadır. 1989 yılında ise, 1988'e göre reel fiyat artışı % 66.33'ü bulmuştur.

Cizelge 17. Birinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi
Eylül Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1983=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.ind.	Z.ind.	% Değ.
1983	54.00	100.00	100.00	-
1984	78.02	144.49	144.49	44.49
1985	54.25	100.46	69.53	-30.47
1986	49.42	91.52	91.10	-8.90
1987	60.42	111.89	122.26	22.26
1988	31.57	58.47	52.26	-47.74
1989	52.51	97.24	166.33	66.33
1990	49.08	90.89	93.46	-6.54
1991	60.72	112.44	123.71	23.71
1992	46.83	86.72	77.13	-22.87

1983-1992 dönemi, 1.kalite Tarsus beyazı üzümünde, analizin gösterdiği gibi, genel olarak 1984, 1987, 1989 ve 1991 yıllarında aylık reel fiyatların, yüksek düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. 1985, 1988 ve 1992 yıllarının ise, üretici açısından gelir kaybının en fazla olduğu yıllar olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle 1992 yılında reel fiyatlar, incelenen dört ayda da düşük düzeyde çıkmış ve % 50'lere varan gelir kaybı yaşanmıştır. 1992 yılında fiyatlardaki düşüklüğün nedenleri, daha önceki bölümde açıklanmıştır.

4.2.1.4.1.2. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Aylık
Reel Fiyatlarında Değişmeler

Birinci kalite aylık reel fiyat analizlerinde olduğu gibi, 2.kalitede haziran ayı reel fiyat indeksinde, temel yıl olan 1983'e göre, 1984 yılı dışında düşüşler görülmesine karşın, bu yılda indeks, 111.29 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 18). Bir önceki yıl haziran ayına göre yapılan değerlendirmede, en yüksek artış 1990 yılında gerçekleşmiştir. Bunda, 1989 yılındaki fiyatın çok düşük düzeyde oluşmasının rolü olduğu görülmektedir. 1985 yılında ise, cari fiyatın, 1984 Haziran ayı fiyatının altında kalmasının sonucu, reel fiyatlar % 34.71 oranında gerilemiştir.

Çizelge 18. İkinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi
Haziran Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1983=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1983	136.00	100.00	100.00	-
1984	151.36	111.29	111.29	11.29
1985	98.83	72.67	65.29	-34.71
1986	98.01	72.06	99.17	-0.83
1987	85.97	63.22	87.72	-12.28
1988	88.15	64.82	102.53	2.53
1989	58.22	42.81	66.04	-33.96
1990	110.45	81.22	189.72	89.72
1991	98.63	72.52	89.30	-10.70
1992	-			

1983-1992 yılları arasındaki dönemde, temmuz aylarında oluşan 2.kalite Tarsus Beyazı üzümü reel fiyat indeks değerleri, 1988 ve 1989 yılları dışında 100'ün üzerindedir (Çizelge 19). Özellikle 1989 yılında cari üzüm fiyatlarının bir önceki yıl fiyatının altına düşmesi sonucu, reel fiyat indeksi yaklaşık % 50 oranında azalmıştır. Bir önceki yıl temmuz ayına göre yapılan değerlendirmede de, 1988 ve 1989 yıllarında reel fiyatın önemli oranda azaldığı saptanmıştır. Bu dönemde, 1988 yılına göre, 1990 yılında reel fiyat, % 89.22 oranında artmıştır.

Çizelge 19. İkinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi
Temmuz Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1983=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.ind.	Z.ind.	% Değ.
1983	41.00	100.00	100.00	-
1984	46.87	114.33	114.33	14.33
1985	46.57	113.58	99.35	-0.65
1986	47.85	116.70	102.75	2.75
1987	62.22	151.75	130.03	30.03
1988	40.20	98.06	64.62	-35.38
1989	21.91	53.44	54.49	-45.51
1990	41.45	101.11	189.22	89.22
1991	52.73	128.61	127.20	27.20
1992	48.27	117.73	91.54	-8.46

On yıllık devrede ağustos ayları incelendiğinde, temmuz ayında olduğu gibi, 1988, 1989 ve 1992 yıllarında, baz yılı olan 1983'e göre reel fiyat indeksi, 100'ün altında seyretmiştir (Çizelge 20). Buna karşılık, 1.kalitede olduğu gibi, 2.kalitede de 1984 yılında reel fiyatlar % 100'ün

**Çizelge 20. İkinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi
Ağustos Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1983=100)**

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1983	26.00	100.00	100.00	-
1984	60.64	233.22	233.22	133.22
1985	40.24	154.77	66.36	-33.64
1986	30.63	117.81	76.12	-23.88
1987	39.61	152.35	129.32	29.32
1988	21.57	82.96	54.45	-45.55
1989	25.44	97.83	117.93	17.93
1990	30.25	116.33	118.91	18.91
1991	47.67	183.33	157.60	57.60
1992	25.48	97.99	53.45	-46.55

Üzerinde artmıştır. Bu dönemde reel fiyat indeksleri oldukça yüksek çıkmıştır. Örneğin; 1985, 1987 ve 1991 yıllarında indeks 150'nin üzerinde seyretmiştir. Bir önceki yıl ağustos ayı baz alınarak yapılan değerlendirmede ise, 1985, 1988, ve 1992 yıllarında üzüm reel fiyatlarında önemli düşüşler saptanmıştır.

Daha önce belirtildiği gibi, baz olarak alınan aydaki reel fiyatın düşük olması nedeniyle, temmuz ve ağustos aylarında reel fiyatlar, genelde yüksek çıkmaktadır.

Eylül ayları itibarıyla reel fiyat indeksi, üç yıl 100'ün üzerinde, beş yıl ise, 100'ün altında gerçekleşmiştir (Çizelge 21). 1984, 1987 ve 1991 yılları, artışların en fazla gerçekleştiği yıllardır. En fazla düşüşün yaşandığı yıl ise, 1988 yılıdır. Bir önceki yıl eylül ayı gözönünde

**Cizelge 21. İkinci Kalite Tarsus Beyazı 1983-1992 Dönemi
Eylül Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1983=100)**

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1983	41.00	100.00	100.00	-
1984	61.39	149.74	149.74	49.74
1985	39.87	97.25	64.95	-35.05
1986	36.41	88.81	91.32	-8.68
1987	45.70	111.47	125.51	25.51
1988	21.80	53.16	47.69	-52.31
1989	30.80	75.13	141.32	41.32
1990	32.50	79.27	105.52	5.52
1991	47.06	114.77	144.78	44.78
1992	-			

bulundurulurak yapılan hesaplamada yine, 1984, 1989 ve 1991 yıllarına ait reel fiyatın üreticiyi sevindirecek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. İkinci kalite Tarsus Beyazı üzümü fiyatları için, 1992 yılı Eylül ayında gözlem yapılamamıştır.

1983-1992 döneminde 2.kalite Tarsus Beyazı üzümünde aylık reel fiyatların 1984, 1987, 1990 ve 1991 yıllarında genel olarak yüksek olduğu saptanmıştır. 1992 yılının ise, üretici açısından diğer yıllara göre gelir kaybının en fazla olduğu yıl olarak belirlenmiştir. Bu yılda 1.kalitedeki kadar olmamakla birlikte, reel fiyatlar, incelenen aylarda düşük düzeyde çıkmıştır.

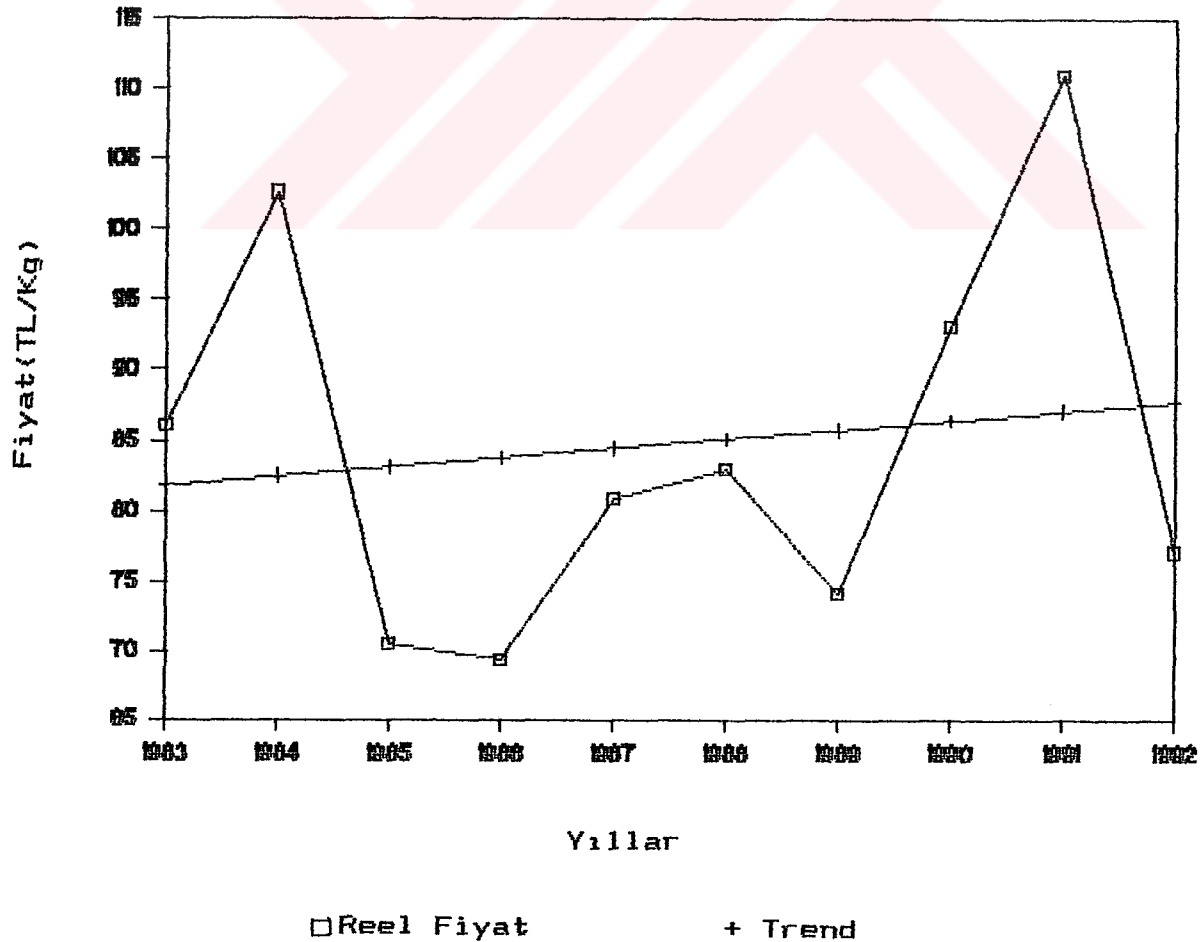
4.2.1.4.2. Yıllık Reel Fiyatlarda Değişmeler

4.2.1.4.2.1. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler

1983-1992 yılları arasındaki on yıllık dönemde, 1.kalite Tarsus Beyazı üzümünde reel fiyatlarda, iniş-çıkışlar olmakla birlikte genel eğilimin artma yönünde olduğu saptanmıştır (Şekil 2).

Cizelge 22'de görüldüğü gibi, Reel fiyat indeksi 1984, 1990 ve 1991 yıllarında 100'ün üzerinde, diğer yıllarda 100'ün altında seyretmiştir. İndeks, 1986 yılında 80.66 ile en düşük seviyeye inmiştir. Bir önceki yıla göre yapılan analizde, 1985 ve 1992 yıllarında, reel fiyatın % 30 civarında düştüğü saptanmıştır. 1985 yılında cari fiyatın 1984 yılı

Şekil 2. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Reel Fiyat Trendi

Cizelge 22. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık
Cari ve Reel Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri
(1983=100)

Yıllar	Cari Fi.	Reel Fi.	Ba.in.	Zin.in.	% Değ.
1983	86	86.00	100.00	100.00	-
1984	156	102.62	119.33	119.33	19.33
1985	150	70.50	81.98	68.70	-31.30
1986	187	69.37	80.66	98.40	-1.60
1987	303	80.87	94.03	116.58	16.58
1988	399	82.99	96.50	102.63	2.63
1989	588	74.12	86.19	89.31	-10.69
1990	1105	93.12	108.28	125.63	25.63
1991	2010	111.03	129.10	119.23	19.23
1992	2334	77.14	89.70	69.48	-30.52

1984 yılı fiyatının altında gerçekleştiği görülmektedir. 1992 yılında ise, daha önce açıklanan nedenlerden dolayı, üzüm iyi fiyat bulamamış ve bu durum reel fiyata yansımıştır. Bu dönem içerisinde, 1984, 1990 ve 1991 yıllarının, gerçekleşen reel fiyat artışlarıyla üretici açısından en kazançlı yıllar olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuç, reel fiyat değişimlerinin üreticinin satınalma gücünün göstergesi olması açısından önem taşımaktadır. İlgili dönemde reel fiyat için bulunan trend $Y=81.16+0.66X$ 'dir. Denklemden de anlaşılabileceği gibi, 10 yıllık devrede 1.kalite reel fiyat trendi pozitif eğilimlidir. Bu olumlu bir gelişme olmakla birlikte, trend doğrusunun eğiminin düşük olması, reel fiyat artışının tatminkar olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.2.1.4.2.2. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler

İkinci kalite Tarsus Beyazı üzümü reel fiyatları analizi sonuçları, fiyat dalgalanmaları açısından 1.kalite ile benzerlikler göstermektedir. Nitekim, 2.kalitede de reel fiyat indeksi; 1984, 1990 ve 1991 yıllarında 100'ün üzerinde, diğer yıllarda ise, 100'ün altında gerçekleşmiştir (Çizelge 23). Reel fiyat indeksi, 70.26 ile 1989 yılında en düşük

Çizelge 23. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Yıllık Cari ve Reel Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri (1983=100)

Yıllar	Cari Fi.	Reel Fi.	Ba.İn.	Zin.İn.	% Değ.
1983	61	61.00	100.00	100.00	-
1984	120	78.94	129.41	129.41	29.41
1985	118	55.46	90.92	70.26	-29.74
1986	140	51.93	85.13	93.64	- 6.36
1987	217	57.92	94.95	111.53	11.53
1988	254	52.83	86.61	91.21	- 8.79
1989	340	42.86	70.26	81.13	-18.87
1990	778	65.57	107.49	152.99	52.99
1991	1391	76.84	125.97	117.19	17.19
1992	1404	46.40	76.07	60.39	-39.61

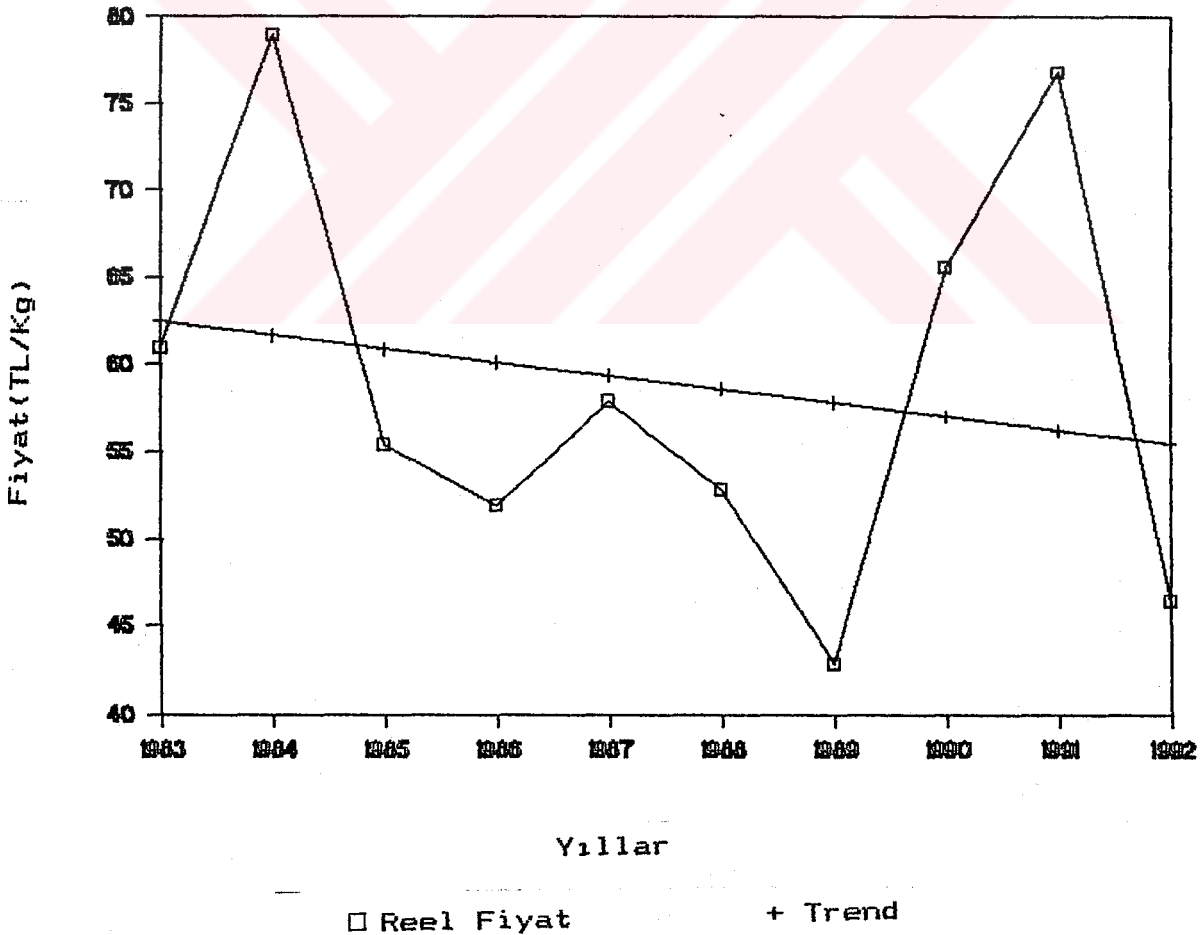
seviyeye inmiştir. Bir önceki yıl temel alınarak yapılan analizde, reel fiyatlar 1985'te % 29.74, 1992'de ise, % 39.61 oranında azalmıştır. Özellikle 1992 yılında reel fiyat yönünden 1.kaliteye göre, 2.kalitede üreticilerin daha fazla gelir kaybına uğradığı anlaşılmaktadır. Bu dönem

içerisinde, 1990 yılı, % 52.99'luk reel fiyat artışıyla üretici açısından sevindirici bir yıl olmuştur.

On yıllık devrede 2.kalite reel fiyat için bulunan trend $Y=63.24-0.77X$ 'dir. Denklemden görüldüğü gibi, 2.kalite Tarsus Beyazı reel fiyat trendinin eğimi negatiftir (Şekil 3). Dolayısıyla, 2.kalite üzümde trendin negatif bir seyir izlemesi, üzüm üreticilerinin ürün birimi başına satına alma güçlerindeki genel eğilimin azalma yönünde olduğunu ortaya koymaktadır.

Reel fiyatlar için bulunan varyasyon katsayılarında oldukça yüksek değerlerle karşılaşmıştır (Çizelge 24). Örneğin, 1983 yılında Tarsus Beyazı üzüm fiyatları, 1.kalitede

Şekil 3. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Üzümü Reel Fiyat Trendi

73.49; 2.kalitede 73.86 varyasyon katsayıları ile çok yüksek bir değişim göstermiştir. 1988 ve 1990 yılları da aynı şekilde, oldukça yüksek varyasyon katsayısı değerlerine sahiptirler. En düşük varyasyon katsayısı ise, 1987 ve 1992 yılları için hesaplanmıştır. On yıllık ortalamaya göre; varyasyon katsayıları 1.kalitede 45.61; 2.kalitede 48.29'dur. Sonuç olarak bu değerlerin fiyat dalgalanmaları açısından oldukça yüksek değerler olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 26. Tarsus Beyazı Yıllık Reel Fiyatlarında
Varyasyon Katsayıları (%)

Yıllar	1.Kalite	2.Kalite
1983	73.49	73.86
1984	45.03	51.89
1985	37.18	43.74
1986	44.49	49.97
1987	27.26	30.75
1988	65.08	63.31
1989	41.22	41.90
1990	51.05	61.59
1991	36.63	35.00
1992	34.62	30.92
Ortalama	45.61	48.29

4.2.1.5. Fiyatlarda Haftalık Analizler

İlk turfanda sofralık üzüm çeşitlerinden olan Tarsus Beyazında fiyatlar, haftalar itibariyle de büyük değişiklikler göstermektedir. Özellikle arz edilen miktarın birden bire artmasıyla fiyatlarda ilk haftalarda yarı yarıya varan düşüşler görülmektedir. Bu nedenle, bu değişiklikleri saptamak bir ihtiyaç haline gelmiş ve haftalık analizler yapılmıştır.

4.2.1.5.1. Tarsus Beyazında 1983 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

1983 yılı 17-19 haziranı temel alarak yapılan analizde, bu haftayı izleyen beş hafta boyunca 1.kalite Tarsus

Çizelge 25. 1983 Yılı Tarsus Beyazı Üzümlü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
17-19 Haziran 1983	283.3	-	100.0	100.0	191.7	-	100.0	100.0
20-26 " "	189.3	-33.2	66.8	66.8	130.7	-31.8	68.2	68.2
27.6-3.7 " "	118.6	-37.3	62.7	41.9	95.7	-26.8	73.2	49.9
4-10 Temmuz " "	75.7	-36.2	63.8	26.7	55.7	-41.8	58.2	29.1
11-17 " "	44.0	-41.9	58.1	15.5	28.0	-49.7	50.3	14.6
18-24 " "	35.8	-18.6	81.4	12.6	24.2	-13.6	86.4	12.6
25-31 " "	36.7	2.5	102.5	13.0	22.5	-7.0	93.0	11.7
1-7 Ağustos " "	38.3	4.4	104.4	13.5	22.5	0.0	100.0	11.7
8-14 " "	42.5	11.0	111.0	15.0	25.0	11.1	111.1	13.0
15-21 " "	40.0	-5.9	94.1	14.1	27.5	10.0	110.0	14.3
22-28 " "	39.2	-2.0	98.0	13.8	25.0	-9.1	90.9	13.0
29.8-4.9 " "	49.2	25.5	125.5	17.4	32.5	30.0	130.0	17.0
5-11 Eylül " "	51.7	5.1	105.1	18.2	39.2	20.6	120.6	20.4
12-18 " "	60.0	16.1	116.1	21.2	46.0	17.3	117.3	24.0

Beyazı üzümü cari fiyatlarında, sürekli bir düşme saptanmıştır (Çizelge 25). Bu düşme oranı, haftalık % 30'lar civarında olup, 18-24 temmuza rastlayan haftada, % 18.6 oranında gerçekleşmiştir. Bu hafta içinde oluşan fiyat, sezonun ilk haftasındaki fiyatın ancak % 12.6'sını bulmuştur. 25-31 temmuz tarihinden itibaren fiyatlarda bir miktar yükselme görülmüş ve 8-14 ağustosta bir önceki haftaya göre, haftalık fiyat artışı % 11'e kadar çıkmıştır. Bu haftayı izleyen iki haftada fiyatlar azalmıştır. Daha sonra ağustosun son haftasından itibaren fiyatlarda yeniden bir artış gözlenmiştir. Bu artışın, hasat döneminin sonuna yaklaşılmaları nedeniyle arz edilen miktarda meydana gelen azalmanın sonucu olduğu tahmin edilmektedir.

İkinci kalitede fiyatlar, 17-19 hazirandan 25-31 temmuza rastlayan haftaya kadar değişik oranlarda düşmüştür (Çizelge 25). 1-7 ağustostan itibaren fiyatta bir artış görülmüş ve bu artış, 15-21 ağustosa denk düşen haftaya kadar devam etmiştir. 22-28 ağustosta yeniden düşen fiyatlar, bundan sonraki üç haftada önemli oranlarda yükselmiştir.

İncelenen 1983 yılı içindeki haftalık fiyat değişikliklerinin çok fazla olması, varyasyon katsayısının da diğer yıllara göre oldukça yüksek (1.kalitede 71.21, 2.kalitede 71.69) bulunmasına neden olmuştur.

4.2.1.5.2. Tarsus Beyazında 1984 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

1984 yılı 11-17 haziranı baz alınarak yapılan analizde, 18-24 haziranda % 10 azalan fiyat, bunu izleyen haftada % 43.8 oranında düşmüştür (Çizelge 26). Daha sonraki iki haftada da fiyatlar azalmaya devam etmiştir. 16-22 temmuzdan itibaren yükselme eğilimine giren fiyatlar, 20-26 ağustosta % 4.0 oranında azalmış, bu haftayı izleyen iki haftada tekrar artmıştır. Bu dönemin son haftasında ise, % 12.5 oranında düşüş kaydetmiştir. Son haftada oluşan fiyat, ilk hafta fiyatının % 36.3'üdür.

Çizelge 26. 1984 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
11-17 Haziran 1984	321.4	-	100.0	100.0	271.4	-	100.0	100.0
18-24 " "	289.3	-10.0	90.0	90.0	228.6	-15.8	84.2	84.2
25.6-1.7 " "	162.5	-43.8	56.2	50.6	135.8	-40.6	59.4	50.0
2-8 Temmuz " "	111.4	-31.4	68.6	34.7	84.3	-37.9	62.1	31.1
9-15 " "	90.0	-19.2	80.8	28.0	64.3	-23.7	76.3	23.7
16-22 " "	98.6	9.6	109.6	30.7	58.6	8.9	91.1	21.6
23-29 " "	113.3	14.9	114.9	35.3	66.7	13.8	113.8	24.6
30.7-4.8 " "	121.7	7.4	107.4	37.9	77.5	16.2	116.2	28.6
6-12 Ağustos " "	122.5	0.7	100.7	38.1	82.5	6.5	106.5	30.4
13-19 " "	129.2	5.5	105.5	40.2	111.7	35.4	135.4	41.2
20-26 " "	124.0	-4.0	96.0	38.6	100.0	-10.5	89.5	36.8
27.8-2.9 " "	130.0	4.8	104.8	40.4	105.0	5.0	105.0	38.7
3-9 Eylül " "	133.3	2.5	102.5	41.5	100.0	-4.8	95.2	36.8
10-16 " "	116.7	-12.5	87.5	36.3	93.3	-6.7	93.3	34.4

İkinci kalitede de fiyatlar, 1.kalite ile paralel özellikler göstermiştir. İlk beş haftada değişik oranlarda azalan fiyatlar, 23-29 temmuza rastlayan haftadan itibaren artmaya başlamıştır (Çizelge 26). Bu artış, 13-19 ağustos arasındaki haftada % 35.4'ü bulmuştur. 20-26 ağustosta % 10.5 oranında düşen fiyatlar, bunu izleyen haftada % 5.0'lik bir artış göstermiş ve daha sonraki haftalarda düşmüştür. Son haftadaki fiyat, ilk hafta fiyatının % 34.4'ü düzeyinde kalmıştır.

Bu yıl için hesaplanan varyasyon katsayısı da oldukça yüksek bir değişimin olduğunu göstermektedir. Varyasyon katsayısı, 1.kalitede 43.19, 2.kalitede 50.04 olarak belirlenmiştir.

4.2.1.5.3. Tarsus Beyazında 1985 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

10-16 haziranda başlayan 1985 yılı hasat döneminde 1.kalite Tarsus Beyazı fiyatları, yine ilk dört haftada değişik oranlarda azalmıştır (Çizelge 27). 15-21 temmuz arasında yalnızca % 2.1 oranında artan fiyatlar, izleyen haftada hiç değişmeyerek aynı seviyede kalmıştır. 29.7-4.8 tarihleri arasına rastlayan haftada, % 12.3 oranında düşen

Çizelge 27. 1985 Yılı Tarsus Beyazı Üzümlü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.ind.	B.ind.	Fiyat	% Değ.	Z.ind.	B.ind.
10-16 Haziran 1985	285.7	-	100.0	100.0	235.7	-	100.0	100.0
17-23 " "	235.7	-17.5	82.5	82.5	201.4	-14.6	85.4	85.4
24-30 " "	167.1	-29.1	70.9	58.5	145.8	-27.6	72.4	61.9
1-7 Temmuz "	123.6	-26.0	74.0	43.3	102.9	-29.4	70.6	43.7
8-14 " "	119.2	-3.6	96.4	41.7	99.2	-3.6	96.4	42.1
15-21 " "	121.7	2.1	102.1	42.6	98.3	-0.9	99.1	41.7
22-28 " "	121.7	0.0	100.0	42.6	90.0	-8.4	91.6	38.2
29.7-4.8 "	106.7	-12.3	87.7	37.3	83.3	-7.4	92.6	35.3
5-11 Ağustos "	120.0	12.5	112.5	42.0	90.0	8.0	108.0	38.2
12-18 " "	120.0	0.0	100.0	42.0	83.3	-7.4	92.6	35.3
19-25 " "	123.3	2.7	102.8	43.2	86.7	4.1	104.1	36.8
26-31 " "	121.3	-1.6	98.4	42.5	83.8	-3.3	96.7	35.6
2-8 Eylül "	113.3	-6.6	93.4	39.7	88.3	5.4	105.4	37.5
9-15 " "	122.0	7.7	107.7	42.7	84.0	-4.9	95.1	35.6

fiyat, bir sonraki haftada % 12.5 oranında yükselmiştir. Daha sonraki haftada değişmeyen fiyat, 19-25 ağustosta % 2.7 oranında artmıştır. Bunu izleyen iki haftada yeniden düşen fiyat, bu dönemin son haftasında % 7.7'lik bir artış göstermiştir.

Çizelge 27'den de görülebileceği gibi, bu yılda 2.kalite fiyatlarında üç hafta dışında sürekli düşüşler gözlenmiştir. 5-11 ağustos, 19-25 ağustos ve 2-8 eylül tarihleri arasına rastlayan haftada fiyatlar değişik oranlarda artmıştır. Bu dönemde son hafta fiyatı, ilk hafta fiyatının ancak % 35.6'sını bulmuştur.

Bu dönemde varyasyon katsayıları, 1.kalitede 35.74 ve 2.kalitede 42.27 olarak hesaplanmıştır.

4.2.1.5.4. Tarsus Beyazında 1986 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

Bu yılın haziran ayının ilk haftasında pazara sürülen Tarsus Beyazı 1.kalite fiyatlarında, o tarihten ağustosun ilk haftasına kadar sürekli düşme görülmüştür. Bu düşüşler değişik oranlarda olmuştur (Çizelge 28). 11-17 ağustosa denk gelen haftadan itibaren fiyatlar artmaya başlamıştır. Bu yılın hasat döneminin son haftası olan 8-14 eylülde ise, fiyatlar % 7.6 oranında azalmıştır. Son haftada oluşan bu fiyat, ilk hafta fiyatının % 30.4'ü oranında kalmıştır.

İkinci kalite Tarsus Beyazı fiyatlarında da 1.kaliteye benzer dalgalanmalar saptanmıştır. Yalnız ağustos ayından hasadın son haftasına kadar fiyat artışının daha fazla olduğu görülmektedir (Çizelge 28).

Bu yıl için hesaplanan varyasyon katsayısı da, oldukça yüksek bir değişim ölçüsünün varlığını göstermektedir. Nitekim, varyasyon katsayısı 1.kalitede 43.09 olarak bulunurken, 2.kalitede 48.58 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 28. 1986 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
4-8 Haziran 1986	420.0	-	100.0	100.0	330.0	-	100.0	100.0
9-15 " "	330.0	-21.4	78.6	78.6	260.0	-21.2	78.8	78.8
16-22 " "	292.9	-11.2	88.8	69.7	228.6	-12.1	87.9	69.3
23-29 " "	292.9	0.0	100.0	69.7	228.6	0.0	100.0	69.3
30.6-6.7	208.6	-28.8	71.2	49.7	162.9	-28.7	71.3	49.4
7-13 Temmuz	180.0	-13.7	86.3	42.9	137.1	-15.8	84.2	41.5
14-20 " "	155.0	-13.9	86.1	36.9	125.0	-8.8	91.2	37.9
21-27 " "	151.7	-2.1	97.9	36.1	103.3	-17.4	82.6	31.3
28.7-3.8	131.7	-13.2	86.8	31.4	88.3	-14.5	85.5	26.8
4-10 Ağustos	116.7	-11.4	88.6	27.8	81.7	-7.5	92.5	24.8
11-17 " "	122.0	4.5	104.5	29.0	74.0	-9.4	90.6	22.4
18-24 " "	124.0	1.6	101.6	29.5	85.0	14.9	114.9	25.8
25-31 " "	130.0	4.8	104.8	31.0	88.3	3.9	103.9	26.8
1-7 Eylül	138.0	6.2	106.2	32.9	94.0	6.5	106.5	28.5
8-14 " "	127.5	-7.6	92.4	30.4	103.3	9.9	109.9	31.3

4.2.1.5.5. Tarsus Beyazında 1987 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

1987 yılında havaların serin gitmesi nedeniyle olgunluk tarihinin haziran ayının sonuna doğru kaydığını görmekteyiz. Haziran sonu ile temmuzun ilk günlerine rastlayan haftada, üzüm fiyatlarının bir önceki haftaya göre % 5.3 oranında arttığı saptanmıştır (Çizelge 29). Buna bir önceki haftada gözlem sayısının az olmasının neden olduğu bilinmektedir. 3-9 ağustosa denk gelen haftaya kadar değişik oranlarda azalan fiyatlar, bu haftada % 8.4 oranında artmıştır. Daha

sonraki haftada % 7.7 oranında düşen fiyatlar, izleyen iki haftada yükselme göstermiş, son iki haftada ise, yeniden düşmüştür.

İkinci kalite üzüm fiyatlarında daha fazla düşme görülmektedir (Çizelge 29). Bu hasat döneminde fiyatlarda yalnızca, ağustosun son üç haftasında değişik oranlarda artışlar kaydedilmiştir.

Çizelge 29. 1987 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
26-28 Haziran 1987	400.0	-	100.0	100.0	283.3	-	100.0	100.0
29.6-5.7 "	421.4	5.3	105.4	105.4	328.6	16.0	116.0	116.0
6-12 Temmuz "	391.7	-7.0	93.0	97.9	275.0	-16.3	83.7	97.1
13-19 " "	308.3	-21.3	78.7	77.1	225.0	-18.2	81.8	79.4
20-26 " "	241.7	-21.6	78.4	60.4	175.0	-22.2	77.8	61.8
27.7-1.8 "	225.0	-6.9	93.1	56.3	168.3	-3.8	96.2	59.4
3-9 Ağustos "	243.8	8.4	108.4	61.0	162.5	-3.4	96.6	57.4
10-16 " "	225.0	-7.7	92.3	56.3	133.3	-18.0	82.0	47.1
17-23 " "	241.7	7.4	107.4	60.4	141.7	6.3	106.3	50.0
24-30 " "	258.3	6.9	106.9	64.6	158.3	11.7	111.7	55.9
31.8-6.9 "	237.5	-8.1	91.9	59.4	183.3	15.8	115.8	64.7
7-13 Eylül "	233.3	-1.8	98.2	58.3	166.7	-9.1	90.9	58.8

Bu yılda, 1. ve 2.kalite üzüm fiyatlarındaki düşüş diğer yıllara göre biraz daha az olmuştur. Dönemin son haftasında oluşan fiyat, ilk hafta fiyatının % 60'na yaklaşmıştır. Bu yıl için hesaplanan varyasyon katsayıları da, analize tabi tutulan on yıl içerisindeki en düşük katsayılardır. Bu katsayılar orta derecede olmak üzere 1.kalitede 24.67, 2.kalitede 28.32'dir.

4.2.1.5.6. Tarsus Beyazında 1988 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

Fiyat dalgalanmalarının en fazla olduğu yıllardan birisidir. Nitekim, 1160 TL/Kg ile başlayan fiyat, hasat döneminin sonunda 195 TL/Kg'a inmiştir (Çizelge 30). Hasatın ilk dört haftasında değişik oranlarda düşen fiyatlar 18-24 temmuzda % 2.6 oranında yükseldikten sonra, sürekli düşme kaydetmiştir. Hasat döneminin son haftasında, % 1.7 oranında bir yükselme görülmüştür. Son haftadaki fiyat, ilk hafta fiyatının ancak % 16.8'i oranında gerçekleşmiştir.

Çizelge 30. 1988 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
15-19 Haziran 1988	1160.0	-	100.0	100.0	730.0	-	100.0	100.0
20-26 " "	742.9	-36.0	64.0	64.0	485.7	-33.5	66.5	66.5
27.6-3.7 " "	542.9	-26.9	73.1	46.8	335.7	-30.9	69.1	46.0
4-10 Temmuz " "	400.0	-26.3	73.7	34.5	250.0	-25.5	74.5	34.2
11-17 " "	316.7	-20.8	79.2	27.3	216.7	-13.3	86.7	29.7
18-24 " "	325.0	2.6	102.6	28.0	225.0	3.8	103.8	30.8
25-31 " "	290.0	-10.8	89.2	25.0	200.0	-11.1	88.9	27.4
1-7 Ağustos " "	250.0	-13.8	86.2	21.6	179.2	-10.4	89.6	24.5
8-14 " "	225.0	-10.0	90.0	19.4	150.0	-16.3	83.7	20.5
15-21 " "	208.3	-7.4	92.6	18.0	105.0	-30.0	70.0	14.4
22-28 " "	203.3	-2.4	97.6	17.5	121.7	15.9	115.9	16.7
29.8-4.9 " "	191.7	-5.7	94.3	16.5	112.5	-7.6	92.4	15.4
5-11 Eylül " "	195.0	1.7	101.7	16.8	141.7	26.0	126.0	19.4

Aynı durum, 2.kalite fiyatlarında da sözkonusu olmuştur. Ama, 22-28 ağustosa rastlayan haftadan itibaren fiyatlarda

görülen artış, son haftaya kadar sürmüş ve % 26 oranında bir yükselme meydana gelmiştir (Çizelge 30). Bu artışa karşın, sezonun son haftasındaki fiyat, ilk hafta fiyatının % 19.4'ü oranında kalmıştır.

1988 yılı, 1983 yılından sonra, fiyatlarda dalgalanmanın en fazla olduğu yıl olmuştur. Bulunan varyasyon katsayıları, 1.kalitede 62.86; 2.kalitede 61.07 ile oldukça yüksek bir değişim ölçüsünün olduğunu göstermektedir.

4.2.1.5.7. Tarsus Beyazında 1989 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

6-11 haziranda başlayan sezonda, bu haftayı izleyen haftada fiyat, % 43 oranında düşmüştür (Çizelge 31). Bu düşüşte aynı tarihte Kardinal üzümünün de piyasaya çıkmasının rolü olmuştur. Daha sonraki haftalarda değişik oranlarda azalan fiyat, 17-23 temmuzda % 2.0 oranında artarken, bunu izleyen haftada % 25.2 oranında düşerek, bu dönemin en düşük seviyesine inmiştir. Ağustosun ilk haftasından itibaren yükselen fiyatlar, 7-13 ağustosa denk düşen haftada % 47.0 oranında artış göstermiştir. İzleyen haftalarda değişik oranlarda artan fiyatlar, eylülün ilk günlerinde azalmış, 4-10 eylülde ise, % 25.0 düzeyinde arttıktan sonra, hasat döneminin son haftasında % 13.3 oranında azalmıştır. Bu haftada oluşan fiyat, ilk hafta fiyatının % 34.7'sidir.

İkinci kalitede, hasat döneminin ikinci haftasında fiyatın düşme oranı % 56.4'ü bulmuştur (Çizelge 31). Bunu izleyen haftada % 8.2 oranında yükselen fiyat, daha sonraki iki haftada azalmıştır. Fiyat, 10-16 temmuza rastlayan haftada % 7.3 oranında artmış ve bundan sonraki haftada tekrar azalmıştır. Ağustosun ilk haftasında artışlarla iyi fiyat bulan üzüm, daha sonraki haftalarda değişik oranlarda azalmıştır. Bu dönemde son haftadaki fiyat, ilk hafta fiyatının % 31'i düzeyinde kalmıştır.

Çizelge 31. 1989 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
6-11 Haziran 1989	1500.0	-	100.0	100.0	1000.0	-	100.0	100.0
12-18 "	857.1	-42.9	57.1	57.1	435.7	-56.4	43.6	43.6
19-25 "	785.7	-8.3	91.7	52.4	471.4	8.2	108.2	47.1
26.6-2.7	642.9	-18.2	81.8	42.9	335.7	-28.8	71.2	33.6
3-9 Temmuz	400.0	-37.8	62.2	26.7	242.3	-27.8	72.2	24.2
10-16 "	380.0	-5.0	95.0	25.3	260.0	7.3	107.3	26.0
17-23 "	387.5	2.0	102.0	25.8	200.0	-23.1	76.9	20.0
24-30 "	290.0	-25.2	74.8	19.3	150.0	-25.0	75.0	15.0
31.7-6.8	333.3	14.9	114.9	22.2	191.7	27.8	127.8	19.2
7-13 Ağustos	490.0	47.0	147.0	32.7	280.0	46.1	146.1	28.0
14-20 "	520.0	6.1	106.1	34.7	280.0	0.0	100.0	28.0
21-27 "	550.0	5.8	105.8	36.7	291.7	4.2	104.2	29.2
28.8-3.9	480.0	-12.7	87.3	32.0	270.0	-7.4	92.6	27.0
4-10 Eylül	600.0	25.0	125.0	40.0	340.0	25.9	125.9	34.0
11-17 "	520.0	-13.3	86.7	34.7	310.0	-8.8	91.2	31.0

Bu yılda da yüksek bir varyasyon katsayısı ile karşılaşılmıştır. Varyasyon katsayıları, 1.kalitede 36.65; 2.kalitede 37.34 olarak hesaplanmıştır.

4.2.1.5.8. Tarsus Beyazında 1990 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

18-24 haziran arasındaki haftada 2200 TL/Kg ile başlayan fiyat, 2.haftada % 14.5'luk azalmayla 1180 TL/Kg'a inmiştir (Çizelge 32). 1-8 temmuz arası bayram tatiline denk geldiği için bu haftada Hal'de kayıt işlemi

yoktur. Temmuz ayı boyunca sürekli düşüş görülen fiyatlarda 6-12 ağustos arasında % 4.6'lık bir yükselme, daha sonraki haftada ise % 6.5 oranında düşüş görülmüştür. Ağustosun son iki haftasında yükselen fiyatlar eylülün ilk iki haftasında düşmüştür.

Aynı dönemde 2.kalitedeki fiyat düşüşleri daha fazla olmuştur. Nitekim, bu yılda oluşan son hafta fiyatı, ilk hafta fiyatının ancak % 27.5' dur (Çizelge 32).

Çizelge 32. 1990 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
18-24 Haziran 1990	2200.0	-	100.0	100.0	1820.0	-	100.0	100.0
25-30 " "	1880.0	-14.5	85.5	85.5	1340.0	-26.4	73.6	73.6
1-8 Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-
9-15 " "	980.0	-	-	44.5	680.0	-	-	37.4
16-22 " "	883.3	-9.9	90.1	40.2	620.0	-8.8	91.2	34.1
23-29 " "	808.3	-8.5	91.5	36.7	533.3	-14.0	86.0	29.3
30.7-5.8	733.3	-9.3	90.7	33.3	450.0	-15.6	84.4	24.7
6-12 Ağustos	766.7	4.6	104.6	34.9	450.0	0.0	100.0	24.7
13-19 " "	716.7	-6.5	93.5	32.6	433.3	-3.7	96.3	23.8
20-26 " "	775.0	8.1	108.1	35.2	466.7	7.7	107.7	25.6
27.8-2.9	800.0	3.2	103.2	36.4	450.0	-3.6	96.4	24.7
3-9 Eylül	780.0	-2.5	97.5	35.5	500.0	11.1	111.1	27.5
10-16 " "	720.0	-7.7	92.3	32.7	500.0	0.0	100.0	27.5

1990 yılı, fiyat dalgalanmalarının fazla olduğu yıllardan birisi olmuştur. Özellikle 2.kalite fiyatlarında dalgalanmanın daha şiddetli olduğu saptanmıştır. 2.kalite için hesaplanan varyasyon katsayısı 59.43'tür. Aynı şekilde 1.kalite için bulunan 48.85 varyasyon katsayısı oldukça yüksek bir değişimin varlığını göstermektedir.

4.2.1.5.9. Tarsus Beyazında 1991 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

İlk haftalarda değişik oranlarda düşüşlerin yaşandığı bu yılda, 1.kalite üzüm fiyatlarının daha az dalgalandığı görülmektedir. İlk beş haftada değişik oranlarda düşen fiyat, 22-28 temmuzda % 7.9 oranında artmıştır (Çizelge 33). İzleyen haftada % 2.5 oranında azalan fiyatlar, sonraki üç haftada yükselmiştir. Bu dönemin son üç haftasında ise, düşüşler görülmüştür. 1991'in son hasat haftasındaki fiyat, ilk hasat haftasındaki fiyatın % 54.5'u oranında gerçekleşmiştir.

İkinci kalite fiyatlarında da benzer gelişmeler gözlenmiştir. Son haftadaki fiyat ise, ilk hafta fiyatının % 51.1'i düzeyinde kalmıştır (Çizelge 33).

Çizelge 33. 1991 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
17-23 Haziran 1991	2600.0	-	100.0	100.0	2250.0	-	100.0	100.0
24-30 " "	2500.0	-3.8	96.2	96.2	2000.0	-11.1	88.9	88.9
1-7 Temmuz "	2083.3	-16.7	83.3	80.1	1650.0	-17.5	82.5	73.3
8-14 " "	1900.0	-8.8	91.2	73.1	1375.0	-16.7	83.3	61.1
15-21 " "	1483.3	-21.9	78.1	57.1	1100.0	-20.0	80.0	48.9
22-28 " "	1600.0	7.9	107.9	61.5	1000.0	-9.1	90.9	44.4
29.7-4.8 "	1560.0	-2.5	97.5	60.0	1000.0	0.0	100.0	44.4
5-11 Ağustos "	1683.3	7.9	107.9	64.7	1040.0	4.0	104.0	46.2
12-18 " "	1800.0	6.9	106.9	69.2	1075.0	3.4	103.4	47.8
19-25 " "	1860.0	3.3	103.3	71.5	1000.0	-7.0	93.0	44.4
26-31 " "	1550.0	-16.7	83.3	59.6	-	-	-	-
1-7 Eylül "	1500.0	-3.2	96.8	57.7	1166.7	-	-	51.9
9-15 " "	1416.7	-5.6	94.4	54.5	1150.0	-1.4	98.6	51.1

Bu yıldaki fiyat değişimlerinin fazla olmaması nedeniyle, varyasyon katsayısı orta derecede değerler vermiştir. Nitekim, yapılan hesaplamada 1.kalitede varyasyon katsayısı 32.14 olurken, 2.kalitede 30.54 olarak saptanmıştır.

4.2.1.5.10. Tarsus Beyazında 1992 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

22-28 haziranda başlayan bu yılın hasat döneminde, üzüm fiyatlarında değişik oranlarda düşüşler gözlenmiştir (Çizelge 34). Yalnızca son üç haftada yükselmeler görülürken, son haftadaki fiyat, bu yükselmeler nedeniyle ilk hafta fiyatının % 60.0'ını bulmuştur.

2.kalitedeki fiyat düşüşlerinin daha fazla olduğu görülmektedir (Çizelge 34). 20-26 temmuza rastlayan haftada

Çizelge 34. 1992 Yılı Tarsus Beyazı Üzümü Haftalık Fiyatları ve İndeksleri (TL/Kg)

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
22-28 Haziran 1992	3333.3	-	100.0	100.0	-	-	-	-
29.6-5.7 "	3428.6	2.9	102.9	102.9	2300.0	-	100.0	100.0
6-12 Temmuz "	2857.1	-16.7	83.3	85.7	2400.0	4.3	104.3	104.3
13-19 " "	2383.3	-16.6	83.4	71.5	1916.7	-20.1	79.9	83.3
20-26 " "	2200.0	-7.7	92.3	66.0	1166.7	-39.1	60.9	50.7
27.7-2.8 "	1733.3	-21.2	78.8	52.0	1000.0	-14.3	85.7	43.5
3-9 Ağustos "	1516.7	-12.5	87.5	45.5	1000.0	0.0	100.0	43.5
10-16 " "	1500.0	-1.1	98.9	45.0	-	-	-	-
17-23 " "	1380.0	-8.0	92.0	41.4	-	-	-	-
24-30 " "	1550.0	12.3	112.3	46.5	1000.0	-	-	43.5
31.8-6.9 "	1750.0	12.9	112.9	52.5	1166.7	16.7	116.7	50.7
7-13 Eylül "	2000.0	14.3	114.3	60.0	-	-	-	-

fiyat, bir hafta öncesine göre % 39.1 oranında azalmıştır. Son hafta fiyatındaki % 16.7'lik artışla, fiyat ilk hafta fiyatının % 50.7'sine ulaşmıştır. Bunda, Kardinal üzümlünün Tarsus Beyazı üzümlünden bir hafta önce Hal'de işlem görmesi nedeniyle, Tarsus Beyazında ilk haftada oluşan fiyatın çok yüksek olmamasının rolü olmuştur.

Yukarıda sözü edilen nedenlerle fiyat değişiminin fazla olmaması sonucu varyasyon katsayısı orta derecede bulunmuştur. Buna göre, varyasyon katsayısı 1.kalitede 30.61; 2.kalitede 28.77 olarak hesaplanmıştır.

Haftalık fiyat analizinin gösterdiği gibi, Tarsus Beyazı üzümlünde, hasat döneminin ilk haftalarında fiyatlar önemli oranda düşmektedir. Bu düşüş, arz edilen miktarın arttığı temmuzda ve ağustosun ilk haftalarında değişik oranlarda olmaktadır. Daha sonraki haftalarda arz edilen miktarın durumuna göre fiyatta bir miktar artış görülebilmektedir. Kısacası üretime bağlı olarak gözlenen fiyat değişimlerinin tipik bir şekli olan bu durum, üzümlün yığın halinde elde edildiği haftalarda, kısa süreler içinde önemli fiyat düşmelerine yol açmaktadır. Fiyat değişimlerine neden olan diğer bir durum ise, taşıma ve dağıtım organizasyonundaki aksaklıklardır.

4.2.1.6. Haziran Ayı Fiyat Analizleri

Haziran ayı içerisindeki fiyatların çok fazla değişikliğe uğramasından dolayı, bu ayın daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi yararlı olacaktır. Yine bu ay içerisinde varyasyon katsayılarının diğer aylara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu analiz, iki ayrı şekilde yapılmıştır: Birincisinde, aynı yılın haziran ayının bir önceki haftasına göre; ikincisinde bir önceki yılın haziran ayının aynı haftasına göre fiyat değişiklikleri saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca haftalık varyasyon katsayıları da hesaplanmıştır.

4.2.1.6.1. Birinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki
Haftaya Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi

1983 yılı haziran ayı 4.haftasında 3.haftaya göre fiyat % 47.1 oranında düşüş göstermiştir (Çizelge 35). 3.haftada 15.12 olan varyasyon katsayısı, 4.haftada 24.15 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 36). Dolayısıyla, haziranın son haftasında fiyattaki değişikliğin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır.

1984 yılı haziran ayının 2.haftasında arz edilen Tarsus Beyazında 3.haftada % 11.9 oranında düşen fiyat, 4.haftada daha da azalarak % 32.6 oranında fiyat düşüşü yaşanmıştır. Bu yılda yine, haziranın 4.haftasında varyasyon katsayısı diğer haftalardan daha fazla olmak üzere 27.98 olarak bulunmuştur.

Çizelge 35. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve % Değişimleri (Bir Önceki Haftaya Göre)

Yıllar	2.Hafta 8-15 Haziran		3.Hafta 16-23 Haziran		4.Hafta 24-30 Haziran	
	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim
1983	-	-	250.0	-	132.14	-47.1
1984	330.0	-	290.63	-11.9	195.83	-32.6
1985	307.14	-	237.50	-22.6	181.43	-23.6
1986	330.0	-	293.75	-10.9	285.71	- 2.7
1987	-	-	-	-	420.0	-
1988	-	-	1025.0	-	528.57	-48.4
1989	1162.50	-	762.5	-34.4	742.86	- 2.6
1990	-	-	2166.7	-	1880.0	-13.2
1991	-	-	2600.0	-	2500.0	- 3.8
1992	-	-	-	-	3400.0	-

1985 yılı haziran ayının 3.haftasında fiyat, 2.haftaya göre % 22.6; 4.haftasında ise, % 23.6 oranında azalmıştır. Bu yıldaki varyasyon katsayısı, 2.haftada diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır.

1986 yılı haziran ayında fiyat düşüşleri diğer yıllara göre daha az olmuştur. Nitekim 3.haftasında % 10.9 oranında azalan fiyat, 4.haftada yalnızca % 2.7 oranında düşmüştür. Bu yılda varyasyon katsayısı 12.25 ile 4.haftada diğerlerinden daha fazla olmuştur.

1987 yılında hava koşullarındaki olumsuzluklar nedeniyle haziran ayının yalnızca 4.haftasına ait kayıt bulunduğundan herhangi bir değerlendirme yapılamamıştır.

1988 yılı Haziran ayının 4.haftasında fiyat, 3.haftaya göre, % 48.4 oranında düşüş göstermiştir. Bu yılda 3.haftadaki varyasyon katsayısı, 4.haftadan daha yüksek olmak üzere 18.09 olarak gerçekleşmiştir.

Cizelge 36. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı
Haftalık Varyasyon Katsayıları (%)

Yıllar	2.Hafta	3.Hafta	4.Hafta
	8-15 Haziran	16-23 Haziran	24-30 Haziran
	V.K.	V.K.	V.K.
1983	-	15.12	24.15
1984	7.42	5.98	27.98
1985	16.11	14.88	13.31
1986	12.12	5.63	12.25
1987	-	-	9.52
1988	-	18.09	13.24
1989	31.59	9.13	18.84
1990	-	49.19	21.12
1991	-	18.84	0.0
1992	-	-	14.41

1989 yılı haziran ayı 3.haftasında 2.haftaya göre % 34.4 oranında azalan fiyat, 4.haftada yalnızca % 2.6 oranında düşmüştür. 2.haftada varyasyon katsayısı oldukça yüksek çıkmış ve 31.59 olarak gerçekleşmiştir. 4.haftada ise, 18.84 olarak hesaplanmıştır.

1990 yılı haziran ayı 4.haftasında fiyat, 3.haftaya göre % 13.2 oranında düşmüştür. Bu yılın 3.haftasında varyasyon katsayısı 49.19 ile, incelenen dönemde en yüksek oranda çıkan hafta olmuştur.

1991 yılı haziran ayının son haftasında 3.haftaya göre fiyat, yalnızca % 3.8 oranında azalırken varyasyon katsayısı, bu haftada 18.84 olmuş; 4.haftada ise, fiyatta bir değişiklik saptanmamıştır.

1992 yılında, 1987'de olduğu gibi, haziran ayının yalnızca 4.haftasında kayıt olduğundan bir değerlendirme yapılamamıştır.

4.2.1.6.2 Birinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki Yıla Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi

Bir önceki yıl haziran ayının aynı haftaları baz alınarak yapılan analizde aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur:

1983'e göre 1984 yılı haziran ayının 3.haftasında fiyat, % 16.3; 4.haftasında ise, % 48.2 oranında artmıştır (Çizelge 37).

1985 yılında 1984'e göre fiyat, 2.haftada % 6.9, 3.haftada % 18.3 ve 4.haftada % 7.4 oranında düşük çıkmıştır. Bu yılda üreticinin zarar ettiği anlaşılmaktadır.

1985'e göre, 1986 yılı haziran ayının 2.haftasında % 7.4; 3.haftasında % 23.7 ve 4.haftasında % 57.5 oranında fiyat artışı görülmüştür.

1987 yılında ise, bir önceki yılın haziran ayının 4.haftasına göre fiyatta % e 47.0 oranında artış saptanmıştır.

1988 yılının haziran ayının 4.haftasında ise, 1987'e göre % 25.9'luk bir artış görülmüştür.

Çizelge 37. Birinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve % Değişimleri (Bir Önceki Yıla Göre)

Yıllar	2.Hafta 8-15 Haziran		3.Hafta 16-23 Haziran		4.Hafta 24-30 Haziran	
	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim
1983	-	-	250.0	-	132.14	-
1984	330.0	-	290.63	16.3	195.83	48.2
1985	307.14	-6.9	237.50	-18.3	181.43	- 7.4
1986	330.0	7.4	293.75	23.7	285.71	57.5
1987	-	-	-	-	420.0	47.0
1988	-	-	1025.0	-	528.57	25.9
1989	1162.50	-	762.5	-25.6	742.86	40.5
1990	-	-	2166.7	184.2	1880.0	153.1
1991	-	-	2600.0	19.9	2500.0	32.9
1992	-	-	-	-	3400.0	36.0

1989 yılında 1988'e göre, haziran ayının 3.haftasında fiyat, % 25.6 oranında azalırken, 4.haftasında % 40.5 oranında artmıştır.

1990 yılında 1989'a göre, haziran ayının 3. ve 4. haftalarında fiyatta büyük artış görülmüştür. Üçüncü haftada % 184.2 oranında artan fiyat, 4.haftada % 153.1 oranında yükselmiştir.

1991 yılında, bir önceki yılın haziran ayının 3.haftasında fiyat, % 19.9 oranında artarken, 4.haftada artış oranı % 32.9 oranında olmuştur.

1992 yılında ise, haziran ayının 4.haftasında artış oranı 1991'e göre % 36.0 oranında olmuştur.

4.2.1.6.3. İkinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki
Haftaya Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi

1983 yılı haziran ayı 4.haftasında 3.haftaya göre fiyat, % 41.3 oranında düşüş göstermiştir (Çizelge 38). Üçüncü haftada 25.17 olan varyasyon katsayısı, 4.haftada 10.75 olmuştur (Çizelge 39).

1984 yılı haziran ayı 2.haftasında arz edilen 2.kalite Tarsus Beyazında, 3.haftada % 15.2 oranında düşen fiyat, 4.haftada daha da azalarak, % 35.1 oranında düşüş yaşanmıştır. Bu yılın haziran ayının 4.haftasında varyasyon katsayısı, diğer haftalardan daha fazla olmak üzere 21.79 oranında gerçekleşmiştir.

Çizelge 38. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve % Değişimleri (Bir Önceki Haftaya Göre)

Yıllar	2.Hafta 8-15 Haziran		3.Hafta 16-23 Haziran		4.Hafta 24-30 Haziran	
	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim
1983	-	-	171.43	-	100.71	-41.3
1984	280.0	-	237.5	-15.2	154.17	-35.1
1985	257.14	-	201.25	-21.7	145.83	-27.5
1986	260.0	-	225.0	-13.4	228.57	1.6
1987	-	-	-	-	310.0	-
1988	-	-	631.25	-	335.71	-46.8
1989	687.5	-	418.75	-39.1	400.0	- 4.5
1990	-	-	1766.67	-	1340.0	-24.2
1991	-	-	-	-	-	-
1992	-	-	-	-	-	-

1985 yılı haziran ayının 3.haftasında fiyat, 2.haftaya göre % 21.7; 4.haftasında % 27.5 oranında azalmıştır. Bu yıldaki varyasyon katsayısı, 2.haftada 19.24 olurken 3. ve 4.haftalarda biraz daha düşük çıkmıştır.

1986 yılı haziran ayının 2.haftasındaki fiyat düşüşleri diğer yıllara göre daha az olmuştur. 2.haftaya göre 3.haftada % 13.4 oranında azalan fiyat, 4.haftada % 1.6 oranında yükselme kaydetmiştir. Haziranın 3.haftasında varyasyon katsayısı 15.93 olurken, diğer iki haftanın üzerinde gerçekleşmiştir.

Çizelge 39. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Haftalık Varyasyon Katsayıları (%)

Yıllar	2.Hafta 8-15 Haziran	3.Hafta 16-23 Haziran	4.Hafta 24-30 Haziran
	V.K.	V.K.	V.K.
1983	-	25.17	10.75
1984	8.75	9.12	21.79
1985	19.24	15.99	17.97
1986	7.69	11.11	15.93
1987	-	-	15.80
1988	-	18.12	17.28
1989	50.62	18.82	23.14
1990	-	49.90	28.16
1991	-	-	-
1992	-	-	0.0

1987 yılında 1.kalitede olduğu gibi, hava koşullarındaki olumsuzluklar nedeniyle haziran ayının yalnızca 4.haftasında kayıt olduğundan herhangi bir değerlendirme yapılamamıştır.

1988 yılı haziran ayı 4.haftasında fiyat, 3.haftaya göre, % 46.8 oranında düşüş göstermiştir. Bu yılda 3.haftadaki varyasyon katsayısı 4.haftadan daha yüksek olmak üzere 18.12 olarak gerçekleşmiştir.

1989 yılı haziran ayının 3.haftasında, 2.haftaya göre % 39.1 oranında azalan fiyat, 4.haftada yalnızca % 4.5 oranında düşmüştür. İkinci haftada varyasyon katsayısı incelenen on yıllık dönem içerisinde, en yüksek değere bu haftada çıkmış ve 50.62 olarak hesaplanmıştır. Üçüncü haftada 18.82 olan varyasyon katsayısı, 4.haftada 23.14 olarak bulunmuştur.

1990 yılı haziran ayının 4.haftasında fiyat, 3.haftaya göre % 24.2 oranında düşmüştür. Bu yılın 3.haftasında varyasyon katsayısı yine yüksek çıkmış ve 49.90 olarak hesaplanmıştır. Dördüncü haftadaki varyasyon katsayısı ise, 28.16 olarak bulunmuştur.

1991 ve 1992 yıllarında 2.kalite Tarsus Beyazı üzümü fiyatları, günlük Hal kayıtlarında bulunmadığından herhangi bir değerlendirme yapılamamıştır .

4.2.1.6.4 İkinci Kalite Tarsus Beyazında Bir Önceki Yıla Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi

1983'e göre, 1984 yılı haziran ayının 3.haftasında fiyat, % 38.5; 4.haftasında ise, % 53.1 oranında artmıştır (Çizelge 40).

1985 yılı haziran ayında 1984'e göre fiyat, 2.haftada % 8.2, 3.haftada % 15.3, 4.haftada % 5.4 oranında azalmıştır. Bu yılda, 1.kalitede olduğu gibi, 2.kalitede de üreticinin zarar ettiği görülmektedir.

1985'e göre, 1986 yılı haziran ayının 2.haftasında yalnızca % 1.1 oranında yükselen fiyat, 3.haftada % 11.8, 4.haftada ise, % 56.7 oranında artış göstermiştir.

1987 yılında ise, bir önceki yılın haziran ayının 4.haftasına göre, fiyatta % 35.6 oranında bir artış saptanmıştır.

1988 yılının haziran ayının 4.haftasında, 1987'e göre yalnızca % 8.3 oranında bir artış görülmektedir.

1989 yılında 1988'e göre haziran ayının 3.haftasında fiyat, % 33.6 oranında azalırken, 4.haftasında % 19.2 oranında artmıştır.

1990 yılında 1989'a göre, haziran ayının 3. ve 4.haftasında fiyatta büyük artış görülmüştür. Bu artış oranı, 3.haftada % 321.9 olurken, 4.haftada % 235'i bulmuştur.

Cizelge 40. İkinci Kalite Tarsus Beyazı Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve % Değişimleri (Bir Önceki Yıla Göre)

Yıllar	2.Hafta 8-15 Haziran		3.Hafta 16-23 Haziran		4.Hafta 24-30 Haziran	
	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim
1983	-	-	171.43	-	100.71	-
1984	280.0	-	237.5	38.5	154.17	53.1
1985	257.14	-8.2	201.25	-15.3	145.83	-5.4
1986	260.0	1.1	225.0	11.8	228.57	56.7
1987	-	-	-	-	310.0	35.6
1988	-	-	631.25	-	335.71	8.3
1989	687.5	-	418.75	-33.6	400.0	19.2
1990	-	-	1766.67	321.9	1340.0	235.0
1991	-	-	-	-	-	-
1992	-	-	-	-	-	-

1991 ve 1992 yıllarında 2.kalite Tarsus Beyazı üzümü fiyatları, günlük Hal kayıtlarında bulunmadığından herhangi bir değerlendirme yapılamamıştır.

Haziran ayı fiyat analizinin gösterdiği gibi, haziran ayının son haftasındaki fiyat değişikliği, genel olarak diğer haftalardan daha fazla olmaktadır. Bu durum, fiyat değişikliğinin ölçüsü olarak hesaplanan varyasyon katsayılarında da kendini göstermektedir. Haziran ayının 4.haftasındaki varyasyon katsayılarının diğer haftalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Arz edilen üzüm miktarının haftalar itibariyle artış göstermesiyle haziranın son haftasında daha büyük fiyat değişikliği yaşanmaktadır.

4.2.2. Kardinal Çeşidi

4.2.2.1. Yıllık Cari Fiyatlar ve Trend

Adaptasyonunda başarı sağlanan ve bağcılar tarafından beğenilmesiyle yaygınlaşmaya başlayan Kardinal üzümü, 1984 yılından itibaren Toptancı Hal'inde işlem görmeye başlamıştır. Bu çeşit, Tarsus Beyazından daha erken olgunlaşmaktadır. İlk hasat edilen miktarı daha iyi fiyat bulduğundan Hal'de işleme sokulmayarak, büyük tüketim merkezlerine gönderilmekte ve ihraç edilmektedir.

1984-1992 dönemi, 1. ve 2.kalite Kardinal üzümü fiyatlarına bakıldığında, fiyatların yıllar itibariyle değişik oranlarda arttığı görülmektedir (Çizelge 41). Özellikle son 3-4 yılda fiyatlar önemli oranda artmıştır. Örneğin 1989 yılında 1988'e göre, 1.kalite yıllık cari Kardinal fiyatı, rekor bir artışla % 104.5'lik bir yükselme göstermiştir. Bu artışın, Kardinal üzümünün ihracatındaki artıstan (Çizelge 3) kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Yine 1990 yılında, bir önceki yıla göre fiyat, % 87.9 oranında artmıştır. 1992'deki artış oranı ise, % 62.0'dir.

Çizelge 41. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve Trendi

Yıllar	Fiyat	%Değişim	Trend
1984	143	-	100.26
1985	156	9.1	153.74
1986	210	34.6	235.74
1987	335	59.5	361.48
1988	380	13.4	554.28
1989	777	104.5	849.91
1990	1460	87.9	1303.23
1991	2203	50.9	1998.34
1992	3568	62.0	3034.21

İkinci kalite Kardinal üzümünde 1988 yılı hariç, yine değişik oranlarda artışlar saptanmıştır (Çizelge 42). 1988 yılında fiyatlar % 1.3 oranında düşmüştür. İkinci kalitede de son 3-4 yılda önemli artışlar görülmektedir. 1989'a göre 1990 yılındaki artış, % 151.4 oranında olmuştur. 1992 yılındaki artış ise, % 63.3'ü bulmuştur.

Çizelge 42. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve Trendi

Yıllar	Fiyat	%Değişim	Trend
1984	126	-	77.59
1985	127	0.8	117.82
1986	156	22.8	178.91
1987	238	52.6	271.67
1988	235	-1.3	412.53
1989	449	91.1	626.42
1990	1129	151.4	951.20
1991	1730	53.2	1444.38
1992	2895	63.3	2193.26

Önceki bölümde; Tarsus Beyazı fiyatlarındaki özellikle, son 3-4 yıldaki artışlarla ilgili olarak yapılan değerlendirmelerin, Kardinal üzümü için de sözkonusu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, fiyatlardaki bu artışlara, yüksek enflasyonun, nüfus ve gelir düzeyindeki değişikliklerin de etkisi olmaktadır.

Birinci kalite Kardinal üzümü için hesaplanan $\log y = 1.815486 + 0.185647X$ fonksiyonunda $R^2 = 0.97$ bulunmuştur. Yıllık x değerlerinin denklemde yerine konmasıyla, logaritmik trend belirlenmiş ve bu değerlerin antilogaritması alınarak da yıllara göre fiyat trendleri elde edilmiştir. 1984-1992 yılları arasındaki dokuz yıllık dönemde, 1.kalite Kardinal Üzümü fiyatlarının yılda ortalama olarak % 53.33 oranında arttığı hesaplanmıştır (Çizelge 41).

İkinci kalite Kardinal üzümü fiyatları için hesaplanan $\text{Logy}=1.708414+0.181408X$ fonksiyonunda $R^2=0.93$ bulunmuştur. Bu denklemden yararlanarak bulunan trend değerlerinin antilogaritması alınarak, yıllara göre fiyat trendleri elde edilmiştir. Yapılan hesaplama sonucunda, 2.kalite Kardinal üzümü fiyatlarının yıllık ortalama olarak % 51.85 oranında arttığı saptanmıştır (Çizelge 42).

Bu denklemden yararlanarak 1995 yılı fiyatlarını tahmin etmek mümkündür. Buna göre; 1.kalite Kardinal üzümü toptan fiyatlarının 10784.38 TL/Kg; 2.kalite Kardinal üzümü toptan fiyatlarının ise, 7679.53 TL/Kg olabileceği hesaplanmıştır.

4.2.2.2. Aylık Toptan Satış Fiyatları ve Dalgalanmanın Şiddeti

Daha önce açıklandığı gibi, Kardinal üzümünün Toptancı Hal'de işlem görmesi, biraz gecikmeli olarak başlamıştır. Bu çeşit üzümün yaygınlaşmasıyla üretimde artış sağlanmış ve böylece gecikme olmaksızın Toptancı Hal'de işlem görmeye başlamıştır. Kardinal üzümünün hasadı ağustos ayı sonlarına doğru bitmektedir.

Çizelge 43. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları (TL/Kg) ve Bir Önceki Aya Göre % Değişimi

Aylar	Haziran		Temmuz		Ağustos	
Yıllar	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.
1984	-	-	146	-	139	- 9.74
1985	-	-	166	-	145	-12.65
1986	300	-	201	-26.91	128	-36.32
1987	-	-	366	-	304	-16.94
1988	-	-	450	-	309	-31.33
1989	1229	-	526	-57.20	577	9.70
1990	2333	-	1068	-54.22	978	- 8.43
1991	2625	-	2046	-22.06	1939	- 5.23
1992	6250	-	2815	-64.96	1638	-41.81

Çizelge 43'in incelenmesinden anlaşılabileceği gibi, 1.kalite Kardinal üzümü fiyatları, hasada başlanan haziran ayında yüksek olmakta, temmuz ve ağustos aylarında değişik oranlarda düşüş göstermektedir. Bu düşüşler, bazı yıllarda % 50-60'lar civarında olmuştur. Bunun nedeni arz edilen miktarın bu aylarda artış göstermesidir. Ancak ağustos ayındaki fiyat düşüşlerinin, temmuza göre daha az olduğu görülmektedir. 1992 yılı hariç tutulursa, son dört yılda ağustos ayında fiyatlarda fazla bir azalmanın yaşanmadığı anlaşılr. Hatta 1989 yılı ağustosunda, temmuz ayına göre % 9.70 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

İkinci kalite Kardinal üzümü fiyatlarında temmuz ayında % 60'lara varan fiyat düşüşleri yaşanırken, ağustos ayında ise, bu düşüşler daha az oranda olmuştur (Çizelge 44). Ancak 2.kalite ağustos ayı fiyatlarında düşüş oranının, 1.kaliteden daha fazla olduğu görülmektedir. 1992 yılı haziran ve ağustos ayları arasında fiyat açısından korkunç bir fark vardır. Ağustos ayı fiyatı, haziran ayı fiyatının ancak beşte birini bulmaktadır.

Bu arada, günlük fiyatların ortalması ve standart sapması bulunduktan sonra, varyasyon katsayıları hesaplanmış

Çizelge 44. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Ortalama Fiyatları (TL/Kg) ve Bir Önceki Aya Göre % Değişimi

Aylar	Haziran		Temmuz		Ağustos	
Yıllar	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.	Fiyat	% Değ.
1984	-	-	130	-	122	- 6.15
1985	-	-	143	-	111	-22.38
1986	225	-	154	-31.56	89	-42.21
1987	-	-	266	-	210	-21.05
1988	-	-	302	-	167	-44.70
1989	725	-	309	-57.38	313	1.29
1990	1833	-	858	-53.19	696	-18.88
1991	2500	-	1557	-37.32	1133	-27.23
1992	5357	-	2250	-58.0	1077	-52.13

ve Çizelge 45'de gösterilmiştir. Bu çizelgede verilen varyasyon katsayıları ile dalgalanmanın şiddeti istatistiksel olarak ifade edilmiştir.

Dokuz yıllık ortalamaya göre, haziran ayında varyasyon katsayısı, 1.kalitede 20.89; 2.kalitede 21.56 ile diğer aylardan daha yüksektir. Haziran ayında dalgalanmanın orta derecede olduğu anlaşılmaktadır. Temmuz ayında da fiyat dalgalanmalarının orta derecede olduğu görülmektedir. Yalnız, 2.kalitedeki değişim, 1.kaliteden daha fazladır. En düşük varyasyon katsayısı, ağustos ayında 1.kalitede saptanmıştır. Bu ay için bulunan 13.57 varyasyon katsayısı ortadan az şiddette bir değişim ölçüsünün varlığını göstermektedir. İkinci kalitede ise orta derecede (19.56) bir varyasyon katsayısı belirlenmiştir.

Çizelge 45. Aylara Göre Kardinal Üzümlü Günlük Fiyatlarında Değişim Katsayıları (%)

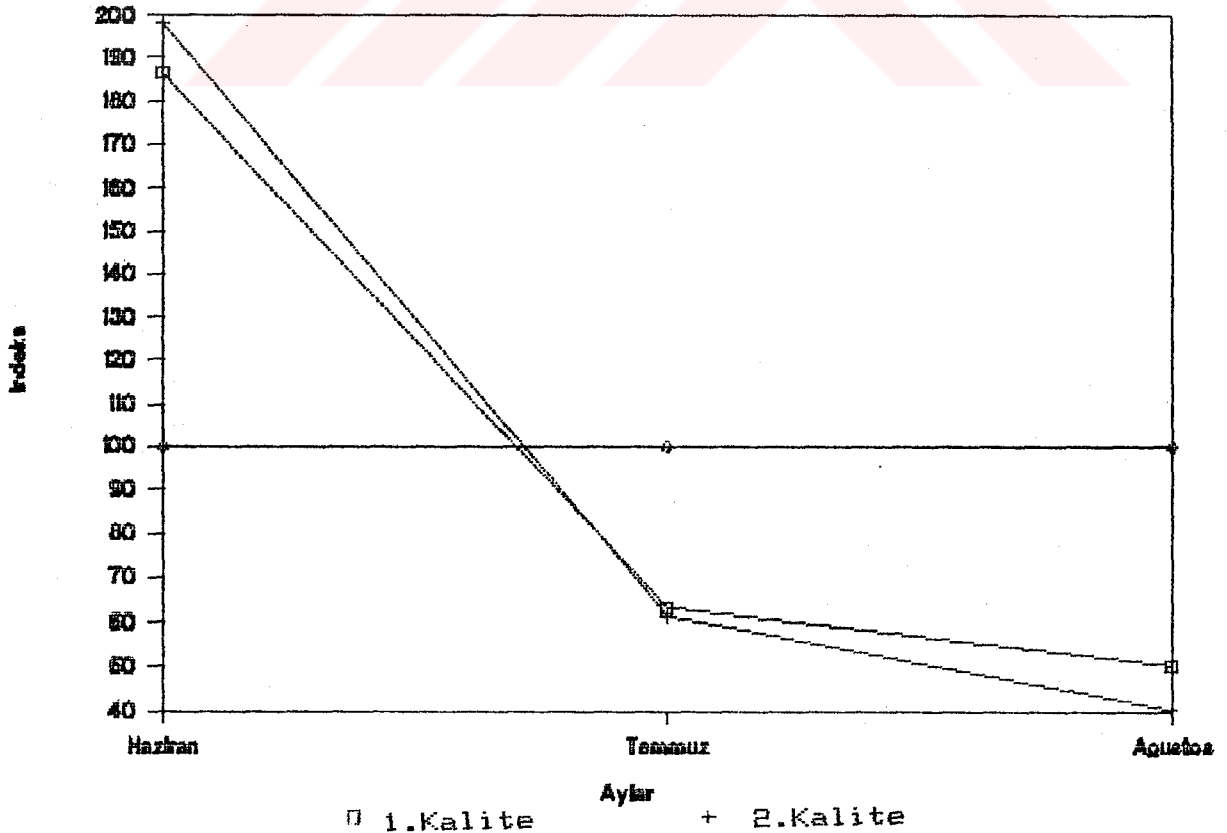
Aylar	Haziran		Temmuz		Ağustos	
Yıllar	1.Kal.	2.Kal.	1.Kal.	2.Kal.	1.Kal.	2.Kal.
1984	-	-	7.42	10.98	14.57	19.46
1985	-	-	11.65	14.15	10.35	15.17
1986	16.67	11.11	21.04	18.57	11.98	16.19
1987	-	-	28.69	36.98	9.39	15.34
1988	-	-	24.19	22.75	18.70	24.45
1989	44.89	43.11	16.55	25.09	20.77	19.70
1990	10.10	12.86	8.62	10.23	13.15	21.23
1991	8.25	-	10.93	16.94	13.95	27.76
1992	24.55	19.14	27.84	31.82	9.29	16.75
Ort.	20.89	21.56	17.44	20.83	13.57	19.56

Fiyatların en yüksek olduğu ay; haziran, en düşük olduğu ay ise, ağustostur. Temmuz ve ağustos aylarında arz edilen miktar artmakta, özellikle başka yörelerden gelen çeşitli üzümlerin piyasaya girmesiyle arz edilen miktar daha da artmaktadır. Bunun sonucu ağustos ayında üzüm fiyatları düşmektedir.

4.2.2.3. Mevsimlik Fiyat Dalgalanmaları

1984-1992 döneminde, Kardinal üzümlü fiyatları için hesaplanan mevsimlik dalgalanma indeksleri Çizelge 46'da verilmektedir. Ayrıca, Kardinal üzümlü fiyatlarında mevsimlik dalgalanmalar Şekil 4'te gösterilmiştir. Çizelge 46 ve Şekil 4'ün birlikte incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, haziran ayı, Kardinal fiyatlarının en yüksek olduğu aydır. Ağustos ayında ise fiyat, en düşük seviyesine inmektedir. Haziran ayının, hasat döneminin başlangıcı olması nedeniyle, pazara arz edilen miktar az olmakta, bu da fiyatların yüksek oluşmasına yol açmaktadır. Temmuz ve ağustos aylarının Tarsus Beyazı üzümlünün en yoğun olarak hasat edildiği aylar olması ve başka yörelerden gelen üzümlerin arz edilen miktarı artırması nedeniyle, Kardinal fiyatları düşmektedir.

Şekil 4. Kardinal Üzümlü Fiyatlarında Mevsimlik Dalgalanmalar

**Çizelge 46. 1984-1992 Dönemi Kardinal Üzümü Fiyatlarında
Mevsimlik Dalgalanma İndeksleri**

Aylar	1.Kalite	2.Kalite
Haziran	186.55	197.86
Temmuz	63.40	61.66
Ağustos	50.26	40.48

4.2.2.4. Reel Fiyatlarda Değişmeler

Kardinal üzümü fiyatları, Tarsus Beyazında olduğu gibi, 1984 yılı baz alınarak hazırlanmış, Toptan Eşya Fiyat indeksinden yararlanılarak düzeltilmiştir. Analiz sonucunda fiyatların aylara göre bazen azalma, bazen de artma eğilimi gösterdiği ve dolayısıyla istikrarsız bir seyir izlediği belirlenmiştir. Aynı şekilde, yıllık cari Kardinal üzümü fiyatları toptan eşya fiyatları indeksiyle düzeltilerek yıllık reel fiyatlar da bulunmuştur.

4.2.2.4.1. Aylık Reel Fiyatlarda Değişmeler

4.2.2.4.1.1. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Reel Fiyatlarında Değişmeler

Daha önce açıklandığı gibi, Kardinal üzümüyle ilgili haziran ayına ait düzenli veriler 1989 yılında başlamaktadır. Bu nedenle dört yıllık veriler incelenmiştir. 1990 yılında, 1989'a göre % 25.47 oranında artan fiyat, ertesi yıl yine bu oranda düşüş göstermiştir (Çizelge 47). 1992 yılında ise, bir önceki yıla göre reel fiyat % 41.12 oranında yükselmiştir.

Cizelge 47. Birinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi
Haziran Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1989=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1984	-			
1985	-			
1986	169.40			
1987	-			
1988	-			
1989	191.07	100.00	100.00	-
1990	239.74	125.47	125.47	25.47
1991	178.30	93.31	74.37	-25.63
1992	251.62	131.69	141.12	41.12

1984-1992 yılları arasındaki dokuz yıllık dönemde, temmuz ayları incelendiğinde 1.kalite Kardinal üzümü reel fiyat indekslerinin, 100'ün altında kaldığı görülmektedir (Cizelge 48). Bu sonuçta, baz yılı olan 1984 yılındaki fiyatın yüksek oluşmasının rolü vardır. Bu dönem içerisinde fiyatların en fazla 1989 yılında azaldığı (% 31.07) görülmektedir. Bunu, % 22.56 ile 1988 ve % 20.12 ile 1985 yılları izlemektedir. Reel fiyat düşüşlerinin, üreticinin gelirlerinde azalmalara neden olduğunu belirtebiliriz. 1989 yılındaki fiyat düşüşünün ardından, 1990 yılında reel fiyat, büyük bir sıçramayla % 41.64 düzeyinde yükselmiştir. Bunda, cari fiyatın % 100 oranında artışının etkisi olmuştur. 1991 yılı temmuz ayında da bir önceki yıla göre fiyat artışı devam etmiş ve % 21.33'ü bulmuştur. Yine bu yılın temmuz ayında da cari fiyatın % 100'e yakın bir oranda artmasının etkisi olmuştur.

Çizelge 48. Birinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi
Temmuz Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1984=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1984	146.00	100.00	100.00	-
1985	116.63	79.88	79.88	-20.12
1986	111.70	76.51	95.78	-4.22
1987	144.26	98.81	129.15	29.15
1988	111.71	76.52	77.44	-22.56
1989	77.01	52.74	68.93	-31.07
1990	109.07	74.71	141.64	41.64
1991	132.23	90.57	121.23	21.23
1992	109.98	75.33	82.17	-16.33

Çizelge 49'da görüldüğü gibi, dokuz yıllık dönemde ağustos ayları incelendiğinde, reel fiyat indekslerinin 100'ün altında kaldığı görülmektedir. Bu ayda da temel yıl olan 1984'e göre reel fiyatta önemli düşüşler saptanmıştır.

Çizelge 49. Birinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi
Ağustos Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1984=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1984	139.00	100.00	100.00	-
1985	100.46	72.27	72.27	-27.73
1986	70.84	50.96	70.51	-29.49
1987	118.27	85.09	166.96	66.96
1988	74.46	53.57	62.95	-37.05
1989	82.61	59.43	110.95	10.95
1990	97.50	70.14	118.02	18.02
1991	121.31	87.27	124.42	24.42
1992	61.07	43.94	50.35	-49.65

Bir yıl öncesine göre yapılan değerlendirmede, 1985 ve 1986 yıllarındaki düşüşlerden sonra, 1987 ağustosunda cari fiyattaki büyük artışla birlikte, reel fiyat % 66.96 oranında yükselmiştir. 1988 yılında % 37.05 oranında fiyat düşüşü yaşanmıştır. 1991 yılına kadar değişik oranlarda yükselen reel fiyat, 1992 yılında % 49.65 oranında gerilemiştir.

1984-1992 dönemi, 1.kalite Kardinal üzümü aylık reel fiyatları, temel yıl olarak seçilen 1984 yılına göre düşüş göstermekle birlikte, bir önceki yıl gözönünde bulundurularak yapılan değerlendirmede; 1987, 1990 ve 1991 yılları temmuz ve ağustos aylarında fiyat yükselişleri saptanmıştır.

4.2.2.4.1.2. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Aylık Fiyatlarında Reel Değişmeler

Birinci kalitede olduğu gibi, ikinci kalitede de 1989 yılından itibaren yapılan değerlendirmede, son dört yılda haziran aylarında reel fiyat indeksinin 150'nin üzerinde 200'e yakın değerler aldığı görülmektedir (Çizelge 50). Yıllık olarak yapılan değerlendirmede reel fiyatların 1991 yılı dışında artış kaydettiği saptanmıştır.

Çizelge 50. İkinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi Haziran Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri (1989=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.ind.	Z.ind.	% Değ.
1984	-			
1985	-			
1986	127.05			
1987	-			
1988	-			
1989	112.72	100.00	100.00	-
1990	188.36	167.11	167.11	67.11
1991	169.81	150.65	90.15	- 9.85
1992	215.67	191.34	127.01	27.01

Dokuz yıllık dönemde, temmuz ayları 2.kalite Kardinal Üzümü reel fiyatlarında önemli değişiklikler gözlenmiştir. Reel fiyat indeksleri, 100'ün altında kalmıştır (Çizelge 51). Bunda, temel yıl olarak alınan 1984 yılı fiyatının yüksek oluşmasının etkisi vardır. Yıllık olarak en fazla fiyat düşüşünün yaşandığı yıllar, 1985, 1988 ve 1989 yıllarıdır. 1990 yılında ise, reel fiyat rekor bir artışla % 93.71 oranında yükselmiştir. 1992 yılı temmuz ayında reel fiyatta % 12.64 oranında düşüş saptanmıştır.

Çizelge 51. İkinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi
Temmuz Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1984=100)

Yıllar	R.Fiyat	B.ind.	Z.ind.	% Değ.
1984	130.00	100.00	100.00	-
1985	100.47	77.28	77.28	-22.72
1986	85.58	65.83	85.19	-14.81
1987	104.85	80.65	122.51	22.51
1988	74.97	57.67	71.51	-28.49
1989	45.24	34.80	60.34	-39.66
1990	87.63	67.41	193.71	93.71
1991	100.63	77.40	114.84	14.84
1992	87.90	67.62	87.36	-12.64

1984-1992 yılları arasındaki devrede ağustos aylarında da reel fiyatta önemli değişiklikler saptanmıştır. Bu ayda reel fiyat indeksi, 100'ün altında kalmıştır (Çizelge 52). 1985 ve 1986 yıllarında % 35 civarında azalan fiyat, 1987'de cari fiyatın rekor bir düzeyde artmasıyla, reel fiyat ta % 65.88 oranında yükselmiştir. Ertesi yıl ise, fiyatta önemli bir düşüş (% 50.75) saptanmıştır. Bunda cari fiyatın, 1986 yılı fiyatının altında kalmasının rolü vardır. 1990 yılında reel fiyat, cari fiyattaki artışın da etkisiyle % 54.83 oranında artmıştır. Sonraki yılda % 2.16 oranında yükselen fiyat, 1992 yılında yeniden büyük bir oranda (% 43.35) düşmüştür.

**Çizelge 52. İkinci Kalite Kardinal Üzümü 1984-1992 Dönemi
Ağustos Ayı Reel Fiyatları (TL/Kg) ve
İndeksleri (1984=100)**

Yıllar	R.Fiyat	B.İnd.	Z.İnd.	% Değ.
1984	122.00	100.00	100.00	-
1985	76.90	63.03	63.03	-36.97
1986	49.25	40.37	64.05	-35.95
1987	81.70	66.97	165.88	65.88
1988	40.24	32.98	49.25	-50.75
1989	44.81	36.73	111.36	11.36
1990	69.38	56.87	154.83	54.83
1991	70.88	58.10	102.16	2.16
1992	40.16	32.91	56.65	-43.35

Araştırılan dönemde 2.kalite Kardinal üzümünde reel fiyatların; 1987, 1990 ve 1991 yıllarında genel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Özellikle 1985, 1986, 1988 ve 1992 yıllarının üreticinin gelir kaybının en fazla olduğu yıllar olarak göze çarpmaktadır.

4.2.2.4.2. Yıllık Reel Fiyatlarda Değişmeler

4.2.2.4.2.1. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler

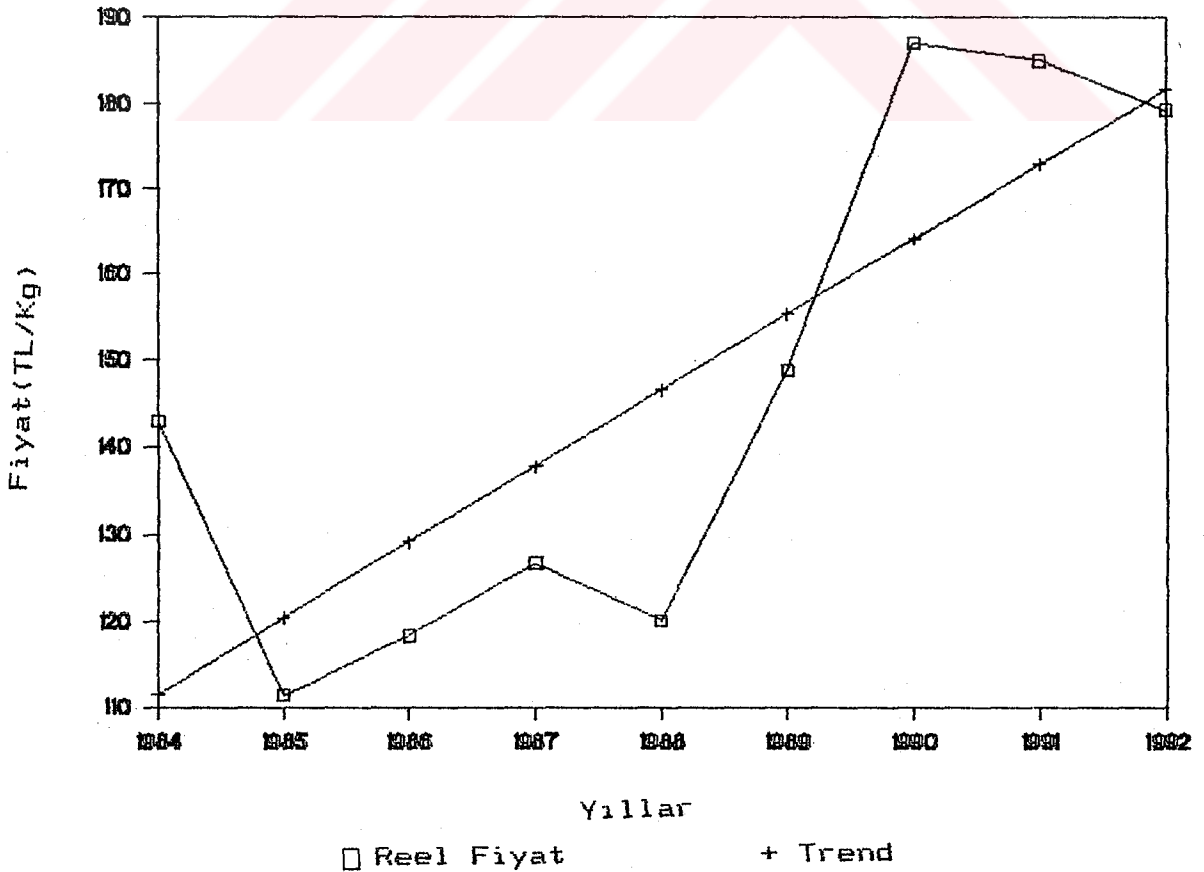
Analizi yapılan devrede, reel Kardinal fiyatlarında, iniş ve çıkışlar olmakla birlikte genel eğilimin artma yönünde olduğu saptanmıştır (Şekil 5).

1984-1992 yılları arasındaki dönemin ilk yarısında, 1.kalite Kardinal üzümü reel fiyat indeksi, 100'ün altında kalırken, son dört yılda indeks 100'ün üzerinde seyretmiştir (Çizelge 53). Bir önceki yıl baz alınarak yapılan değerlendirmede ise, reel fiyatın bazen arttığı, bazen de azaldığı görülmektedir. 1985 yılı, % 22.06 ile en fazla fiyat düşüşlerinin yaşandığı yıl olmuştur. 1989 yılında % 23.93 ve 1990'da % 25.62 oranında artan fiyat, 1991 ve 1992 yıllarında bir miktar düşmüştür.

Cizelge 53. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari ve Reel Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri (1984=100)

Yıllar	Cari F.	Reel F.	Ba.in.	Zin.in.	% Değ.
1984	143	143.00	100.00	100.00	-
1985	156	111.46	77.94	77.94	-22.06
1986	210	118.42	82.81	106.24	6.24
1987	335	135.93	95.06	114.77	14.77
1988	380	120.15	84.02	88.40	-11.60
1989	777	148.90	104.13	123.93	23.93
1990	1460	187.05	130.80	125.62	25.62
1991	2203	185.00	129.37	98.90	-1.10
1992	3568	179.27	125.36	96.90	-3.10

Sekil 5. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Reel Fiyat Trendi

Bu dönemde reel fiyat için bulunan trend $Y = 102.88 + 8.75X$ 'dir. Denklemden de anlaşılabileceği gibi, dokuz yıllık süreçte, 1.kalite Kardinal üzümü reel fiyat trendi pozitif eğilimlidir. Bu, üretici açısından sevindirici bir durumdur.

4.2.2.4.2.2. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Reel Fiyatlarında Değişmeler

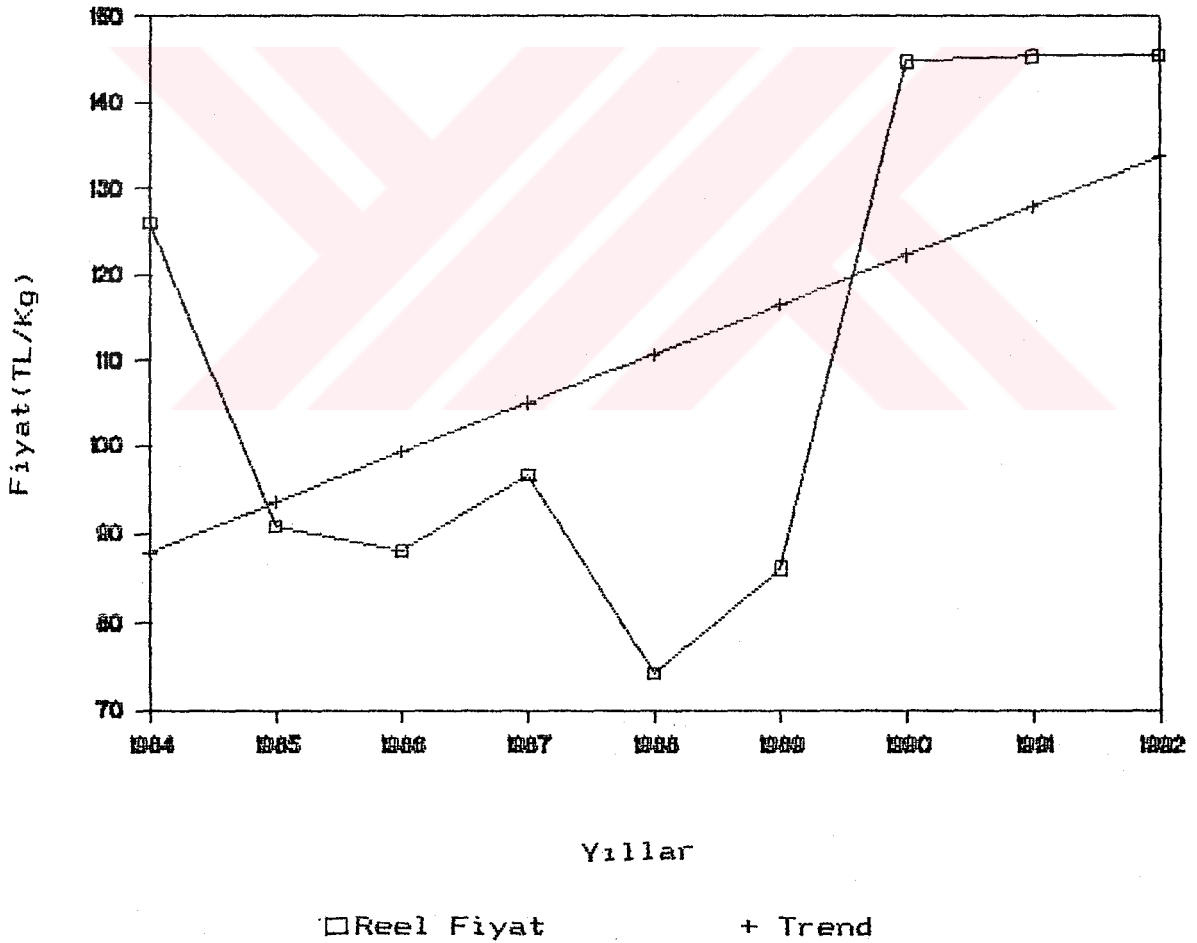
İkinci kalite reel fiyat analizi sonuçları, birinci kaliteye benzer özellikler göstermektedir. Bu dönemde reel fiyat indeksi, dönemin son üç yılında 100'ün üzerinde seyretmiştir (Çizelge 54). İndeks, 58.98 ile 1988 yılında en düşük düzeyine inmiştir. Bir önceki yıl temel alınarak yapılan değerlendirmede; 1985 yılında reel fiyat % 27.98; 1988'de % 23.05 oranında azalmıştır. Reel fiyat, 1989 yılında % 15.79 ve 1990'da % 68.11 oranında artarken son iki yılda bu artış oranı çok düşük kalmıştır. 1990 yılındaki artışta, cari fiyatta görülen % 151.4 oranındaki artışın etkisi olmuştur.

Çizelge 54. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Yıllık Cari ve Reel Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri (1984=100)

Yıllar	Cari F.	Reel F.	Ba.in.	Zin.in.	% Değ.
1984	126	126.00	100.00		
1985	127	90.74	72.02	72.02	-27.98
1986	156	87.97	69.82	96.95	-3.05
1987	238	96.57	76.64	109.78	9.78
1988	235	74.31	58.98	76.95	-23.05
1989	449	86.04	68.29	115.79	15.79
1990	1129	144.64	114.79	168.11	68.11
1991	1730	145.28	115.30	100.44	0.44
1992	2895	145.45	115.44	100.12	0.12

Dokuz yıllık devrede, 2.kalite reel fiyat için bulunan trend $Y=82.09+5.74X$ 'dir. Denklemden görüldüğü gibi, 2.kalite Kardinal üzümü reel fiyat trendinin eğimi de pozitiftir (Şekil 6). Dolayısıyla 1. ve 2.kalite Kardinal üzümünde üreticinin gelirinin artma yönünde olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 6. İkinci Kalite Kardinal Üzümü Reel Fiyat Trendi

Reel fiyat için bulunan varyasyon katsayılarında değişik değerlerle karşılaşılmıştır (Çizelge 55). Örneğin, 1984 yılı varyasyon katsayıları 10'un altında, oldukça düşük değerlerdir. 1986, 1989 ve 1990 yıllarında varyasyon katsayıları oldukça yüksek çıkmış ve orta dereceden daha şiddetli bir değişim ölçüsünün var olduğu anlaşılmıştır.

Çizelge 57. Kardinal Üzümlü Yıllık Reel Fiyatlarında Varyasyon Katsayıları (%)

Yıllar	1.Kalite	2.Kalite
1984	0.08	4.69
1985	7.46	13.30
1986	41.03	36.42
1987	9.90	12.41
1988	20.01	30.13
1989	44.91	47.21
1990	43.35	45.45
1991	17.16	36.42
1992	57.36	64.67
Ortalama	26.80	32.30

İncelenen dönem içerisinde 1992 yılı ise, fiyat değişikliklerinin en fazla görüldüğü yıl olmuştur. Nitekim yapılan hesaplamada, 1.kalitede 57.36 olan varyasyon katsayısı, 2.kalitede 64.67 olarak saptanmıştır. Dokuz yıllık ortalamaya göre, varyasyon katsayısı 1.kalitede 26.8; 2.kalitede 32.3'tür. Sonuç olarak bu değerlerin fiyat dalgalanmaları açısından orta derecede değerler olarak kabul etmek mümkündür. Ayrıca, Kardinal üzümündeki fiyat dalgalanmalarının, Tarsus Beyazı üzümündeki dalgalanmalardan daha düşük olduğu görülmektedir.

4.2.2.5. Fiyatlarda Haftalık Analizler

4.2.2.5.1. Kardinal Üzümünde 1984 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

1984 yılı 9-15 temmuzu baz alınarak yapılan analizde, 1.kalite Kardinal fiyatlarının, bu haftayı izleyen dört hafta boyunca arttığı ve bu haftalarda indeksin 100'ün üzerinde seyrettiği gözlenmiştir (Çizelge 56). 6-12 ağustosa denk düşen haftadan itibaren fiyat düşüşleri görülmüş ve bu dönemin son haftasındaki fiyatın ilk hafta fiyatının % 94.8'i olduğu saptanmıştır.

Çizelge 58. 1984 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
9-15 Temmuz 1984	141.3	-	100.0	100.0	118.8	-	100.0	100.0
16-22 " "	142.9	1.1	101.1	101.1	124.3	4.6	104.6	104.6
23-29 " "	150.8	5.5	105.5	106.7	140.0	12.6	112.6	117.8
30.7-4.8 "	160.0	6.1	106.1	113.2	143.3	2.4	102.4	120.6
6-12 Ağustos "	147.5	-7.8	92.2	104.4	133.3	-7.0	93.0	112.2
13-19 " "	143.3	-2.8	97.2	101.4	127.5	-4.4	95.6	107.3
20-26 " "	134.0	-6.5	93.5	94.8	116.0	-9.0	91.0	97.6

İkinci kalite Kardinal üzümü fiyatlarında indeks, hasat döneminin son haftasına kadar 100'ün üzerinde seyretmiş, son haftada 100'ün altına düşmüştür (Çizelge 56). Yine sezonun ilk üç haftasında artış eğiliminde olan fiyat, son üç haftada düşme eğilimine girmiştir. Bu dönemin son haftasındaki fiyat, ilk hafta fiyatının % 97.6'sı düzeyinde kalmıştır.

Kardinal Üzümü fiyatlarında ilk haftalarda görülen artışın, bu çeşidin pazara yeni bir ürün olarak çıkması nedeniyle, talebindeki artıştan kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Bu yıl içinde fiyat değişikliklerinin fazla olmaması nedeniyle, Varyasyon katsayıları oldukça düşük (1.kalitede 1.6, 2.kalitede 3.2) değerler vermiştir.

4.2.2.5.2. Kardinal Üzümünde 1985 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

1-7 temmuz 1985'de başlayan bu sezonda, 1.kalite Kardinal üzümünde, yalnızca 2.haftada indeks 100'ü bulmuş, diğer haftalarda 100'ün altında kalmıştır (Çizelge 57). 15-21 temmuza rastlayan haftadan itibaren değişik oranlarda azalan fiyat, 5-11 ağustosta % 11.0 oranında artış göstermiş ve son haftada % 1.1 oranında düşmüştür.

Çizelge 57. 1985 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.ind.	B.ind.	Fiyat	% Değ.	Z.ind.	B.ind.
1-7 Temmuz 1985	177.1	-	100.0	100.0	147.1	-	100.0	100.0
8-14 " "	178.3	0.7	100.7	100.7	159.2	8.2	108.2	108.2
15-21 " "	165.0	-7.5	92.5	93.2	145.0	-8.9	91.1	98.6
22-28 " "	150.0	-9.1	90.9	84.7	126.7	-12.6	87.4	86.1
29.7-4.8 " "	136.7	-8.9	91.1	77.2	120.0	-5.3	94.7	81.6
5-11 Ağustos "	151.7	11.0	111.0	85.7	101.7	-15.3	84.8	69.1
12-18 " "	150.0	-1.1	98.9	84.7	124.0	21.9	121.9	84.3

ikinci kalite Kardinal üzümleri fiyatlarında, birinci kalitedekine benzer gelişmeler görülmüştür. Son haftaya kadar değişik oranlarda azalan fiyat, 12-18 ağustosta % 21.9 oranında yükselmiştir (Çizelge 57). Son haftadaki bu fiyat, ilk hafta fiyatının % 84.3'ü düzeyindedir.

Bu yıl için hesaplanan varyasyon katsayısı da düşük sayılabilecek bir değişim ölçüsünün varlığını göstermektedir. Varyasyon katsayısı 1.kalitede 6.75; 2.kalitede 12.60 olarak belirlenmiştir.

4.2.2.5.3. Kardinal Üzümünde 1986 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

Bu yılın hasat döneminin ilk haftasından itibaren oluşan fiyatların, geçen yıllara göre, haftalık bazda düşüş oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak dönemin son haftası olan 18-24 ağustosta, % 19.2 oranında fiyat artışı saptanmıştır (Çizelge 58)

Çizelge 58. 1986 Yılı Kardinal Üzümleri Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar		1.Kalite				2.Kalite			
		Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
30.6-6.7	1986	242.9	-	100.0	100.0	175.7	-	100.0	100.0
7-13	Temmuz	231.4	-4.7	95.3	95.3	180.0	2.4	102.4	102.4
14-20	"	188.3	-18.6	81.4	77.5	151.7	-15.7	84.3	86.3
21-27	"	170.0	-9.7	90.3	70.0	130.0	-14.3	85.7	74.0
28.7-3.8	"	154.0	-9.4	90.6	63.4	120.0	-7.7	92.3	68.3
4-10	Ağustos	126.7	-17.7	82.3	52.2	91.7	-23.6	76.4	52.2
11-17	"	113.3	-10.6	89.4	46.6	70.0	-23.7	76.3	39.8
18-24	"	135.0	19.2	119.2	55.6	110.0	57.1	157.1	62.6

İkinci kalite Kardinal üzümünde düşüş oranları birinci kaliteye göre, daha fazla olmuştur (Çizelge 58). Ancak son haftada fiyat, bir önceki haftaya göre, % 57.1 oranında artmıştır. Son haftadaki fiyat artışına, bu çeşidin hasadının sona ermesi nedeniyle arz edilen miktardaki azalmanın etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Bu yıl için varyasyon katsayısı; 1.kalitede 33.62 ve 2.kalitede 35.60 olarak hesaplanmıştır.

4.2.2.5.4. Kardinal Üzümünde 1987 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

6-12 temmuzda başlayan bu sezonda, 1.kalite Kardinal üzümü fiyatları, 13- 19 temmuza rastlayan haftada % 24.1, izleyen haftada % 20.5 oranında düşmüştür (Çizelge 59). 3-9 ağustosta % 15.4 oranında artan fiyat, sonraki haftalarda iniş ve çıkışlar göstermiştir. Bu dönemin son haftasında fiyat, ilk hafta fiyatının % 60.4'ü oranındadır.

Çizelge 59. 1987 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
6-12 Temmuz 1987	483.3	-	100.0	100.0	366.7	-	100.0	100.0
13-19 " "	366.7	-24.1	75.9	75.9	266.7	-27.3	72.7	72.7
20-26 " "	291.7	-20.5	79.5	60.4	200.0	-25.0	75.0	54.5
27.7-1.8 " "	270.8	- 7.2	92.8	56.0	187.5	-6.2	93.8	51.1
3-9 Ağustos "	312.5	15.4	115.4	64.7	225.0	20.0	120.0	61.4
10-16 " "	291.7	-6.7	93.3	60.4	191.7	-14.8	85.2	52.3
17-23 " "	316.7	8.6	108.6	65.5	216.7	13.0	113.0	59.1
24-30 " "	291.7	-7.9	92.1	60.4	200.0	-7.7	92.3	54.5

İkinci kalite Kardinal fiyatları, dalgalanma açısından 1.kaliteye benzer özellikler göstermektedir. İlk iki haftada önemli oranda düşen fiyat, 3-9 ağustosa denk düşen haftada % 20.0 oranında yükselmiştir (Çizelge 59). Bu dönemin son haftasındaki fiyat, ilk hafta fiyatının ancak, % 54.5'ini bulmuştur.

Bu dönemde de oldukça düşük bir değişim ölçüsüyle karşılaşılmıştır. Yapılan hesaplamada, varyasyon katsayısı 1.kalite için 9.25; 2.kalite için 11.76 olarak bulunmuştur.

4.2.2.5.5. Kardinal Üzümünde 1988 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

Haziranın son günlerine denk gelen sezonun ilk iki haftasında, 1.kalite Kardinal üzümü fiyatlarında % 34.2 ve 22.2 oranında düşüş görünürken, bu iki haftayı izleyen haftada % 11.3 oranında artış saptanmıştır (Çizelge 60). 1-7 ağustosta fiyattaki düşüş hızlanmış ve % 32.9'u

Çizelge 60. 1988 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar		1.Kalite				2.Kalite			
		Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
27.6-3.7	1988	716.7	-	100.0	100.0	433.3	-	100.0	100.0
4-10 Temmuz	"	471.4	-34.2	65.8	65.8	321.4	-25.8	74.2	74.2
11-17	"	366.7	-22.2	77.8	51.2	250.0	-22.2	77.8	57.7
18-24	"	408.3	11.3	111.3	57.0	350.0	40.0	140.0	80.8
25-31	"	410.0	0.4	100.4	57.2	260.0	-25.7	74.3	60.0
1-7 Ağustos	"	275.0	-32.9	67.1	38.4	175.0	-32.7	67.3	40.4
8-14	"	333.3	21.2	121.2	46.5	191.7	9.5	109.5	44.2
15-21	"	325.0	-2.5	97.5	45.3	150.0	-21.8	78.2	34.6
22-28	"	300.0	-7.7	92.3	41.9	141.7	-5.5	94.5	32.7

bulmuştur. Bir sonraki haftada % 21.2 düzeyinde artan fiyat, bundan sonraki iki haftada düşüş kaydetmiştir.

İkinci kalitedeki fiyat azalışlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Fiyatlar genelde bir önceki haftaya göre, % 20.0'nin üzerinde azalmıştır (Çizelge 60). Yalnızca 18-24 temmuza rastlayan haftada fiyat, % 40.0 oranında artmıştır. Aynı haftada Tarsus Beyazı fiyatlarında da bir miktar artış gözlenmesinin nedeni, bu hafta içinde ihracatta bir artışın söz konusu olduğunu düşündürmektedir. Bu dönemin son haftasındaki fiyat, büyük bir düşüşle ilk hafta fiyatının ancak % 32.7'sini bulmuştur.

Bu yıl için hesaplanan varyasyon katsayısı, orta derecede bir değişim ölçüsünün varlığını göstermektedir. Varyasyon katsayısı 1.kalitede 18.58; 2.kalitede 28.78 olarak saptanmıştır.

4.2.2.5.6. Kardinal Üzümünde 1989 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

6-11 Haziran 1989'da başlayan bu sezonda, 1.kalite Kardinal üzümü fiyatlarında, önemli dalgalanmalar saptanmıştır. İlk beş haftada fiyat, başlangıç fiyatının 1/4'ü oranında düşmüştür (Çizelge 61). 10-16 ve 17-23 temmuza denk düşen haftalarda bir miktar yükselen fiyat, izleyen haftada % 30.3 oranında azalmıştır. Ağustosun ilk haftasında fiyat, dönemin ilk hafta fiyatının % 20'sine kadar inmiştir. Bu dönemin son üç haftasında fiyat, değişik oranlarda artmıştır.

İkinci kalite Kardinal üzümündeki fiyat düşüşleri daha fazla olmuştur. Nitekim, 24-30 temmuz arasına rastlayan haftada fiyat, ilk hafta fiyatının ancak % 16.9'udur (Çizelge 61). Ağustosun ilk iki haftasında yükselen fiyat, izleyen haftada % 7.7 oranında düştükten sonra, son haftada yeniden yükselmiştir. Bu artışla son hafta fiyatı, ilk hafta fiyatının ancak % 29.7'sini bulmuştur.

Çizelge 61. 1989 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
6-11 Haziran 1989	2000.0	-	100.0	100.0	1180.0	-	100.0	100.0
12-18 "	1500.0	-25.0	75.0	75.0	857.1	-27.4	72.6	72.6
19-25 "	814.3	-45.7	54.3	40.7	514.3	-40.0	60.0	43.6
26.6-2.7 "	614.3	-24.6	75.4	30.7	364.3	-29.2	70.8	30.9
3-9 Temmuz "	528.6	-14.0	86.0	26.4	314.3	-13.7	86.3	26.6
10-16 "	600.0	13.5	113.5	30.0	370.0	17.7	117.7	31.4
17-23 "	616.7	2.8	102.8	30.8	400.0	8.1	108.1	33.9
24-30 "	430.0	-30.3	69.7	21.5	200.0	-50.0	50.0	16.9
31.7-6.8 "	400.0	-7.0	93.0	20.0	225.0	12.5	112.5	19.1
7-13 Ağustos "	550.0	37.5	137.5	27.5	325.0	44.4	144.4	27.5
14-20 "	580.0	5.5	105.5	29.0	300.0	-7.7	92.3	25.4
21-27 "	700.0	20.7	120.7	35.0	350.0	16.7	116.7	29.7

Bu yıl için hesaplanan varyasyon katsayısında yüksek bir değer ile karşılaşılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda, varyasyon katsayısı 1.kalitede 41.18, 2.kalitede 43.47 olarak bulunmuştur.

4.2.2.5.7. Kardinal Üzümünde 1990 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

Birinci kalite Kardinal üzümü fiyatlarında ilk iki haftadan itibaren düşüşler görülmüştür. Ağustosun ilk haftasında ise fiyat, % 10 oranında artmıştır (Çizelge 62). Daha sonraki iki haftada azalan fiyatlar dönemin son haftasında % 17.6 oranında yükselmiştir.

Çizelge 62. 1990 Yılı Kardinal Üzümü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
25-30 Haziran 1990	2333.3	-	100.0	100.0	1833.3	-	100.0	100.0
1-8 Temmuz "	-	-	-	-	-	-	-	-
9-15 " "	1160.0	-	49.7	49.7	920.0	-	50.2	50.2
16-22 " "	1050.0	-9.5	90.5	45.0	850.0	-7.6	92.4	46.4
23-29 " "	1000.0	-4.8	95.2	42.9	800.0	-5.9	94.1	43.6
30.7-5.8 " "	1100.0	10.0	110.0	47.1	866.7	8.3	108.3	47.3
6-12 Ağustos " "	983.3	-10.6	89.4	42.1	783.3	-9.6	90.4	42.7
13-19 " "	850.0	-13.6	86.4	36.4	616.7	-21.3	78.7	33.6
20-26 " "	1000.0	17.6	117.6	42.9	616.7	0.0	100.0	33.6

İkinci kalite Kardinal üzümü fiyatlarında da benzer gelişmeler görülmüştür (Çizelge 62). Bu dönemin son haftasında fiyat, ilk hafta fiyatının % 33.6'dır. Dolayısıyla bu yılda da fiyatta önemli dalgalanmalar gözlenmiştir. Nitekim, yapılan hesaplamalarda 1.kalitede 42.38, 2.kalitede 44.48 varyasyon katsayıları oldukça yüksek bir değişimin varlığını göstermektedir.

4.2.2.5.8. Kardinal Üzümünde 1991 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

24-30 haziranda başlayan bu sezonda, fiyatlarda azalmalar olmakla birlikte, bunun oranlarının düşük olduğunu görüyoruz. Yapılan incelemede fiyat düşüşlerinin % 10 civarında olduğu belirlenmiştir (Çizelge 63). Bu dönemde dikkat çekici bir nokta, fiyatın son haftada % 31.2 oranında yükselmesidir.

Çizelge 63. 1991 Yılı Kardinal Üzümlü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
24-30 Haziran 1991	2625.0	-	100.0	100.0	2500.0	-	100.0	100.0
1-7 Temmuz "	2360.0	-10.1	89.9	89.9	1833.3	-26.7	73.3	73.3
8-14 " "	2066.7	-12.4	87.6	78.7	1700.0	-7.3	92.7	68.0
15-21 " "	1866.7	-9.7	90.3	71.1	1300.0	-23.5	76.5	52.0
22-28 " "	1940.0	3.9	103.9	73.9	1500.0	15.4	115.4	60.0
29.7-4.8 "	1820.0	-6.2	93.8	69.3	1300.0	13.3	86.7	52.0
5-11 Ağustos "	2000.0	9.9	109.9	76.2	-			
12-18 " "	1866.7	-6.7	93.3	71.1	-			
19-25 " "	2450.0	31.2	131.2	93.3	-			

İkinci kalite Kardinal üzümlü fiyatlarının düşme oranları birinci kaliteden daha fazladır (Çizelge 63). Bu dönemde fiyat, yalnızca 22-28 temmuza rastlayan haftada % 15.4 oranında yükselmiştir. Ağustosun ilk haftasında kayıt son bulmakta ve bu haftada fiyat, ilk hafta fiyatının % 52.0'sidir.

Bu yılda 1.kalite Kardinal fiyatlarında fazla bir değişiklik olmaması nedeniyle, varyasyon katsayıları orta dereceden az bir değer vermiştir. İkinci kalitede ise, varyasyon katsayısı, orta derece düzeyinde (33.02) hesaplanmıştır.

4.2.2.5.9. Kardinal Üzümünde 1992 Yılı Haftalık Fiyat Analizi

İncelenen yıllar içinde fiyat dalgalanmalarının en fazla olduğu yıldır. Birinci kalite Kardinal fiyatlarında, ilk haftadan itibaren değişik oranlarda düşüşler kaydedilmiştir (Çizelge 64). Temmuzun ilk haftasında fiyat, dönemin ilk

haftasındaki fiyata göre % 44.2, ağustosun ilk haftasında % 22.1 ve dönemin son haftasında % 21.9'u oranında düşmüştür.

Çizelge 64. 1992 Yılı Kardinal Üzümlü Haftalık Fiyatları (TL/Kg) ve İndeksleri

Haftalar	1.Kalite				2.Kalite			
	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.	Fiyat	% Değ.	Z.İnd.	B.İnd.
17-21 Haziran 1992	7600.0	-	100.0	100.0	6000.0	-	100.0	100.0
22-28 " "	5285.7	-30.5	69.5	69.5	4875.0	-18.8	81.3	81.3
29.6-5.7 " "	4000.0	-24.3	75.7	52.6	-	-	-	-
6-12 Temmuz " "	3357.1	-16.1	83.9	44.2	2750.0	-	-	45.8
13-19 " "	2750.0	-18.1	81.9	36.2	-	-	-	-
20-26 " "	2300.0	-16.4	83.6	30.3	2166.7	-	-	36.1
27-7.2.8 " "	1840.0	-20.0	80.0	24.2	1333.3	-38.5	61.3	22.2
3-9 Ağustos " "	1683.3	-8.5	91.5	22.1	-	-	-	-
10-16 " "	1650.0	-2.0	98.0	21.7	-	-	-	-
17-23 " "	1516.7	-8.1	91.9	20.0	1000.0	-	-	16.7
24-30 " "	1666.7	9.9	109.9	21.9	1000.0	0.0	100.0	16.7

İkinci kalitedeki dalgalanmanın daha şiddetli olduğu görülmektedir. Nitekim son haftadaki fiyat, ilk hafta fiyatının ancak % 16.7'sini bulmuştur (Çizelge 64).

1992 yılı, dokuz yıllık dönemde, varyasyon katsayısının en fazla çıktığı yıl olmuştur. Bulunan varyasyon katsayıları, 1.kalitede 54.84; 2.kalitede 62.38 ile oldukça yüksek bir değişim ölçüsünün varlığı saptanmıştır.

Haftalık fiyat analizinin gösterdiği gibi, Kardinal üzümünde hasadın ilk haftalarında fiyatlar değişik oranlarda düşmektedir. Daha sonraki haftalarda ise, arz edilen miktarın durumuna göre, fiyatta bir miktar artış görülebilmektedir.

4.2.2.6. Haziran Ayı Fiyat Analizi

Tarsus Beyazı fiyatlarında haziran ayı için ayrı olarak yapılan analiz, Kardinal üzümü için de yapılmaya çalışılmıştır. Ancak, daha önce açıklandığı gibi, haziran ayı için günlük kayıtlar 1989 yılından itibaren düzenli olarak bulunmaktadır. Bu yıldan sonraki kayıtlarda haziran ayı verilerinin yalnızca son haftasına ait olanların değerlendirilmesi mümkün olmuştur. 2.kalite Kardinal de ise, verilerin düzensizliğinden dolayı herhangi bir değerlendirme yapmak mümkün olmamıştır.

4.2.2.6.1. Birinci Kalite Kardinal Üzümünde Bir Önceki Yıla Göre Haziran Ayı Fiyat Analizi

1989'a göre, 1990 yılı haziran ayının 4.haftasında fiyat rekor bir artışla % 247.4 oranında yükselmıştır (Çizelge 65). Bu artışın en büyük nedeninin 1989 yılı haziran ayında Kardinal üzümünün 2.haftadan itibaren işlem görmesi, dolayısıyla 4.haftaya kadar fiyatın düşmesi ve 1990 yılında da hasadın ilk haftasının 4.haftaya rastlamasının sonucu olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 65. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Haziran Ayı Ortalama Haftalık Cari Fiyatları (TL/Kg) ve % Değişimleri (Bir Önceki Yıla Göre)

Yıllar	2.Hafta 8-15 Haziran		3.Hafta 16-23 Haziran		4.Hafta 24-30 Haziran	
	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim	Fiyat	% Değişim
1989	1828.57	-	637.5	-	671.4	-
1990	-	-	-	-	2333.0	247.4
1991	-	-	-	-	2625.0	12.5
1992	-	-	7428.6	-	4600.0	75.2

1991 yılında fiyat, 1990 yılı haziran ayının son haftasına göre, % 12.5 oranında artarken, 1992 yılında aynı hafta için bu artış % 75.2 düzeyinde olmuştur.

İncelenen dönemde haziran aylarının son haftalarında varyasyon katsayısının orta derecede olduğu görülmektedir (Çizelge 66).

Çizelge 66. Birinci Kalite Kardinal Üzümü Haziran Ayı Haftalık Varyasyon Katsayıları

Yıllar	2.Hafta	3.Hafta	4.Hafta
	8-15 Haziran	16-23 Haziran	24-30 Haziran
	V.K.	V.K.	V.K.
1989	35.96	23.45	13.36
1990	-	-	10.10
1991	-	-	8.25
1992	-	6.66	17.39

4.2.3. Tarsus Beyazı ve Kardinal Üzümü Fiyatları Arasındaki İlişki

Bu bölümde, Tarsus Beyazı ve Kardinal Üzümü cari fiyatları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çizelge 67 ve Şekil 7 ve 8'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, üzüm fiyatları trendleri dönem süresince birlikte artmışlardır. Ama, trendlerdeki yıllık artış miktarları farklı olmuştur. 1.kalite Kardinal üzümü fiyat trendinde yıllık artış, % 53.33 ile en fazla; 2.kalite Tarsus Beyazı üzümü fiyat trendinde ise, yıllık artış, % 41.80 ile en az olmuştur.

Çizelge 67. Tarsus Beyazı ve Kardinal Üzümü Cari Fiyat Trendleri

Yıllar	Tarsus Beyazı		Kardinal	
	1.Kalite	2.Kalite	1.Kalite	2.Kalite
1984	112.07	83.72	100.26	77.59
1985	162.50	118.71	153.74	117.82
1986	235.61	168.34	235.74	178.91
1987	341.61	238.70	361.48	271.67
1988	495.30	338.48	554.28	412.53
1989	718.15	479.97	849.91	626.42
1990	1041.25	680.61	1303.23	951.20
1991	1509.72	965.11	1998.34	1444.38
1992	2188.97	1368.54	3034.21	2193.26
1995	6671.97	3701.99	10784.38	7679.53

Buradan, 1.kalite Kardinal Üzümü fiyatının incelenen, 10 yıllık dönemde en fazla, 2.kalite Tarsus Beyazı fiyatının da en az artış eğiliminde olduğu sonucuna varılabilir.

Sonuç olarak uzun dönemdeki fiyat artış sırası şöyledir : 1.kalite Kardinal, 2.kalite Kardinal, 1.kalite Tarsus Beyazı ve 2.kalite Tarsus Beyazı üzümü.

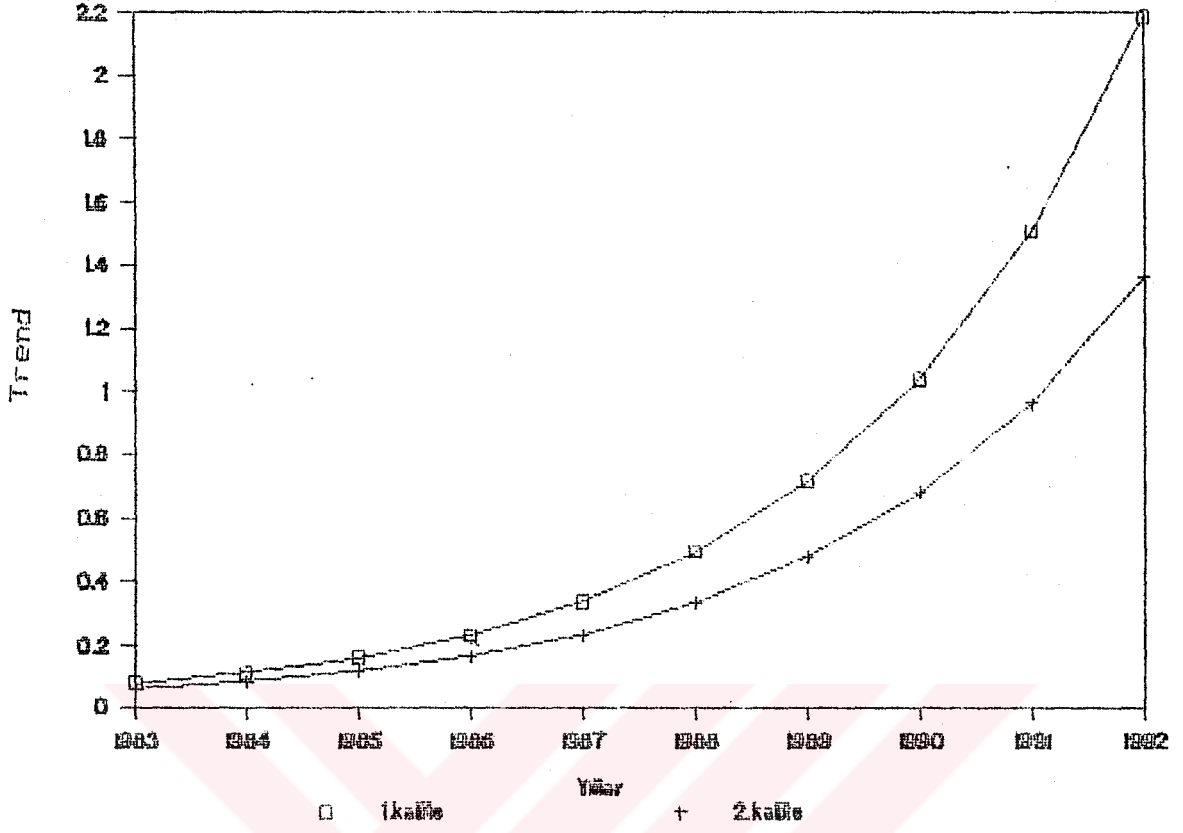
Çizelge 68'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, en yüksek korelasyon katsayısı ($r=0.8939$) 1. ve 2. kalite Tarsus Beyazı üzümü fiyatları arasındadır. Bunu 1. ve 2. kalite Kardinal Üzümü fiyatları arasındaki korelasyon katsayısı ($r=0.8914$) izlemektedir. En düşük korelasyon katsayısının ise ($r=0.3107$), 2.kalite Tarsus Beyazı ile 1.kalite Kardinal üzümü fiyatları arasında olduğu görülmektedir.

Çizelge 68. Tarsus Beyazı ve Kardinal Üzümleri Reel Fiyatları
Arasındaki Korelasyon Katsayıları (1984-1992)

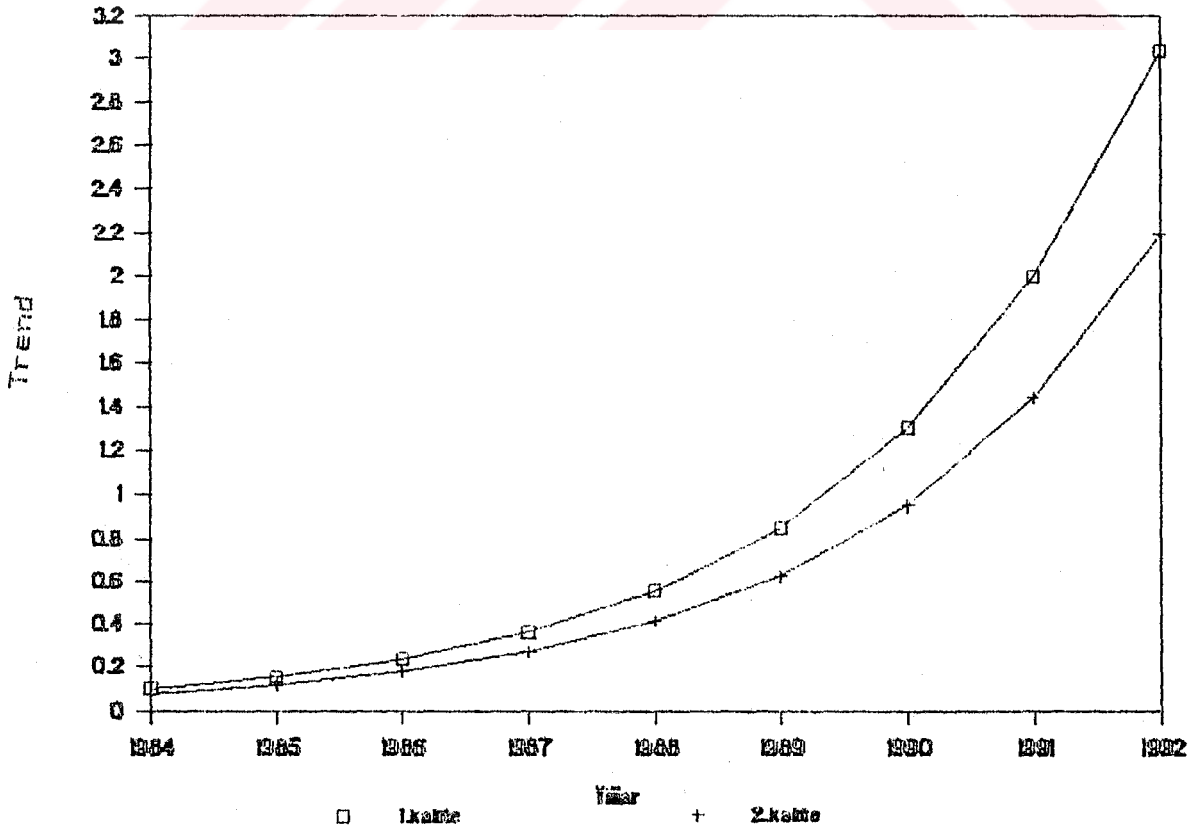
	1.kal. T.B.	2.kal. T.B.	1.kal. Kard.
2.kal. Tarsus Beyazı	0.8939		
1.kal. Kardinal	0.5871	0.3107	
2.kal. Kardinal	0.6488	0.5331	0.8914

Üzüm çeşitlerinin kendi aralarındaki 1. ve 2.kalite fiyat ilişkisinin oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, 1. ve 2.kalite Tarsus Beyazı ile Kardinal üzümleri fiyatları arasındaki korelasyon katsayıları bunu açıklamaktadır. Buna karşılık, 2.kalite Tarsus Beyazı ile 1.Kalite Kardinal üzümleri fiyatları arasındaki korelasyon katsayısının düşük değeri vermesi ($r=0.3107$) aralarında fiyat ilişkisinin fazla olmadığını göstermektedir.

Şekil 7. Birinci ve İkinci Kalite Tarsus Beyazı
Üzümü Cari Fiyat Trendleri

Şekil 8. Birinci ve İkinci Kalite Kardinal Üzümü
Cari Fiyat Trendleri

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Tarsus ilçesi'nin sahip olduğu üzüm potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi için, fiyat değişmelerinin bilinmesi yararlı olacaktır. Bu nedenlerle fiyatların incelenmesi önem taşımaktadır.

Analizi yapılan cari üzüm fiyatlarında, 1983-1992 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde, dalgalanmalar gözlenmiştir. Tarsus Beyazı fiyatlarında, 1985 yılı dışında değişik oranlarda artışlar saptanmıştır. 1985 yılındaki fiyat düşüşünün nedeni, üretimde görülen bir miktar artış ile Kardinal üzümün yeni bir çeşit olarak piyasaya çıkmasıdır. Tarsus Beyazı fiyatlarında, özellikle 1990 ve 1991 yıllarında büyük artış görülmüştür. 1992 yılında ise, üretimdeki artışla birlikte fiyattaki artış oranı düşmüştür. Kardinal üzümü fiyatları sürekli olarak Tarsus Beyazı fiyatlarının üzerinde gerçekleşmiştir. Kardinal üzümü fiyatları, incelenen dönemin son dört yılında % 50'nin üzerinde artış göstermiştir. 1989 yılındaki artış, ihracatın da etkisiyle % 104.5 oranında olmuştur.

Tarsus Beyazı ve Kardinal çeşitlerinin fiyat trendleri ilgili dönemde, önemli derecede artma eğilimi göstermiştir. Ama, trendlerdeki yıllık artış miktarları değişik oranlarda olmuştur. En fazla yıllık artış, % 53.33 ile 1.kalite Kardinal üzümünde olurken, 2.kalite Tarsus Beyazı fiyat trendinde ise, yıllık artış, % 41.80 ile en az olmuştur.

Yıllık olarak yapılan reel fiyat analizinde, Tarsus Beyazında 1984, 1990 ve 1991 yıllarında reel fiyatın normal seviyenin üstünde, diğer yıllarda ise, altında kaldığı anlaşılmıştır. Kardinal üzümünde, incelenen dönemin son 3-4 yılı reel fiyatları, normalin üzerinde seyrederken, diğer yıllarda normalin altında kalmıştır.

Araştırma konusu olan üzüm çeşitlerinin aylık fiyatları da dönemlere göre büyük değişiklikler göstermektedir. Her iki üzüm çeşidinde de en yüksek fiyatlar haziran ayında

oluşmaktadır. Temmuz ve ağustos aylarında fiyatlar en düşük seviyesine inmektedir. Üretim döneminin başlangıcı olan haziranda arz edilen miktarın yetersizliği nedeniyle fiyat yüksek olurken, ilerleyen haftalarda üretimin birden bire artmasıyla fiyat düşmektedir.

Araştırma konusu olan üzümlerin aylık reel fiyatları, 1983-1992 yılları arası farklı şekillerde değişimler göstermiş, bazı dönemler normal seviyenin altında, bazı dönemlerde normalin üzerinde seyretmiştir. Birinci kalite Tarsus Beyazı reel fiyatları haziran aylarında normal fiyatın altında kalırken, temmuz, ağustos ve eylül aylarında bazı yıllar normal fiyatın üzerine çıkmıştır. Kardinal üzümünde ise, reel fiyat haziran ayında normal seviyenin üzerinde seyrederken temmuz ve ağustos aylarında, birkaç yıl dışında normal seviyenin altında kalmıştır.

Sonuç olarak, reel üzüm fiyatlarının, 10 yıllık analiz devresinde, birkaç yıl dışında düşük düzeyde kaldığı saptanmıştır.

Ayrıca, aylık varyasyon katsayıları hesaplanarak dalgalanmanın şiddeti istatistiksel olarak ifade edilmiştir. On yıllık ortalamaya göre, her iki çeşit üzümde en yüksek varyasyon katsayısı haziran ayında bulunmuştur. En yüksek varyasyon katsayısı Tarsus Beyazında bulunmuş olup, 1.kalitede 25.79; 2.kalitede 25.50 ile dalgalanmanın orta şiddette olduğu saptanmıştır. En düşük varyasyon katsayısı yine Tarsus Beyazında eylül ayı fiyatlarında saptanmıştır. Eylül ayında dalgalanmanın şiddeti 1.kalitede 9.87; 2.kalitede 10.68 olarak hesaplanmıştır. Kardinal üzümü fiyatlarındaki dalgalanmanın da orta şiddette olduğu belirlenmiştir.

Mevsimlik fiyat dalgalanmalarının Kardinal üzümünde, özellikle haziran ayında, yüksek olduğu saptanmıştır. Tarsus Beyazının ise, temmuz ve ağustos aylarındaki dalgalanma indeksi daha yüksek hesaplanmıştır. Mevsimlik fiyat değişmelerine, bu ürünlerin üretimlerinin mevsimlik olması, arzın iç ve dış talebe göre ayarlanamaması, üzümün depolama olanaklarının bulunmaması ve pazarlama sisteminde aksaklıkların bulunması yol açmaktadır.

Araştırmada ayrıca üzüm fiyatları, haftalık bazda da analiz edilmiştir. Haftalık analize göre, hasat dönemlerinin ilk haftalarından itibaren fiyatlar önemli oranda düşmektedir. Nitekim, bazı yıllarda dönemin son haftasındaki fiyat, ilk hafta fiyatının % 15-20'sine kadar düşmüştür. Daha sonraki haftalarda ise, arz edilen miktarın durumuna göre, fiyatta bir miktar artış görülebilmektedir.

Haziran aylarındaki fiyat değişikliklerinin çok fazla olması nedeniyle bu ay, ayrı olarak analize tabi tutulmuştur. Bir önceki haftaya göre yapılan değerlendirmede, haziranın son haftasındaki fiyat azalışlarının diğer haftalardan daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bunda, üzümün hasadının bu haftadan itibaren yoğunlaşmasıyla arz edilen miktarda meydana gelen artışın etkisi vardır.

Ayrıca, bir önceki yıl haziran ayının aynı haftaları temel alınarak yapılan analizde, Tarsus Beyazında 1985 yılı haziran ayının 3.haftası ve 1989 yılı haziran ayının 3.haftasında fiyatların düştüğü, diğer yıllarda ise, fiyatların değişik oranlarda arttığı saptanmıştır. Özellikle 1990 yılı haziran ayında, 1.kalite Tarsus Beyazı fiyatları, 3.haftada % 184.2; 4.haftada % 153.1 oranında artmıştır. Fiyatlar, 2.kalite Tarsus Beyazında da rekor bir artışla, 3.haftada % 321.9; 4.haftada % 235.0 oranında yükselmiştir.

Birinci kalite Kardinal üzümünde, yalnızca 1989-1992 yılları haziran ayı 4.hafta fiyatları incelenebilmiştir. Yapılan analizde en yüksek artış, 1990 yılı haziran ayının son haftasında % 247.4 olarak saptanmıştır.

Araştırma konusu olan üzüm çeşitlerinin kendi aralarındaki 1. ve 2.kalite fiyat ilişkisinin yüksek olduğu saptanmıştır. Birinci ve ikinci kalite Tarsus Beyazı fiyatları arasındaki korelasyon katsayısı $r=0.8939$ olarak bulunurken, 1. ve 2.kalite Kardinal üzümü fiyatları arasındaki korelasyon katsayısı $r=0.8914$ olarak saptanmıştır.

Üzüm fiyatlarındaki dalgalanmaların etkisini azaltmak, üreticinin gelir istikrarını sağlamak, pazarlama masraflarını düşürmek ve tüketicinin ödediği parada üretici payını yükseltmek için pazarlama kooperatiflerinin teşvik edilmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca şu önerilerin de dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır.

Bazı dönemlerde yoğunluk kazanan üretimin, iç ve dış piyasa fiyatlarını düşürmesini önlemek amacıyla, ilgili kuruluşlarca üretim planlamasına gidilmesi yönünde girişimlerde bulunulmalıdır.

Dış pazarlarca aranan üzüm çeşitlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yönünde çalışmalar artırılmalıdır.

Yüzde 20'lere varan üzüm artıklarını değerlendirmek amacıyla uygun tesisler kurulmalıdır.

Ayrıca, ihracatçı firmaların dışsatımla ilgili işlemlerinde zaman kaybını önlemek için, Tarsus ilçesi'nde Gümrük Müdürlüğü kurulması yararlı olacaktır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçların; hem üzüm üreticilerine, hem de diğer ilgili kişi ve kuruluşların faaliyetlerine ışık tutacağı umulmaktadır.

ÖZET

Tarsus ilçesi bağcılığı; bağ alanı, üretim miktarı, yarattığı istihdam kapasitesi ve diğer olanaklarla Türkiye tarımında önemli bir yer işgal etmektedir. Tarsus ilçesi üzüm üretimi, Türkiye sofralık üzüm üretiminin % 6-7'sini oluşturmakta ve ilk turfanda çeşitleriyle iç ve dış pazarlarda önemli bir potansiyele sahip bulunmaktadır.

Bu araştırmada, Tarsus Beyazı ve Kardinal cinsi üzüm fiyatlarında meydana gelen değişimler ve bunların nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Analizi yapılan üzüm fiyatlarında, 1983-1992 yılları arasında çeşitli değişiklikler saptanmıştır. Bu değişikliklerin; yıl içinde, yıldan yıla ve haftalar itibariyle dalgalanmalar şeklinde olduğu gözlenmiştir.

Araştırma konusu olan üzümlerin fiyat trendleri, incelenen 10 yıllık dönemde, önemli derecede artma eğilimi göstermişlerdir. Ama, trendlerdeki yıllık artış miktarları, farklı oranlarda olmuştur. 1.kalite Kardinal üzümü fiyat trendinde yıllık artış, % 53.33 ile en fazla; 2.kalite Tarsus Beyazı üzümü fiyat trendinde ise, yıllık artış, % 41.80 ile en az düzeyde gerçekleşmiştir.

İncelenen üzüm türlerinin aylık fiyatlarında, dönemlere göre büyük değişiklikler belirlenmiştir. Tarsus Beyazı ve Kardinal üzümünde en yüksek fiyatlar haziran ayında oluşmaktadır. Fiyat en düşük seviyesine ise, temmuz ve ağustos aylarında inmektedir. Üretim döneminin başlangıcı olması nedeniyle, haziran ayında fiyat yüksek olmakta, ilerleyen haftalarda üretimin birden bire artmasıyla fiyat düşmektedir.

Araştırmada, aylık fiyatların varyasyon katsayıları da hesaplanmış, böylece dalgalanmanın şiddeti istatistiksel olarak ifade edilmiştir. Buna göre, her iki çeşit üzümde en yüksek varyasyon katsayısı, haziran ayı için hesaplanmıştır. Bu ayda, en yüksek varyasyon katsayısı Tarsus Beyazında bulunmuş olup, 1.kalitede 25.79; 2.kalitede 25.50 ile dalgalanmanın orta şiddette olduğu saptanmıştır. En düşük

varyasyon katsayısı, yine Tarsus Beyazında eylül ayı fiyatlarında belirlenmiştir. Kardinal üzümü fiyatlarındaki dalgalanmanın da orta şiddette olduğu görülmüştür.

Mevsimlik fiyat dalgalanmalarının Kardinal üzümünde özellikle haziran ayında yüksek olduğu saptanmıştır. Tarsus Beyazının ise, temmuz ve ağustos aylarındaki dalgalanma indeksleri daha yüksek hesaplanmıştır. Mevsimlik fiyat değişmelerine, bu ürünlerin üretimlerinin mevsimlik olması, arzın iç ve dış talebe göre ayarlanamaması, üzümün depolama olanaklarının bulunmaması ve pazarlama sisteminde aksaklıkların bulunması yol açmaktadır.

İncelen dönemde, Tarsus Beyazı üzümü aylık reel fiyatları, haziran aylarında normal fiyatın altında kalırken, temmuz, ağustos ve eylül aylarında bazı yıllar normal fiyatın üzerine çıkmıştır. Kardinal üzümünde ise, reel fiyatlar haziran ayında normal seviyenin üzerinde seyrederken temmuz ve ağustos aylarında normal seviyenin altında kalmıştır.

Yıllık olarak yapılan reel fiyat analizinde, Tarsus Beyazında 1984, 1990 ve 1991 yıllarında reel fiyatın normal seviyenin üstünde, diğer yıllarda ise, altında kaldığı anlaşılmıştır. Kardinal üzümünde incelenen dönemin son 3-4 yılına ait reel fiyatlar, normalin üzerinde seyrederken, diğer yıllarda normalin altında kalmıştır. Analiz sonucunda, reel üzüm fiyatlarının, on yıllık süreçte, birkaç dönem dışında düşük düzeyde kaldığı görülmüştür.

Haftalık bazda yapılan analizde, fiyatların hasat döneminin ilk haftalarından itibaren önemli oranda düştüğü saptanmıştır. Nitekim bazı yıllarda son haftadaki fiyat, ilk hafta fiyatının % 15-20'sine kadar düşmüştür. Daha sonraki haftalarda ise, arz edilen miktarın durumuna göre, fiyatın bir miktar arttığı gözlenmiştir.

Haziran aylarındaki fiyat dalgalanmalarının çok yüksek olması nedeniyle bu ay, ayrı olarak incelenmiştir. Bir önceki haftaya göre yapılan değerlendirmede, haziranın son haftasındaki fiyat azalışlarının diğer haftalardan daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonucun alınmasında, üzümün

hasadının bu haftadan itibaren yoğunlaşmasıyla arz edilen miktarda meydana gelen artışın etkisi olmuştur.

Araştırma konusu olan üzüm çeşitlerinin kendi aralarındaki 1. ve 2. kalite fiyat ilişkisinin yüksek olduğu saptanmıştır. Birinci ve 2.kalite Tarsus Beyazı fiyatları arasındaki korelasyon katsayısı $r=0.8939$ olarak bulunurken, 1. ve 2. kalite Kardinal üzümü fiyatları arasındaki korelasyon katsayısı $r=0.8914$ olarak saptanmıştır.

Üzüm fiyatlarındaki dalgalanmaların etkisini azaltmak, üreticinin gelir istikrarını sağlamak, pazarlama masraflarını düşürmek ve tüketicinin ödediği parada üretici payını yükseltmek için pazarlama kooperatiflerinin teşvik edilmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, bazı dönemlerde yoğunluk kazanan üretimin, iç ve dış piyasa fiyatlarını düşürmesini önlemek amacıyla, ilgili kuruluşlarca üretim planlamasına gidilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Bu arada dış pazarlarca aranan üzüm çeşitlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yönünde çalışmalar artırılmalı ve % 20'lere varan üzüm artıklarını değerlendirmek amacıyla uygun tesisler kurulmalıdır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçların; hem üzüm üreticilerine, hem de diğer ilgili kişi ve kuruluşların faaliyetlerine ışık tutacağı tahmin edilmektedir.

SUMMARY

With its vineyard area and the amount of production, with the employment capacity it creates and with other opportunities, grape growing in Tarsus plays an important role in Turkish agriculture. Grapes grown in Tarsus district constitute approximately 6-7 percent of the total table-grapes production in Turkey, and with its early fruit types it is potentially important both in domestic and foreign markets.

This study tries to explore the price changes in Tarsus Beyazı and Cardinal grapes, and the reasons behind these changes.

In the grape prices analysed, various changes between the years 1983 and 1992 were observed. These changes were found to be in the form of weekly, monthly, and yearly fluctuations.

The current price trends of grapes have tended to rise significantly within the ten-year period studied. However, the amount of annual rise in various trends has been different. While the annual increase in the price trend of first quality Cardinal grapes has been the highest with 53.33 percent, the annual rise in the price trend of second quality Tarsus Beyazı grapes has been the lowest with 41.80 percent.

In the monthly prices of the types of grapes studied, big differences were found depending on seasons. The highest prices in Tarsus Beyazı and Cardinal grapes were in June. They fell in price to its lowest level in July and August. Prices were high in June in the beginning of production season; however they fell in the following weeks with the sudden increase in harvest.

In this study, variation coefficients of daily prices were also calculated, and thus, the intensity of fluctation was expressed in statistical terms. The result of this analysis show that the highest variation coefficients for both types of grapes were in June. In this month, the highest variation coefficient was found to be in Tarsus Beyazı with

25.79 in the first quality and 25.50 in the second quality. The intensity of fluctuations was found to be medium. The lowest variation coefficients were again in Tarsus Beyazı in September prices. The price fluctuations in Cardinal grapes were also found to be medium in intensity.

Seasonal price fluctuations in Cardinal grapes were found to be high particularly in June. On the other hand, fluctation indexes for Tarsus Beyazı in July and August were higher. Seasonal price changes were due to seasonal supply of these products, the lack of adjustment of the amonut of supply depending on domestic and foreign demands, the lack of facilities for storage, and the defects in the marketing system.

Within the period studied, monthly real prices of Tarsus Beyazı grapes were below normal prices in June, whereas they were above normal prices in July, August and September in some years. On the other hand, in Cardinal grapes, real prices were above normal level in June and below in July and August.

In the yearly analysis, real prices for Tarsus Beyazı seemed to be above normal level in 1984, 1990 and 1991, and below in other years. In Cardinal grapes, real prices for the last 3-4 years of the period under consideration have been above normal level, whereas they have been below normal level in other years. As a result of the analysis, within the ten-year period with the exception of several seasons real grape prices seemed to remain at low levels.

In the weekly analysis, prices were observed to fall significantly from the first weeks of the harvest. As a matter of fact, in some years, the prices in the last week have fallen down to 15-20 percent of the prices in the first week. However, depending on the amount of supply, prices seemed to increase marginally in the following weeks.

Price fluctuations in June were examined separately as they proved to be very high. According to the evaluation compared with that of the previous week, fall in prices within

the last week of June was found to be higher than the other weeks. Increase in supply as a result of the increase in grape harvest starting from this week has had an effect on these particular findings.

There seemed to be a close relationship in price between the first and second quality grapes under consideration. While the correlation coefficient of Tarsus Beyazı prices was $r=0.8939$; it was $r=0.8914$ for first and second quality Cardinal grape prices.

It is concluded that marketing cooperatives should be encouraged in order to prevent price fluctuations, to enable consistent income for producers, to decrease marketing expenses, and to increase producers' share in consumer prices.

Moreover, to prevent the negative effect of increased production in some seasons on domestic and foreign market prices, production planning should be done; and to extend the period of supply, storing facilities should be encouraged.

Meanwhile, studies focusing on improvement and spreading of grape types sought by foreign markets should be encouraged; and appropriate institutions should be established in order to utilise remaining grapes reaching 20 percent of the total production.

The findings of the present study are expected to provide guidance and assistance both for producers and for the activities of other individuals and institutions in this field.

KAYNAKLAR

- AKIN, B., 1986. İstikrar Politikası Uygulaması 1980-1985 ve Tarım Sektörü, Marmara Üniversitesi Türkiye Ekonomisi Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul (52)s.
- AKSÖZ, İ., 1973. Tarımsal Fiyat Politikası, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:186, Ankara (175)s.
- ANONYMUS, 1983. Önemli Bazı Tarım Ürünlerinin Fiyatlarındaki Gelişmeler (1970-1982) T.O.K.B. A.G.P.K. Üretim Planlaması Daire Başkanlığı, Ankara .
- ANONYMUS, 1984-1992. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Yıllık Ekonomik Raporları, Mersin.
- AYTAÇ, Y., 1980. Çukurova Esik Alanlarında Yetiştirilecek Erkenci Üzüm Çeşitleri, T.K.B. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Tarsus Araştırma Enstitüsü Yayınları, Genel Yayın No : 94, Tarsus (45)s.
- CİLLOV, H., 1976. İstatistik Tekniği ve Uygulaması, İstanbul Üniversitesi Yayınları No : 2115, İktisat Fakültesi Yayını No : 365, İstanbul (366)s.
- ÇELİK, H., BARIŞ, C., GÖKCAY, E., MARASALI, B., 1990. Türkiye Bağcılığının Sorunları ve Çözüm Yolları, Türkiye Ziraat Mühendisliği 3.Teknik Kongresi, 8-12 Ocak 1990 Ankara (432-449)s.
- ÇOMLEKÇİ, N., 1982. İstatistik, Bilim ve Teknik Kitabevi Yayınları, Eskişehir (380)s.
- D.İ.E., (1980-1992). Tarımsal Yapı ve Üretim İstatistikleri, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- D.İ.E., 1990. Genel Nüfus Sayımı. Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- D.P.T., (Çeşitli Yıllar) Beş Yıllık Kalkınma Planları, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara.

- ERGENOĞLU, F., 1982. İlk Turfanda Üzüm İhracatı ve Sorunları, Yaş Meyve ve Sebze ile Baklagiller İhracatı ve Sorunları Semineri, MPM Yayınları : 265, Ankara (276-288)s.
- FIDAN, Y., 1970. Tarsus Üzümü İhracatı Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 425, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler:259, Ankara (61)s.
- GÖÇMENÇELEBİ, K., 1976. İstatistik Metodları, Ongun Kardeşler Matbaacılık Sanayi, Ankara (425)s.
- GÜNEŞ, T., ARIKAN, R., 1988. Tarım Ekonomisi İstatistiği, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:1049, Ofset Basım Ders Kitabı:305, Ankara (293)s.
- GÜNEŞ, T., ARIKAN, R., ERDEM, H., VURAL, H., ERGENOĞLU, F., KAPLANKIRAN, M., ÇETİN, B., 1986. Adana ve İçel illerinde Üretilen ve Ankara'ya Gönderilen Önemli Yaş Meyve ve Sebzelerin Pazarlanmasının Düzenlenmesi ve Masrafların Düşürülmesi Araştırması, (Kesin Rapor), TÜBİTAK Tarım ve Ormancılık Araştırma Grubu, Proje No : TOAG 550, Ankara (171)s.
- HAMBURG, M., 1977. Statistical Analysis for Decision Making, by Hacourt Braje and World, Inc. (802)s.
- İSTAR, A., 1959. Akdeniz Bölgesi ve Bilhassa İçel Bağcılığı ve Bu Bölgede Yetiştirilen Başlıca Üzüm Çeşitlerinin Ampeleografileri ile İçel İli Bağcılığının Geliştirilmesi İmkânları Üzerinde Araştırmalar, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları : 149, Ankara (156)s.
- KENDALL, M., STUART, A., 1979. The Advanced Theory of Statistics Charles Griffin Company Limited, London (748)s.
- KORUM, U., 1981. İstatistiğe Giriş, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No : 483, Ankara (336)s.
- KUTSAL, A., MULLUK, Z., 1975. Uygulamalı Temel İstatistik, Hacettepe Üniversitesi Yayınları 1A2, Ankara (239)s.
- LAPIN, L., 1978. Statistics for Modern Business Decisions, Harcourt Brace Jovanovich, INC. New York (785)s.
- OSMANOĞLU, E., ERTÜRK, A., 1973. Sebze Fiyatları Üzerinde Çalışmalar, Yalova Bahçe Kùltürleri Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları No:32, Yalova (41-46)s.

- ÖKTEM, B., 1977. Türkiye’de ve Dünyada Sofralık Üzüm Üretimi ve Ticareti ile Yurdumuzdan İhrac İmkânlarının Geliştirilmesi, İGEME 51, Ankara (168)s.
- ÖRS, İ.V., 1987. Ankara Toptancı Hali’ne Gelen Yaş Üzüm ve Meyvaların Geliş Yöre, Zaman ve Miktarları ile Hal’in Çalışma Sistemi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), (132)s.
- ÖZEL, M., KERİMOĞLU, S., 1990. Akdeniz Bölgesinde Yetiştirilen Muz ve Bağın Üretim Girdileri ve Maliyetleri, T.K.B. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Tarsus Araştırma Enstitüsü Yayınları, Genel Yayın No:94. Tarsus (45)s.
- ÖZTUNC, U., 1987. Adana İli Turuncgil Toptan Fiyatlarının Analizi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), (66)s.
- TÜRKBAL, A., 1973. Türkiye’de Muhtelif Zirai Mahsul Fiyatlarının Analizi ve Zirai Fiyat Politikası, Atatürk Üniversitesi Yayınları No : 171 Ankara (250)s.
- TÜRKBAL, A., 1987. Bilimsel Araştırma Metodları ve Uygulamalı İstatistik, Atatürk Üniversitesi Yayınları No : 640 Erzurum (308)s.
- VURAN, A., 1981. İstatistik III (Testler, Kalite Kontrolü, Zaman Serileri), İstanbul İktisadi Ticari İlimler Akademisi Yayınları No : 351/584 İstanbul (320)s.
- YURDAKUL, O., BEDESTENCI, C., ERGENOĞLU, F., 1983. Çukurova Bölgesinden Üzüm Dışsatımı ve Sorunları (Tebliğ), TÜBİTAK, Türkiye’de Bahçe Ürünlerinin Depolanması Pazara Hazırlanması ve Taşınması Sempozyumu, (23-25 Kasım 1983), Adana (298-305)s.
- YURDAKUL, O., 1986. Tarımsal Pazarlamaya Giriş Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notları No : 9 Adana (138)s.

TEŞEKKÜR

Tez konumun seçiminden, araştırmanın yürütülmesi, değerlendirilmesi ve yazımına kadar bilimsel katkılarıyla çalışmalarımı yönlendiren, araştırmanın her aşamasında yakın ilgi ve desteğini gördüğüm değerli hocam, Sayın Prof. Dr. Onur Erkan'a teşekkür ederim

Analiz için gerekli verilerin sağlanmasında yardımcı olan Tarsus Toptancı Meyve-Sebze Hal'i yetkililerine ve İçel İl ve Tarsus İlçe Tarım Müdürlüğü uzmanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZGEÇMİŞ

1960 yılında Tarsus'ta doğdum. İlk, Orta ve Lise öğrenimimi Tarsus'ta tamamladım. 1986 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İktisat Bölümü'nde lisans eğitimine başladım ve haziran 1990 tarihinde mezun oldum. Şubat 1991 tarihinde Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisansa başladım.

